

SZIGLIGETI KÉZIRATAI A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Első közlemény.)

Legtermékenyebb színműírónk születésének századik évfordulóját üljük. Nem legnagyobb drámaírónk, de a magyar dráma történetében senkinek se jutott oly jelentős szerep, mint neki. Művei nem csak kegyeletes, ünnepi előadásul kerülnek színpadra, egyik-másik eleven életet él ma is: játsszák és van közönsége. A Nemzeti Múzeum kéziratára, mely annyi fontos irodalmi emléket őriz magában, SZIGLIGETI is jelentősen képviseli. Részt akarunk venni a népszerű író megünneplésében azzal, hogy a Múzeumban őrzött kéziratainak ismertetését tesszük e lapokon közzé.

Nem fölfedezés ez, csak ismertetés. E kéziratok túlnyomó része a Nemzeti Színház deszkáin játszódtott le, megvolt a maguk nézőközönsége s legalább is az egykorú lapokban megtalálták a maguk kritikáját is. Azonban mégis van közöttük olyan is, mely é formájában eddig ismeretlen. S az irodalomtörténetírónak megbecsülhetetlen, ha maga előtt látja az író teljes műhelyét: sorba veheti a kéziratokat, vizsgálhatja a javításokat, a különböző átdolgozásokat. A munkás kéz elporlott, a kohóban kihamvadt a tűz, a zsarátnokban kiégett a parázs, de a műhely maga megvan: a mester munkái a kalapács, a fúró, a véső összes nyomaival. Az író közelébb jutott hozzánk.

S a SZIGLIGETI kéziratainak megvan a maguk külön jelentősége is. Neki aránylag kevés műve került nyomtatás alá. Nemcsak a rossz könyvviszonyok tették ezt, de maga az író se sietett kinyomatni színműveit. A szellemi tulajdon egyáltalában nem részesült akkor még kellő törvényes védelemben: a kinyomatott színmű szabad zsákmány volt, nem jelezte rajta a manapság ismer-

retes figyelmeztetés, hogy: «színházak számára kézirat» — boldogboldogtalan előadhatta. SZIGLIGETI darabjait a Nemzeti Színházbeli előadás után is óvakodott kinyomatni, mert úgy esedett volna a vidéki előadások jövedelmétől. Inkább csak azokat adta sajtó alá, melyek már országszerte ismeretessé lettek. Utolsó művei azonban mind megjelentek, mert 1871-ben indult meg a *Nemzeti Színház könyvtára* c. vállalat, amely minden, a színházban színre került új darabot kiadott. E vállalatban SZIGLIGETI néhány előbbi darabja is megjelent.

Kétségtelen, hogy SZIGLIGETI legjobb és legnépszerűbb művei mégis megjelentek könyvalakban. De aminthogy e népszerű művek közé egy-egy gyöngébb is belekerült, épen úgy kimaradt egy-két értékesebb is. A siker soh'sem, egy az irodalmi értékkel. S míg az esztétikus csak az író termése javát értékeli, az irodalomtörténetírónak egyaránt érdekes a költő minden munkája; összefüggő lánc ez, melyből nem szabad egyes szemeknek hiányzaniok. S SZIGLIGETI fejlődésére, írói jellemképe megrajzolására igen sok érdekes van e sok, ma már elfelejtett darabban, melyek közül nem egy csak néhány estére került műsorra. Végiglapozzuk őket, hogy emlékezzünk rájuk.

A kéziratok túlnyomó része a SZIGLIGETI-örökösök ajándéka a könyvtár számára. Elsőben is hetvenhét számozott kötet «*Szigligeti színművei*» címmel, míg hét számozott kötetet az író műfordításai alkotnak; hozzájárul még két színmű s a *Perényi Péter* c. költői elbeszélés s öt kötet vegyes prózai dolgozat — csaknem mind eredeti kézírás. Négy kötetben hirlapi cikkei és nekrológjai vannak összegyűjtve. Ezeket kiegészítik a Múzeum más SZIGLIGETI-szerzeményei: tizenegy darabjának cenzurái példánya s egy eredeti és négy fordított színművének sűgőpéldánya. Végül az irodalmi levelestárban SZIGLIGETI levelezése: harmincnégy levele és hat hozzáintézett levél.

E hatalmas gyűjtemény nem foglalja magába SZIGLIGETI összes műveit, de a felénél többet. Fölsorolásukban az időrendet követjük. Figyelemmel kísérrük az egyes darabokon tett változtatásokat, de nem terjeszkedünk ki a stíluson tett apró igazításokra,

mert ennek csak oly írónál van jelentősége, a ki egyszersmind nyelvművész.¹

I. Vazul. Három kézirata van. Az elsőnek címlapja hiányzik. Könyvtári jelzete: 1441. Qu. Hung. I. k. fol. 45. A második címlapján: Új kidolgozás. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. 1846. Jelzete: 1441. Qu. Hung. II. k. fol. 57. A harmadik cenzurai példány: Szomorújáték 4 felvonásban 1839. Jelzete: 1195. Qu. Hung. fol. 59.

SZIGLIGETI első drámája, mely a Nemzeti Színházban 1838. jan. 29-én került színre némi sikerrel. VÖRÖSMARTY megdicsérte az ügyes jelenetezést, de megróttá a jellemzés elnagyolt voltát, kivált a hős esetlen és pórias alakját.² SZIGLIGETIRE, úgy látszik, hatott a kritika. Itt a bizonyosság, hogy évek múltával újra elővette a darabot s átdolgozta, noha ez átdolgozott formában se színre nem hozta, se ki nem adta. Nem egészen egyforma a két sajátkezű kézirat. A címlaptalan valószínűleg az utóbbi, mivel a másik kézirat némely jelenete ebből ki van húzva, vagy megrövidítve. A prózai szöveg végig verssé vált, csak itt-ott tarkítja néhol folyóbeszéd. Vazulnak nemcsak pórias, durva beszédje van enyhítve, hanem mélyíteni is kezdte s szinte megneemesíti. A mulató és szilaj ifjú lelkében valami összeütközést keres: Vazul habozik a két vallás között s érthetővé teszi, hogy a szent király aggódik a félpogány herceget jelölni ki utódjául. Így új felvonás ékeződik közbe: az áldozás az erdei kútnál a táltosok jelenetével hangulatos s az egész dráma legköltőibb részévé lesz. Itt Vazul Luciát, ki amott csak kedvese volt, hitvesévé teszi. E forma elének hozza még István király halálát is s Péter lelkiismeretfordulásával próbálja kiengesztelni a költői igazságtételt, mely a históriában csak évek múltával következett be. E fiatalos munka így némileg érettebb színben mutatkozik.

A cenzurai példányban az a feltűnő, hogy a III. felvonás

¹ A bibliográfiánál használtam BAYER József SZIGLIGETI-kiadását (Magyar Remekírók 47—48. k. Franklin) és SZINNYEI Magyar Írók-ját (XIII. k.).

² Játékszini krónika. Összes munkái. VII. k.

4. jelenetétől verses e darab, holott nyomtatásban végig próza. De ez csak a nyomtatás hibája: a meglehetősen döcögő jambusok prózában vannak kiszedve. Különben abban az időben nem ritka eset, hogy a verses drámák szerepeit prózában írták ki könnyebb megtanulhatás végett. Hihetőleg javára volt a deklamációnak, de szomorúan jellemzi a színészek intelligenciáját.

A *Vazul* nyomtatásban megjelent: SZIGLIGETI eredeti színművei. Pest, 1839.

II. *Gyászvitézek*. Két kézírata van. Az egyik sajátkezű: Eredeti szomorújáték 3 felvonásban. Új kidolgozás 1846—1857. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXIII. k. fol. 39. A másik cenzurái példány: Eredeti dráma 4 felvonásban 1838. Jelzete: 1215. Qu. Hung. Fol. 39. Az átdolgozás évszáma valószínűen tollhiba; nem gondolható, hogy SZIGLIGETI tizenegy évig vesződött volna vele. Ezt is csak magának végezte, mint az előbbi; új anyagba öntötte a formát, ezúttal azonban inkább rontott rajta. Belső ritmus nélküli verselés nem sokat javít az első kidolgozás prózáján. Egy felvonással rövidebb lett, az I. felvonás megnyitó jelenete, a rendkívül élénk rabszolga-vásár a II. elejére került, de itt kevésbé megkapó. Azonban ez átdolgozás is jellemző: néhány év is elvitt valamit SZIGLIGETI ifjonti romantikájából. Szerelem helyett több benne a politikai ármány (unalmasabb is) s míg amott a gyászvitéz saját ismeretlen lányába lett szerelmes, itt tudja, hogy Rózsa az ő leánya. Látható az igyekezet, hogy realisabbá tegye a hiperromantikus mesét.

A cenzurái példány azonos a kinyomatott szöveggel, csak meg van toldva egy történeti jegyzettel, FESSLERBŐL kiírva; mozaikdarabka SZIGLIGETI forrásaihoz. A dráma színrekerült: 1838. jún. 8., megjelent: Pest, 1838.

III. *Pókaiak*. Két kézirat. Az első: Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Új kidolgozás 1846. Jelzete: 1441. Qu. Hung. V. k. fol. 53. A másik cenzurái példány: Szomorújáték 4 felvonásban. 1839. Jelzete: 1199. Qu. Hung. fol. 52. Összevetve az új kidolgozást a nyomtatott szöveggel, először is megjegyezzük, hogy a próza itt is verssé vált. Nem válik előnyére a darab-

nak, hogy intrikust is tett belé. Ez a romantikus drámák elmaradhatatlan alakja, az igazi szinpadí álarc, mely a legritkábban élő alak. Hiszen néhol SHAKESPEARENÉL is merev tipussá válik s HUGO némely drámájában is fantomszerű. A másik fontosabb változtatás Báthory alakján történik. A Pókaiak története benne van a krónikában s GYULAI népszerű költeményében Báthory a balladák tipikus zsarnoka kegyetlen kegyelmi ötletével. SZIGLIGETI az első kidolgozásban is enyhíti ezt, hogy ne boruljon árnyékba teljesen a nagy fejedelem, a jövődő lengyel király; itt pedig hosszasan foglalkozik Báthory lelkiállapotával, amit elég ügyesen fest s mit betetőz azon fogadalma, hogy példát fog adni. Ez toldja meg a darabot még egy felvonással. Az utolsó jelenet az intrikus bűnhődése és fogságba jutása, röviden, pár szóval, amely *Béldi Pál* utolsó soraira emlékeztet. Hogy a költői igazságon lehetőleg ne essék csorba. A cenzurái példányról semmi megjegyezni valónk sincs. A darab színrekerült: 1838. szept. 19. Megjelent: SZIGLIGETI eredeti színművei: Pest, 1839.

IV. *Aba*. Négy kéziratunk van belőle. Az elsőnek nincs címlapja, töredék. Jelzete: 1441. Qu. Hung. III. k. fol. 19. Mint az előbbieknél, a prózai darab verses átdolgozása. Mindössze másfél felvonás, abból is hiányzanak az első lapok. Ebben semmi lényegesebb változás nincs, mindössze megrövidítette. A másik bézirat: Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Új kidolgozás 1857/8. (ez évszám keresztülhúzva). Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLI. k. fol. 42. Valószínűen ez a régibb kézirat, mert itt meghagyja eredeti prózai alakjában. Nem sokat változtatott rajta, csak rövidített s egy és más fölösleges dolgot kihagyott, így Henrik császár jelenetét. Enyhítette *Aba* alakját, hogy bűnei legnagyobbikát kitérülte: a tisztas Dezső úr, kit ott ártatlanul végeznek ki, itt csak fogságba kerül. Címlapjára az író ceruzával írta rá, hogy másolják le szépen és gyorsan. A másolat is kezünkben van, jelzete: 1441. Qu. Hung. IV. k. 58. fol. Egy-két javítást sajátkezűleg tett rajta SZIGLIGETI. Nem tudni, mire kellett ez a sietős másolás, szinpadra nem került többé. Az utolsó *Aba*-kézirat a cenzurái példány 1839. évszámmal. Jelzete: 1199. Qu. Hung. fol. 46.

Megegyezik a kiadással. Színrekerült: 1838. dec. 20. Megjelent: SZIGLIGETI eredeti színművei. Pest, 1839.

V. Cillei Fridrik. Eredeti dráma 3 felvonásban. 1840. Jelzete: 1214. Qu. Hung. fol. 50. Cenzurái példány, azonos a kiadott munkával. Színrekerült 1839. jan. 18. Megjelent a NAGY Ignác Színműtárában II. k. 5.

VI. Romilda. Eredeti szomorújáték 3 felvonásban. 1839. Jelzete: 420. Qu. Hung. fol. 35. Cenzurái példány, azonos a kiadott munkával. Színrekerült 1839. jún. 24. Megjelent NAGY Ignác színműtárában.

VII. Micbán családja. Eredeti dráma 3 felvonásban, előjátékkal 1840. Jelzete: 1198. Qu. Hung. fol. 40. Cenzurái példány, azonos a kiadott munkával. Színrekerült 1840. máj. 30. Megjelent: Pest, 1840.

VIII. A nagyidai cigányok. Eredeti népszínmű¹ 3 felvonásban. Ujjonnan színre alkalmazva 1842—1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XVI. k. fol. 36. Nem világos, mit értett SZIGLIGETI az «ujjonnan színre alkalmazás» alatt, ami után tíz évi időközt vesz föl. Arról se volt módunk meggyőződni, hogy e formájában került-e először színpadra. Tulajdonképpen történeti népszínmű, amennyiben a háttér történeti. Romantikus história volna az elveszett és megkerült fiúról, de a főalakja mégis a cigánylegény, akit az elveszettnek adnak ki. A darab nem sokat ér, de a cigányok rajzában sok a humor s a jellemző vonás; a népi alakok iránti érzék már elevenen fölcsillan a fiatal SZIGLIGETIben; ez teszi érdekessé e teljesen elfelejtett darabot. Jó ízlésre vall a jegyzet az előadók számára, hogy a cigányok személyesítői ne torzítsanak. Színrekerült: 1842. okt. 16. Nem jelent meg.

IX. Két pisztoly. Eredeti színmű 3 szakaszban. 1844. Jelzete: 1196. Qu. Hung. fol. 40. Cenzurái példány. A cenzor odajegyezte: «kihagyván a törlendőket, megengedem.» De e törlések lényegtelenek s nem vonatkoznak a darab irányára, a börtönrendszerre, a birói intézmények elleni támadásra stb., inkább mintha

¹ BAYER (i. kiadás bevezetésében) a népregek közé sorozza.

a szerző, semmint a cenzor törlései volnának. SZIGLIGETI itt-ott sajátkezű javításokat is írt belé. Azonos a megjelent munkával. Színrekerült: 1844. júl. 27. Megjelent: Pest, 1844. és a Nemzeti Színház Könyvtárában 94. sz.

X. *Gritti*. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. 1845. Jelzete: 1390. Qu. Hung. fol. 58. Cenzurái példány, rajta SZIGLIGETI sajátkezű jegyzete: «A másik példányt kérem censuráltatni.» Azonos a nyomtatott kiadással. Színrekerült: 1845. ápr. 19. Megjelent: SZIGLIGETI összes színművei. Pest, 1846—47. I. és Olcsó Könyvtár 1685—88. sz.

XI. *Mátyás fia*. Eredeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. VIII. k. fol. 95. SZIGLIGETI rájegyezte: «átküldöttem 1847. febr. 20.», alatta: elfogadtatott 1847. ápr. 13.» Látnivaló, hogy a népszerű drámaíró munkáival hamar elkészültek. A munka nem egy kéz írása, de végig másolat. Azonos a kiadott munkával; az ott zárójelbe tett sorok (a színpadi előadások kihagyandók) a kéziratban keresztül vannak húzva. Színrekerült: 1847. máj. 15. Megjelent: SZIGLIGETI összes művei VI.

XII. *Egy színésznő*. Szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. VI. k. fol. 53. SZIGLIGETI gyöngébb dolgai közül való: két lelki problémát is vet föl: a kitagadott fiú érzéseit s a színésznőt, akit vőlegénye mindenképen vissza akar riasztani sikamlós pályájától. De ezekbe sem mélyed bele s a darab túlzott romantikája a modern köntösben mindig visszásabb, mint a történeti jelmezekben. A darabra rá van írva: «Lásd egészen új kidolgozásban *A megtagadott drámát*».

Átlapozzuk ezt is: *A megtagadott*. Eredeti dráma 4 felvonásban. 1860. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLIV. k. fol. 48. SZIGLIGETI hosszú idő múlva vette elő. Az első lapot a tervvázlat foglalja el; ez s még más kéziratokhoz csatolt vázlatok azt mutatják, hogy SZIGLIGETI megírt terv szerint szokott dolgozni. Megváltoztatja a neveket is. Itt jól végzi be, ami az első formában katasztrófára vezetett. A dráma igazságán nem esik csorba, mert a katasztrófát a fölvilágosítás szokott romantikus elkéste idézte elő. Másik fontos változás az, hogy a színésznő problémáját elejti: a

vőlegény itt is megteszi, hogy álnév alatt maga ír menyasszonyáról rosszaló bírálatot, de a megkezdett művelet abbanmarad, mintha nem is történt volna meg. Ott a színésznő volt a főalak, itt a méltatlanul megtagadott gróffiú. Ez új formájában nem jutott szinpadra. Amaz színrekerült: 1847. szept. 4. Nem jelent meg.

XIII. *Renegát*. Eredeti dráma 4 felvonásban. 1847. Jelzete: 1441. Qu. Hung. VII. k. fol. 44. Verses, romantikus történeti háttérű dráma a renegátról, aki múltjával kerül szembe s az veszíti el. A darab voltaképen nem sok érdeket kelt föl, de a hős jelleméből nem hiányzik a drámaiság, sőt a nyelvében is van néhány keleties sor. De hogy igazi stilszerűséget adjon neki, ahhoz SZIGLIGETI nem volt eléggé költő. Színrekerült: 1848. márc. 4. Nem jelent meg.

XIV. II. *Rákóczi Ferene fogsága*. Eredeti történelmi dráma 5 felvonásban. Pest, 1863. Jelzete: 520. Qu. Hung. A dráma nyomtatott példánya, a szerző sajátkezű korrekturájával és «imp.» jelzésével. Színrekerült: 1848. nov. 4. Több kiadása jelent meg: Pest, 1875. A Nemz. Színház Könyvtára 85. sz. Olcsó Könyvtár 1385—87. sz.

XV. *Liliomfi*. Vigjáték. Jelzete: 1441. Qu. Hung. IX. k. fol. 56. Az első nyomtatott szöveggel összevetve, némi kisebb változást mutat. A II. felvonás több itt egy jelenettel: egy legény mulat cigányszó mellett s udvarol a kocsmáros lányának. Több énekszám van benne s a szöveg maga is több itt-ott egy-egy mondattal. SZIGLIGETI kézírataiban általában gyakori a javítás, de e kéziratban meg épen feltűnő sok a törlés és igazítás. Színrekerült: 1849. dec. 21. Megjelent: Olcsó Könyvtár 19—20. és Magyar Remekírók (BAYER idézett kiadása) II. k. (Ez utóbbi nem az első kiadás, hanem a kézirat szerint van sajtó alá rendezve.)

XVI. *Fidibusz*. Eredeti népszinmű 3 szakaszban. 1850. Jelzete: 1441. Qu. Hung. X. k. fol. 55. A SZIGLIGETI gyöngé népszinművei közül való, melyek teljesen francia mintára íródtak: rejtélyes bűnügy s annak kiderülése. Az I. felvonás vége egyene-

sen melodráma. A színmű magyar jellegét a nótás szerelmes párok adják meg. Színrekerült: 1850. ápr. 20. Nem jelent meg.

XVII. *Vid*. Eredeti dráma 4 felvonásban. 1850. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XII. k. fol. 38. Romantikus dráma, szerencsés kifejelettel, prózában. Az agyoncsepelt romantikus motívumokból áll: az elveszett és megkerült gyermek s a bosszú, amely azonban itt kiengesztelődésre szelidül. SZIGLIGETI szerette képzeleti darabjainak is megadni a történelmi háttért; itt is a hős, Vid, az ismert Vidnek, Salamon király rossz tanácsadójának a fia. Színrekerült: 1850. nov. Nem jelent meg.

XVIII. *Házassági három parancs*. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XI. k. fol. 43. Azonos a kiadott szöveggel. Színrekerült 1850. dec. 20. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 130. sz. és Magyar Remekírók (SZIGLIGETI II. k.).

XIX. *Az egri nő*.¹ Eredeti szomorújáték (kihúzza: dráma) 5 felvonásban 1850. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XIII. k. fol. 40. Prózában írt, történelmi háttérű darab. Az igen gyöngé munkának két motívum ad érdeket, mert mindig érdekes, hogy térnek vissza-vissza egy író kedvelt tárgyai. Az egyik a féltékenység, melyet SZIGLIGETI többször fölhasznál s ami itt jó végre jut. A másik az a régi népszokás fölhasználása, hogy a házasságtörőt joga van a megcsalt hitvestársnak nyilvánosan kivégezni. A férj — aki itt tulajdonképpen csak képzeletben megcsalt férj — itt is meglágyul a kivégzés előtt, mint az író *Szép Szabóné* c. költői elbeszélésében. Csakhogy a költemény drámaibb, mint a színmű. Színrekerült: 1851. ápr. 26. Nem jelent meg.

XX. *Az aggteleki barlang*. Eredeti népszínmű 2 szakaszban. 1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XVII. k. fol. 59. Ez is a bűnügyi színmű, megtoldva ellopott gyermekkel, kit koldúsnak nevelnek föl s szellemekkel, melyek az aggteleki barlangban lebegnek, ahol a színmű cselekvénye megindul. De bármilyen képtelen a meséje, megírása rendkívül élénk, leköti az ember figyelmét s a

¹ BAYER szerint: Egri nők.

darab humoros része: a tisztartó könnyelmű és komoly fiával igen mulatságos; a romantika homályán keresztülragyog az író kedélye és humora. Színrekerült: 1851. máj. 31. Nem jelent meg.

XXI. A nagyapó. Eredeti vígjáték 3 szakaszban. 1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XIX. k. fol. 38. E kézirat volt a Nemzeti Színház sugópéldánya a beleírt jegyzet szerint. Másik példánya is van, valami vidéki színtársulat sugókönyve 1854-iki dátummal. Jelzete: 1886. Qu. Hung. fol. 72. A két példány teljesen azonos. Népszínműnek is nevezhető tulajdonképen.¹ A nagyapó kedélyes alakja ad neki bizonyos értéket s biztosított sikert a színpadon. Színrekerült: 1851. okt. 18. Nem jelent meg.

XXII. Andronik. Eredeti történeti szomorújáték 5 felvonásban. 1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XVIII. k. fol. 50. Utólag ráírva: régi első dolgozat. Másik példánya: Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. 1863. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XV. k. fol. 51. Új kidolgozás. Az első kézirat elején jegyzetek vannak: dráma-vázlat, személyek jelleme, források kijegyzése összevissza, nagyon rossz írással. A dráma elejéről pár lap hiányzik. Utána nézzük a repertoriumban: mindjárt lekerült a műsorról. Senki se tartotta érdemesnek vele foglalkozni. Pedig *A világ ura* s *A trónkereső* mellett SZIGLIGETI legértékesebb történelmi drámája. Megállót tartunk mellette.

SZIGLIGETI foglalkozott a görög beavatkozás korával az Árpádok idején, mint drámái tanúsítják s talán innen jutott eszébe Andronikusról darabot írni. De amúgy is volt érzéke a bizánci história tragikus történetei iránt. Olvasgatta GIBBONT s tanulmányozása meglátszik *Andronikon*, *A világ urán* és *Valérián*. Itt is gondosan kijegyezte hőse jellemző vonásait: a már idős, de erőtől duzzadó daliát, a kopasz, de délceg nőhódítót. A dráma I. felvonása, mikor Andronikos megalázza magát Mánuel császár előtt, hogy elkerülje itéletét, kissé halvány. Csak a II. felvonástól kezdve nyer igazi érdeket. A hős hatalmas tehetségei együtt domborodnak ki alávalóságával. Szerelemből, bosszúból egyaránt kézre

¹ BAYER oda is sorolja.

akarja keríteni a trónt és Máriát, Mánuel özvegyét. Két nagy kép-mutató küzdelme ez s a győztes Andronikos lesz. Az a jelenet, mikor Mánuel sírja előtt nyujt kezét neki Mária s a csábító tetetett bűnbánattal zokog a császár sírja előtt, majd magára maradva tombol győzelmi mámorában és lábbal rugdalja a sírt — III. Richárdot hozza eszünkbe. A darab sok személyével korrajzot alkot, ahol minden lüktet, él és tele van Bizánc fojtó levegőjével. A császárné, aki veresége tudatára ébredve ármányt sző Andronikos ellen, fia, a kiben a nemes hajlamokat már beszenyzezi a romlott levegő, Andronikos férfiás és nemesérszésű fia, a vak jós, a gyáva udvaroncok — egytől-egyig élő alakok. Andronikos rettentő bosszúja, ahogy megöleti feleségét és mostoha fiát, megrázó erővel van megírva, valamint oly igaz és természetes, hogy a büntett után e vasember energiája is megroppan. Nem mellőz oly aprólékos jellemvonásokat sem, hogy Andronikosnak nagy theologiai ismeretei vannak és sokat ad külsejére. Csak a hős bukása halványabb, mint küzdelme és peripetiája. Kár, mert GIBBON-ban olvashatta az író, hogy Andronikos ereje fölért gazságával, amikor szinte felséges nyugalommal tűrte az irtózatot kínzást és halált. A darab cselekvénye túlságosan bonyolult, nagyon is részletes s amellet igen sok változásra van darabolva, de némi hiányai és színszerűtlensége mellett is drámaírodalmunk igazán becses darabjai közül való s csak sajátos viszonyaink magyarázzák, hogy kiadatlanul és elfeledve hever a könyvespolcon. Prózában van írva, de színes és erővel teli nyelve drámaibb, mint SZIGLIGETI verses darabjai szoktak lenni.

Lehet, hogy a szerző akart még egy kísérletet tenni vele s azért dolgozta át színszerűbbé. Azonban úgy járt vele, mint GOETHE a *Berlichingeni Gottfried*-dal: a színszerűségnek föláldozta a drámaiságot. Ebből a második *Andronik*-ból sok értékes dolog kimaradt s Andronikos bosszúja és fokozatos megtörése nagyon meghalványodott. A dráma színrekerült: 1851. dec. 29. Nem jelent meg.

XXIII. IV. *István*. (Kihúzva a másik cím: Vak Béla fiai.) Eredeti történeti dráma 5 felvonásban. 1850. Jelzete: 1441. Qu.

Hung. XV. k. fol. 37. Az évszám arra vall, hogy *Andromik* előtt írta, mintegy időrendben haladott ő is s a két magyartárgyú dráma után írta a görögtárgyút. A hosszú személy-lajstrom a személyeket magyarokra és görögökre osztja. A kézirat hiányos: a II. felvonás közepe után a IV. felvonás következik. A zavaros tárgyban sok a drámai, sőt tragikai elem, de SZIGLIGETI nem tudta kihozni belőle.¹ Laza képsorozat lett belőle, elég élénk, de elég lapos is. Mánuel császár hatalmas alakja kisszerűvé törpül az író szándéka nélkül is. Prózában van írva. Színrekerült: 1852. ápr. 3. Nem jelent meg.

XIV. III. *Béla*. Eredeti dráma 4 felvonásban. 1850. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XIV. k. fol. 51. Az előbbi darab folytatása s csöppel se értékesebb amannál. Pedig a történeti Béla görög nevelésével, párttűző öccsével s magyar földön telivér magyarrá válásában sok drámai magot rejt s érdekes pszichológiai problémát mutat, de mindebből igen keveset kapunk. III. Béla az író Rákóczi Ferencének a mása: mindig teljesen uralkodik magán s épen annyira nem látunk a lelkéből semmit. A mellékalakokban több drámai érdek van. E darab is próza. Színrekerült: 1852. máj. 10. Nem jelent meg.

XXV. *Az arckép*. Eredeti dráma 4 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXI. k. fol. 36. Romantikus társadalmi dráma, melyben ismét elveszett gyermek szerepel, akire anyja arcképéről ismerni rá. Gyöngye, sőt ellenszenves darab. Két önfeláldozó nő szerelme közé egy akarats nélküli, gyöngye férfi van állítva, a Karthausi-típus, akit az író maga rokonszenvesnek képzel. Színrekerült: 1852. szept. 7. Nem jelent meg.

XVI. *Árnyil és Tündér Ilona*. Eredeti néprege 3 felvonásban. 1852. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXII. k. fol. 63. Másolat. SZIGLIGETI vállalkozó kedvét mutatja, hogy drámai regét is írt s nem riasztotta vissza VÖRÖSMARTY remekműve azonegy tárgy földolgozásától. Jellemző, hogy a mesébe is valami realitást akar

¹ Érdekes, hogy SOMLÓ Sándor *IV. István* c. drámája a fölfogásban több — hihetőleg véletlen — egyezést mutat.

vinni: Árgyilus az avar király fia lesz nála, Ilona a gepida király leánya; így köti össze a mesét a valósággal. SZIGLIGETI sok darabjában megvan a mesemondás üde bája, de tehetsége teljesen cserben hagyja, mikor mystikus és költői akar lenni. A darab fölváltva vers és próza, de e versekben semmi könnyedség, rímei igen gyöngék s egészben a szép mesének valóban barbár földolgozását kapjuk. SHAKESPEARE helyesen írta le Mab királyné hintóját olyan tündériesen aprónak és finomnak. SZIGLIGETI nyersebb keze összetépte a pókhálóból és holdsugárból szőtt istrángokat. De a közönség így is bevette a mesét s megtapsolta. Vidéki színpadokon még a közelmúlt években is adták. Színrekerült: 1853. ápr. 16. Nem jelent meg.

XXVII. Castor és Pollux. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1854. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXIII. k. fol. 38. A darab utolsó lapján látható a tervvázlat. A tárgya régi nóta: idősebb férjek próbára akarják tenni fiatal feleségeiket, de a tréfa az ő rovásukra sült el. Meglehetősen együgyű csel-vígjáték. Színrekerült: 1854. okt. 16. Nem jelent meg.

XXVIII. Csokonai. Eredeti színmű¹ 3 szakaszban. 1854. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXIV. k. fol. 83. Gyűjteményünk legrosszabb karban való kézírata: hiányos és rosszul van bekötve. Csak felében eredeti kézírás, az eleje hiányzik s két, némileg változtatott, kézirat van bekötve. SZIGLIGETI meglehetősen szabadon bánt a valósággal, ez az alak nem az igazi Csokonai; azonban mint a szegény, önérzetes költő típusa, nem rossz, szellemes és rokonszenves. Van benne egy igazi Lilla s a Csokonay Lillája, kit Halmi Róának hívnak, de később már Júliának írja a szerző az igazi névén. A színmű eléggé érzelgős, de a hang nem idegen a korhoz, ha Debrecenhez idegen is. Mintha a KAZINCZYÉK körében játszana. Mint ilyen, tele apró stílszerű megfigyelésekkel. Az utolsó jelenet különösen sikerült: a kertben találós kérdéseket játszanak, melyeknek rejtett értelme van — kissé finomkodó, préciouse-stilus, de eleven és ötletes. Csokonai lemondása úgy hat,

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza.

mint valami halk, finom utolsó akkord. A színpadon nem volt sikere, pedig jobb sorsot érdemelt volna. Színrekerült: 1855. márc. 22. Nem jelent meg.

XXIX. *Pütkösdi királyné*. Eredeti vígjáték (áthúзва: népszínmű)¹ 2 felvonásban. 1855 nyara. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXVI. k. fol. 47. Jegyzet: «E vígjáték vaudeville modorban iratván, a couplettek később fognak beleszövetni». Tárgya nem új, mások is tettek ilyes kísérletet. A Hamupipőke meséje modern formában. Van benne némi vonzó egyszerűség, de egészben száraz s kissé unalmas. Színrekerült: 1855. okt. 13. Nem jelent meg.

XXX. *Dalos Pista*. Eredeti dalszínmű² 3 szakaszban. 1855. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXVII. fol. 55. Azonos a kiadott szöveggel. Színrekerült: 1856. febr. 22. Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában 129. sz.

XXXI. *Pál fordulása*. Eredeti színmű³ 2 szakaszban. 1856. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXVIII. k. fol. 56. A tékozló fiú megtérése. Az alak típus, de eleven és jó. SZIGLIGETI igen jól tudta a típusokat rajzolni, melyek szerepnek is jól beválnak. A víg és a komoly elem váltja egymást, jobbak a víg részek, mert tele vannak ügyes és mulatságos jelenetekkel, de mindvégig érdekes marad a darab. Második része azonban kissé esik: a megtérés kevésbé sikerült. Színrekerült: 1856. ápr. 27. Nem jelent meg.

VÉRTESY JENŐ.

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza, aminthogy az is voltaképen.

² Nyomtatásban: vígjáték. Lehetne népszínmű is.

³ BAYER a népszínművek közé sorozza.

A MAGYAR ÉS A MAGYARORSZÁGI SAJTÓ IDŐRENDI ÁTTEKINTÉSE 1705—1849.

Kell-e bizonyítanunk, hogy a jelen időrendi táblázat régen érzett és igen erősen érzett hiányt pótol? A mi olvasóköriünk ép oly jól tudja, mint magunk, hogy az irodalom s illetőleg a sajtó történetében úgyszólván teljesen járatos fő is csak emlékezetének huzamosabb megerőltetésével tud számot adni arról, hogy melyik esztendőben mely folyóiratok és lapok voltak jelentősebbek, — nem is szólván arról, hogy az elfelejtett, vagy soha tudomásul sem vett, jelentéktelenebb sajtótermékek is gyakran oly oldalról világítják meg a kutató tárgyát, mint egyik szóvivő organum sem. Kell tehát — s nemcsak a különben szakbeli képzettségű irodalom-búvárok, hanem a multba pillantó egész olvasóközönség számára — olyan kalauzt teremteni, amelyik a fáradságos böngészéstől megkímélve, olvasójának mindegyik év keretén belül *teljes* jegyzéket adjon afelől, hogy az azévi események «hevenyészett», «rögtönzött» történelmét, a szerepelt egyének, fölmerült tárgyak egykorú leírását, mely időszakai sajtótermékben kereshetni jó reménnyel.

Harminc éve, hogy 1884-ben a fölbecsülhetetlen érdemű id. SZINNYEI József által kezdeményezett s éveken át a meggyőződéds erejével szorgalmazott országos hirlaptárat az ennek eszméjeért lelkesült TREFORT Ágoston «legyen» szava megteremtette. Harmincadik éve immár, hogy e hirlaptárat, Nemzeti Múzeumunknak egyik gazdag kincsesbányáját, gondozgatom: negyedszázada, hogy magam is szükségét érzem a csak most bemutatandó sajtókronológiának; magyarázatra, sőt mentségre szorul, hogy az Orsz. SZÉCHÉNYI-Könyvtár, mint intézmény, ily sokáig adós maradt a közszükség kielégítésével. Teljes feloldozásra számítok azzal a magyarázattal, hogy a hirlaptár anyagának természete —

a létszám hullámlása, állandó gyarapodása, a lapok címének, kiadási helyének stb. változása — oly tömérdek munkát igényel, hogy most is bizonyos heroizmus kellett ahhoz, hogy ezt az összeállítást eszközöljem.

Szemléltető táblázatot, mely egyszersmind egy vonalban felüntesse, hogy valamely folyóirat vagy hirlap melyik évtől melyik évig (bezárólag) élt: nyomdatechnikai okokból nem adhattam. Ily táblázatot egyébiránt az alábbi szövegből, az egyes évek anyagának egymás mellé szögezésével, mindenki alkothat; a szoros betűrend következetessége úgysis áttekinthetővé teszi bármelyik organum pályafutását. (Igaz, hogy némi körültekintésre van szükség: pl. az Orvosi Tár több éven át, a Siebenbürgische Quartalschrift pedig több ízben is szünetelt; Pannonia című lap nemcsak 1820 táján, hanem 1840 körül is volt.) Aki egy-egy közlöny évhatárait egymás mellé állítva kívánja látni: azt főforrásomra utalom, id. SZINNYEI «Hirlapirodalmunk» című hosszú cikksorozatára (a Vasárnapi Ujság 1862—65. évi folyamaiban).

Minden igényt kielégíteni, mindenoldalú tökéletes munkát adni nem lehet; akik még ez összeállítás megjelente előtt azt az óhajukat nyilvánították: jelöljem meg, hogy az idézett sajtótermékek közül, s illetőleg évfolyamaikból, mi van meg a Nemzeti Múzeumban s mi hiányzik: azokat megnyugtathatom az iránt, hogy *majdnem minden megvan*. Itt főlemlítendőnek tartom, hogy a XVIII. századbeliek legnagyobb része, pl. a Siebenbürger Bote első néhány évtizede, mégis hiányzik. De amint egykor arra mutattam, hogy kizárólag az országos jellegű múzeumi könyvtár anyagából meg lehetne írni a magyar irodalom történetét (sőt a hazai zene és zenei irodalom történetét is): úgy nem tartom merész kijelentésnek, hogy merőben hirlaptárunkra, vagyis a múzeumban meglevő anyagra támaszkodva, meg lehetne írni a hazai időszaki sajtó tüzetes történetét is.

Egyelőre íme az anyaggyűjtés első stádiuma. Sajátképi hirlapok és folyóiratok közt sokszor nehéz megvonni a határvonalat; de meg mind a két fajta közlöny egyaránt jellemző és nélkülözhetetlen tükre korának, akár magyar nyelvű, akár nem magyar:

nem egyszer megtörtént, hogy napi érdekű hirlapból mélyebben merítő folyóirat lett, vagy megfordítva; ezért, mindenkinek hasznára, mindegyiket fölvettem a jelen időrendi kimutatásba. Első fejezet: a kezdet nehézségei, első virágzás, és 1849-ben, egyszerre, úgyszólván az egész szellemi életnyilvánulásnak hirtelen megszakadása — magvaszakadása; a sajtó történetének egy nagy korszaka ezzel véget ért.

1705—11: *Mercurius Hungaricus* = *Mercurius Veridicus*.*

1721—22: *Nova Posoniensia*.

? **1730—40:** [*Ofnerischer*] *Mercurius*. (Buda.)

1764—66: *Pressburger Zeitung*. (Pozsony.)

1767—69: *Der Freund der Tugend*. (Pozsony.) — *Pressburger Ztg.*

1770: *Der Vernünftige Zeitvertreiber*. (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.***

1771—73: *Pressb. Ztg.* — *Pressburgisches Wochenblatt*.

1774—78: *Pressb. Ztg.****

1779: *Pressb. Ztg.* — *Wochenblatt* [azonban I. félévi címlapján: *Wochenschrift*] für die Liebhaber der Geschichte, der Erdbeschreibung, der Naturkunde, der Weltweisheit, und der schönen Wissenschaften. (Sopron.)

1780: Magyar Hirmondó. (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*

1781—82: Magyar Hirmondó. (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.* — *Ungarisches Magazin*.

1783: Magyar Hirmondó. (Pozsony.) — Magyar Könyvház. (Pozsony.) — *Pressbg. Ztg.* — *Ungr. Magazin*.

1784: M. Hirmondó. (Pozsony.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — *Monatliche Früchte einer Gelehrten-Gesellschaft in Ungarn*. — *Pressburger Ztg.* — *Presspurske Nowiny*. — *Ungr. Magazin*.

1785: M. Hirmondó. (Pozsony.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — *Pressbg. Ztg.* — *Pressp. Nowiny*. — *Stare Noviny Literajho Umenj.* (Beszterczebánya).² — *Ungr. Magazin*.

1786: *Der Siebenbürger Bote*. (Nagy-Szeben.) — M. Hirmondó. (Pozsony.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — *Mercur von Ungarn*. —

* Ennek megjelenési helyét nem tudjuk; valószínűleg többször változott. Más lapoknál csak akkor nem jelöljük meg kiadásuk helyét, ha ez nevükből olvasható, vagy, ha Pesten jelentek meg. — A nem-magyar nyelvűeket *dőlt* betűkkel idézzük.

** A cím rövidítése mindig azt jelenti, hogy a lap már előfordult.

*** A címek mellé tett számok a cikk végén található pótlék sorszámaira vonatkoznak.

Ofner Stadtzeitung, vagy: *Städtische Ofner Zeitung*.^{*} — *Pressb. Ztg.* — *Pressb. Nowiny.* — *Ungr. Magazin.*

1787: *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — *Magyar Kurir.* (Bécs.) És társlapja: *Magyar Musa.* (Bécs.) — *Mercur von Ungarn.* — *Pressb. Ztg.* — *Ungr. Magazin.* — *Ungarische Staats- und Gelehrte Nachrichten.*^{**}

1788: *Der Neue Courier*³ *aus Ungern von Kriegs- und Staats- sachen.* — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Musa. (Bécs.) — *Magyar Museum.* — *Pressb. Ztg.*

1789: *Aus dem Reiche der Todten.* (Évi címlapján főcíme: *Politische Gespräche der Todten.* A *Pressb. Ztg.* melléklapja.) — *Der Neue Courier* ... — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — Hadi és Más Nevezetes Történetek. (Bécs.) — *Kriegsbote.* (N.-Szeben.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Musa. (Bécs.) — M. Museum. — *Mindenes Gyűjtemény.* (Rév-Komárom.) — *Pressb. Ztg.*

1790: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Der N. Courier* — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Ephemerides Politicae et Litterarias.* (Buda.) — Hadi és Más Nev. Tört. (Bécs.) — *Magyar Hirvivő.* (N.-Szeben.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Mindenes Gyűjtm.* (R.-Komárom.) — *Orpheus.* (Kassa.) — *Pressb. Ztg.* — *Siebenbürgische Quartalschrift.* (N.-Szeben.)

1791: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)⁴ — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pol. et Litt.* (Buda.) — Hadi és Más Nev. Tört. (Bécs.)⁵ — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Neues Ungrisches Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*⁶ — *Siebenb. Quartalschrift.* (N.-Szeben.) — Sokféle. (Győr.)

1792: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)⁷ — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pol. et Litt.* — *Magyar Hirmondó.* (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Magyar Mercurius.* (Bécs.) — M. Museum. — *Neues Ungr. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*⁸ — Sokféle. (Győr.) — Uj Bétsi Magyar Musa.

1793: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)⁹ — *Der Siebenb. Bote.* (N.-Szeben.)¹⁰ — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — *Neues Ungr. Magazin.*

* Nincs reá adatunk, de valószínű, hogy e század végéig fennállt. L. 1800-at!

** Hogy 1788–93. fennállt-e? adatunk nincs.

(Pozsony.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Int.* (Nagy-Szeben). — *Sieb. Quartalschr.* (N.-Szeben.) — Sokféle. (Győr.) — Uj Bétsi Magyar Musa.

1794: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)¹¹ — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — *Neues Ung. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*¹² — Sokféle. (Győr.) — Uj B. M. Musa. — Urania. (Vác.) — *Ung. Staats- und Gelehrte Nachrichten.* (L. 1787-et!)

1795: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)¹³ — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Diétai Magyar Múzsza. (Pozsony.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — *Neues Ung. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Quartalschrift.* (N.-Szeben.)¹⁴ — Sokféle. (Győr.) — Uj B. M. Musa.

1796: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Évi címlapján azonban ezóta: *Das Reich d. T.*) (Pozsony.)¹⁵ — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — Magyar Ujság; Gazdaságot Tzélozó Vjság. (Bécs.) — *N. Ung. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*¹⁶ — Sokféle. (Győr.) — Uj B. M. Musa.

1797: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)¹⁷ — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — *N. Ung. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.*¹⁸ — *Sieb. Quartalschr.* (N.-Szeben.) — Sokféle. (Győr.) — Uj B. M. Musa.

1798: *Allgemeine Deutsche Theater-Zeitung.* (Pozsony.) — *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)¹⁹ — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Literärischer Anzeiger für Ungarn.* (A Pesther Zeitung melléklapja.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Mercurius. (Bécs.) — *N. U. Magazin.* (Pozsony.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Quartalschr.* (N.-Szeben.)²⁰ — Sokféle. (Győr.) — Uj B. M. Musa.

1799: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Neuer Courier aus Ungern.* — *Der. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Lit. Anz. für Ungarn.* — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Pesther Ztg.* — *Pressb. Ztg.*²¹ — Sokféle. (Győr.)

1800: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Pécs.) — *Pressb. Ztg.*²² — Sokféle. (Győr.) — *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung.*

1801: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.*²³ — *Sieb. Quartalschr.* (N.-Szeben.) — Sokféle. (Győr.) — *Verein. Ofner u. Pester Ztg.*

1802: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.)²⁴ — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.*²⁵ — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitschrift von und für Ungarn.*

1803: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *D. Sieb. Bote* (N.-Szeben.)²⁶ — M. Hirmondó. (Bécs.) — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.*²⁷ — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitschr. v. u. f. Ungarn.*

1804: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Ephemerides Posonienses.*²⁸ — M. Könyvház. (Pozsony.) — M. Kurir. (Bécs.)²⁹ — *Patriotisches Wochenblatt für Ungern.* — *Pressb. Ztg.*³⁰ — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitschr. v. u. f. Ungarn.*

1805: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Ephemerides Posonienses.*³¹ — M. Kurir. (Bécs.) — *Mulatságok.* — *Pressb. Ztg.*³² — *Siebenbürgische Provincial-Blätter.* (N.-Szeben.) — *Ungarische Miscellen.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1806: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Damenzeitung.*³³ — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Poson.* — *Hazai Tudósítások.* — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* — *Segítő.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — *Ung. Miscellen.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1807: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Damenztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Hazai Tud.* — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — *Ung. Miscellen.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1808: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *Damenztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinnützige Blätter.* (A *V. Ofner u. Pester Ztg.* melléklapja.) — *Hazai 'S Külföldi Tud.* — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1809: *Aus d. Reiche d. Todten.* (Pozsony.)³⁴ — *Damenzeitung.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — *Hazai 'S Külf. Tud.* — M. Kurir. (Bécs.)³⁵ — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1810: *Aus dem Reiche d. Todten.* (Pozsony.) — *D. Sieb. Bote.*

(N.-Szeben.) — *Eph. Pos.*³⁶ — *Gemeinn. Bl.* — Hazai 'S Külf. Tud. — 37M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.*³⁸ — Uj Holmi. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1811: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Hazai 'S Külf. Tud. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* és mellékl.: *Unterhaltungsblatt.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1812: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Hazai 'S Külf. Tud. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* — *Tyxdenik.* — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1813: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Hazai 'S Külf. Tud. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — *Tyxdenik.* — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1814—1816: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — Erdély Muzeum. — *Gemeinn. Bl.* — Hazai 'S Külf. Tud. [Melléklete 1816: Gazdaságbeli (*sic!*) Gyűjtemény.] — M. Kurir. (Bécs.) — Nemzeti Gazda. — *Pressb. Ztg.* — *Tyxdenik.* — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1817: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — Erd. Muz. — *Gemeinn. Bl.* — Hasznos Mulatságok. — Hazai 'S Külf. Tud. [Mell.: Gazdaságbéli (*sic!*) Gyűjtm.] — M. Kurir. (Bécs.) — Nemz. Gazda. — *Pressb. Ztg.* — Tudományos Gyűjtemény. — *Tyxdenik.* — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1818: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — Erd. Muz. — *Gemeinn. Bl.* — Hasznos Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — *Kaschauer Wochenblatt.* — Lelkipásztori Tárház. — M. Kurir. — Nemz. Gazda. — *Pressb. Ztg.* — Tudom. Gyűjtm. — *Tyxdenik.* — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitblätter für Freunde wahrer Menschenliebe.*

1819: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Helikoni Kedvtöltés. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pannonia.* (Német ny.) — *Pressb. Ztg.* — Tud. Gyűjt. — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitbl. f. Freunde w. Menschenl.*

1820: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Egyházi Értekezések és Tudósítások. — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — Helikoni Kedvtöltés. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pann.* — *Pressb. Ztg.* — *Sonnenblumen.* (Előbbi címe: *Zeitblätter...*) — Tud. Gyűjt. — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1821—1822: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Egyh. Értek. és Tud. — *Eph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — M. Kurir. (Bécs.) — *Pann.* — *Pressb. Ztg.* — Szépliteratúrai Ajándék, a Tud. Gyűjt. melléklapja. — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1823: A *Pannonia* kivételével ugyanazok.

1824: *Aspasia.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Egyh. Értek. és Tud. — *Fph. Pos.* — *Gemeinn. Bl.* — Hasznos Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — Kedveskedő. (Bécs.) — *Laura.* (Rév-Komárom.) — M. Kurir. (Bécs.) — Mezei Gazdák Barátja. — *Pressb. Ztg.* — *Sieb. Prov.-Bl.* (N.-Szeben.) — Széplit. Ajándék. — Tud. Gyűjt. — *Unterhaltungsbl.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1825: *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Eph. Pos.* — Felsőmagyarországi Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Hasznos. Mul. — Hazai 'S Külföld. Tud. — *Iris.* (Német ny.) — M. Kurir. (Bécs.) — Mezei Gazd. Bar. — *Pressb. Ztg.* — Széplit. Ajánd. — Tud. Gyűjt. — *Unterhaltungsbl.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1826: *Agramer Politische Zeitung.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Élet és Literatúra. — *Eph. Pos.* — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — *Iris.* — *Luna.* (Az *Agr. Ztg.* melléklapja.) — M. Kurir. (Bécs.) — Mezei Gazd. Bar. — *Pressb. Ztg.* — Széplit. Ajánd. — Tud. Gyűjt. — *Unterhaltungsbl.* (Pozsony.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1827: *Aehrenlese.* (Pozsony. A *Pressb. Ztg.* melléklapja.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — Élet és Literatúra. — *Eph. Pos.* — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — *Iris.* — Летопис. — *Luna.* (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Нови србски летопис. (Buda.) — *Pesther Kundschafts- und Auctionsblatt.* — *Pressb. Ztg.* — Széplit. Ajánd. — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1828: *Aehrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — A' Természeti, Gazdasági és Mesterséges Esmeretek Tára. (Kolozsvár.) — *Banater Zeitschrift.* (Temesvár.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *Der Spiegel.* — *Eph. Pos.* — Erdélyi Híradó. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — *Iris.* — Koszorú. (Előbbi címe: Szépliteratúrai Ajándék.) — Летопис. — *Luna.* (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Muzáron. (Előbbi címe: Élet és Literatúra.) — Нови србски летопис. (Buda.) — *Pesther Handlungs-*

zeitung. (A *Der Spiegel* melléklete.) — *Pesther Kundschafts- und Auctionsblatt.* — *Pressb. Ztg.* — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1829: *Aebrenl.* (Pozsony.) — Aglája. (Kolozsvár.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *Eph. Pos.* — Erd. Hiradó. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Koszorú. — Летописе. — Luna. (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Mezei Gazdák Barátja. — Muzárium. — Нови србски летописе. (Buda.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschaft. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1830: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *Die Biene.* — *Eph. Pos.* — Erd. Hiradó. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — Koszorú. — Летописе. — Luna. (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Gazd. Bar. — Nemzeti Játékszini Tudósítás (Kassa.) — Nemzeti Társalkodó. (Kolozsvár.) — Нови срб. летописе. (Buda.) — *Pesther Handlungszeitung.* — *Pesther Kundschaft. u. Auctionsblatt.* — *Pressb. Ztg.* — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1831: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *D. Biene.* — *Eph. Pos.* — Erd. Hiradó. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gemeinn. Blätter.* — Hazai 'S Külf. Tud. — Koszorú. — Luna. (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — M. Gazd. Bar. — Nemz. Ját. Tud. (Kassa.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. летописе. (Buda.) — Orvosi Tár. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschaft. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1832: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *D. Biene.* — Egyházi Folyóírás. — Egyházi Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Hiradó. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gazetta di Zara.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Jelenkor. — Koszorú. — Luna. (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Mezei Gazda. — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. летописе. (Buda.) — Orvosi Tár. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschaft. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Sokféle. (Bécs; a M. Kurir melléklapja.) — Társalkodó. (A Jelenkor mell.) — *Tatranka.* (Tót ny., Pozsony.) — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1833: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *Der Bote von und für Ungern.* (Kassa.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* —

Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erdélyi Predikátori Tár. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — *Gaz. di Zara.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — Honművész. (A Regélő melléklapja.) — Jelenk. — Koszorú. — *Luna.* (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Muzáron. — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. летопис. (Buda.) — Országgyűlési Tudósítások. — Orv. Tár. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Regélő. — *Schmetterling.* (A *D. Spiegel* melléklapja.) — Sokf. (Bécs.) — Szemléelő. (Kassa.) — Társalk. — *Tatranka.* (Pozsony.) — *Transsilvania.* (Brassó; német.) — Tud. Gyűjt. — *V. Ofner u. Pester. Ztg.*

1834: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Bote v. u. f. Ungern.* (Kassa.) — *Der Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erd. Prédik. Tár. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — Fillértár. (Pozsony.) — Garasos Tár. (Lipcse.) — *Gaz. di Zara.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Honműv. — Jelenk. — Koszorú. — *Luna.* (Zágráb.) — M. Kurir. (Bécs.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. летопис. (Buda.) — Országgy. Tud. (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Reg. — *Schmetterling.* — Sokf. (Bécs.) — Társalk. — *Tatranka.* (Pozsony.) — *Transs.* (Brassó; német.) Tud. Gyűjt. — Tudománytár. — Vasárnapi Ujság. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1835: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *Danica.* (Zágráb.) — *A Hrvatske Novine* melléklapja.) — *D. Bote v. u. f. Ungern.* (Kassa.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erd. Prédik. Tár. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — Fillértár. (Pozsony.) — *Gaz. di Zara.* — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Honműv. — *Horvatske Novine.* (Zágráb.) — Jelenk. — Koszorú. — *Luna.* (Zágráb.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. летопис. (Buda.) — Országgy. Tud. (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Rajzolatok. — Reg. — *Schmetterling.* — Társalk. — *Tatranka.* (Pozsony.) — *Transs.* (Brassó; német.) Tud. Gyűjt. — Tud. Tár. — Vasárn. Ujs. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1836: *Aebrenl.* (Pozsony.) — *Agramer Pol. Ztg.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erd. Prédik. Tár. (Kolozsvár.) — Felsőmagy. Minerva. (Kassa.) — Fillértár. (Pozsony.) — *Gazetta di Zara.* — *Gemeinn. Bl.* —

Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Honműv. — *Hronka*. (Besztercebánya.) — *Ilirske Narodne Novine* és melléklapja *Ilirska Danica*. (Zágráb.) — Ismertető. [Kétféle kiadás; egyiknek alcíme: vagy is Összművészet (Polytechnika) Polgári Szorgalom s Magasb Izlésű Művészetek Tára; — másiké: Honi 'S Kül-Gazdaságban és Kereskedésben.] — Jelenk. — Kémlő. — Koszorú. — *Luna*. (Zágráb.) — Magyarország Bortermesztését s Borkészítését Tárgyaló Folyóirat. (Német kiad. l. «Z» betűben.) — *Münz-Journal*. (Buda.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. зетопис. (Buda.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Rajz. — Reg. — *Schmetz.* — Társalk. — *Tatr.* (Pozsony.) — Törvényhatósági Tudósítások. — Tud. Gyűjt. — Tud. Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitschrift für Weinbau und Weinbereitung.* — (Magyar kiad. l. «M» betűben.)

1837: *Agr. Pol. Ztg.* — *Alveare*. (Pozsony. Az *Eph. Pos.* latin mellékl.) — *Arader Kundschaftsblatt.* — Athenaeum. — *Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde*. (Brassó. A *Sieb. Wochenbl.* mell.) — *D. Sieb. Bote*. (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erd. Préd. Tár. (Kolozsvár.) — Figyelmező. (Az *Athenaeum* mell.) — *Foae di Dumineca*. (Brassó.) — Gazdasági Tudósítások. — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Hirnök. (Pozsony.) — Honi s Külföldi Gazda és Kereskedő.) (Az Ismertető mell.) — Honművész. — *Hronka*. (Besztercebánya.) — *Ilirske Nar. Nov.* És: *Ilirske Dan.* (Zágráb.) — Ismertető. (Két kiad.) — Jelenk. — Kémlő. — Koszorú. — *Luna*. (Zágráb.) — Magy. Borterm. sat. — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови срб. зетопис. (Buda.) — *Pannonia*. (Német ny. Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Rajz. — Reg. — *Schmetz.* — *Siebenbürger Wochenblatt.* (Brassó.) — Társalk. — *Tatranka.* — Themis. — Törvényh. Tud. — Tud. Gyűjt. — Tud. Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Zeitschr. f. Weinbau...*

1838: *Agramer Pol. Ztg.* — *Alv.* (Pozsony.) — Anastásia. Egyh. Szépművészetek Tára. (A M. Szion melléklapja.) — *Arader Kundschn.* — Athen. — *Blätter f. Geist...* (Brassó.) — *D. Sieb. Bote*. (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — *Eph. Pos.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erdélyi Hírlap. (Brassó.) — Figyelmező. — *Foae di Dumin.* (Brassó.) — *Foae pentru Minte, Inima sibi Literatura.* És: főlapja: *Gazeta de Transilvania.* (Brassó.) — Gazd. Tud. — *Gemeinn. Bl.* — Hasznos Mul. — Hazai 'S Külf. Tud. — Hirnök. (Pozsony.) —

Honművész. — *Ilirske Nar. Nov. És: Ilirska Dan.* (Zágráb.) — Ismert. (Két kiad.) — Jelenk. — Koszorú. — Lombok. (A Természet mell.) — *Luna.* (Zágráb.) — Magyar Szion. (Folytatása: Szion.) — Mulattató. (Az Erd. Hirl. mell. Brassó.) — Nemz. Társalk. — Нови ерб. њет. (Buda.) — Orvosi Tár. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Rajz. — Reg. — *Schmett.* — *Sieb. Woch.* (Brassó.) — Századunk. (A Hírnök mell. Pozsony.) — Szion. (Év elején még Magyar Szion.) — Társalk. — Természet. — Themis. — Tud. Gyűjt. — Tud. Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1839: *Agramer Pol. Ztg.* — Anastásia. — *Arader Kundschn.* — Athen. — *Blätter f. Geist...* (Brassó.) — *Croatia.* (Német ny. Zágráb.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyh. Tár. — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Erd. Hírlap. (Brassó.) — Figyelmező. — *Foaie pentru minte...* És: *Gazeta de Transilv.* (Brassó.) — Gazd. Tud. — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hazai 'S Külf. Tud. — Hírn. (Pozsony.) — Honműv. — *Ilirske Nar. Nov. És: Ilirska Dan.* (Zágráb.) — Ismert. (Két kiad.) — Koszorú. — *Luna.* (Zágráb.) — Mulattató. — *National-Panorama.* — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Нови ерб. њетонис. (Buda.) — Orv. Tár. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tageblatt.* — *Pressb. Ztg.* — Rajz. — Reg. — *Schmett.* — *Sieb. Woch.* (Brassó.) — Száz. (Pozsony.) — Szion. — Társalk. — Themis. — Tud. Gyűjt. — Tud. Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1840: *Agr. Pol. Ztg.* — *Annales Memorabilium Orbis Catholicae.* — *Arader Kundschn.* — Athen. — Bibliographiai Értesítő. — *Blätter f. Geist...* (Brassó.) — Budapesti Rajzolatok. (Előbbi címe: Rajzolatok.) — Budapesti Szemle. — *Croatia.* (Zágráb.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — Figyelmező. — *Foaie p. minte...* És: *Gazeta de Transilv.* (Brassó.) — Gazd. Tud. — *Gemeinn. Bl.* — Haszn. Mulats. — Hírn. (Pozsony.) — Honm. — *Ilirske Nar. Nov. És: Ilirska Dan.* (Zágráb.) — Ismert. (Két kiad.) — Jelenk. — Koszorú. — Literariai Csarnok. (A Sürgöny mell. Brassó.) — *Luna.* (Zágráb.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Nemzeti Ujság. (Előbbi címe: Hazai 'S Külf. Tudósítások.) — Нови ерб. њетонис. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tageblatt.* — *Pressb. Ztg.* — Reg. — *Satellit.* (A *Sieb. Woch.* melléklapja. Brassó.) — *Schmett.* — *Sieb. Wochbl.* (Brassó.) — *Sion.*

(Latin ny.) — Србске народне новине. — Србски народни лист. — *Stundenblumen der Gegenwart*. (A *Sieb. Woch.* mellékl. Brassó.) — Sür-göny. (Brassó. Előbbi címe: Erd. Hirlap.) — Száz. (Pozsony.) — Szion. — Társalk. — *Temeswarer Wochenblatt*. — *Transsilvania*. (Német ny. A *Sieb. Woch.* mell. Brassó.) — Tud. Gyűjt. — Tudomány-Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1841: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundsch.* — *Archiv für die Kenntniss von Siebenbürgen in Vorzeit und Gegenwart*. (N.-Szeben.) — Athen. — Bibliogr. Ért. — *Blätter f. Geist...* (Brassó.) — *Croatia*. (Zágráb.) — *Der Österreichische Actionär.* — *Der Pilger*. (Károlyváros.) — *D. Sieb. Bote*. (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — Egyházi Tudósítások. (A *Religio...* melléklapja.) — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — *Foaié p. minte...* És: *Gazeta de Trans.* — *Gazd. Tud.* — *Gemeinn. Bl.* — *Haszn. Mul.* — *Hirn.* (Pozsony.) — *Historiai Kedveskedő.* És: *Hon és Külföld.* (A *Mult és Jelen* mellékl. Kolozsvár.) — *Honműv.* — *Ilirske Nar. Nov.* És: *Ilirska Dan.* (Zágráb.) — *Ismertető* (már csak egy kiadás; alcíme: «... a gazdaság, ipar és kereskedésben»). — *Ismertető.* (A *Világ* mell.) — *Jelenk.* — *Koszorú.* — *Közlemények az Élet és Tudományok Köréből.* És mell.: *Literaturai Lapok.* — *Luna.* (Zágráb.) — *Magyar Akadémiai Értesítő.* — *Magyar Gazda.* És mell.: *Műipar.* — *Mult és Jelen.* (Kolozsvár.) — *Nemz. Társalk.* (Kolozsvár.) — *Nemz. U.* — *Нови срб. летописе.* (Buda.) — *Pann.* (Pozsony.) — *Pesti Hirlap.* — *Pesther Handlungszft.* — *Pesther Kundsch. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tageblatt.* — *Pressb. Ztg.* — *Reg.* — *Religio és Nevelés.* — *Satellit.* (Brassó.) — *Schmetz.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — *Србске нар. нов.* — *Србски нар. лист.* — *Stundenblumen...* (Brassó.) — *Száz.* (Pozsony.) — *Társalk.* — *Tatranka.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — *Tud. Gyűjt.* — *Tud.-Tár.* — *Vasárn. U.* (Kolozsvár.) — *Világ.* — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1842: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundsch.* — Athen. — Bibliogr. Ért. — *Blätter f. Geist...* (Brassó.) — *Croatia.* (Zágráb.) — *Debreczen-Nagyvárad* Értesítő. — *D. Österr. Act.* — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Pilger.* (Károlyváros.) — *D. Spiegel.* — *Der Ungar.* — *Egyh. Tud.* — *Erd. Híradó.* (Kolozsvár.) — *Fasciculi Ecclesiastico-Litterarii.* — *Foaié p. minte...* És: *Gazeta de Trans.* — *Gemeinn. Bl.* — *Haszn. Mul.* — *Hirn.* (Pozsony.) — *Hist. Kedv.* És: *Hon és Külf.* (Kolozsvár.) — *Ilirske Nar. Nov.* És: *Ilirska Dan.* (Zágráb.) — *Jelenk.* — *Kolo.* (Zágráb.) — *Luna.* (Zágráb.) — *M. Gazda.* — *Mult és Jelen.* (Kolozsvár.) — *Nemz.*

Társalk. (Kolozsvár.) — Nemz. U. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tagebl.* — Pesti Hirl. — *Pressb. Ztg.* — Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. — Regélő, Pesti Divatlap. — Rel. és Nev. — *Satell.* (Brassó.) — *Schmett.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — Србске нар. нов. — Србски нар. лист. — *Stundenblumen ...* (Brassó.) — Száz. (Pozsony.) — Társalk. — *Tatr.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — Tud.-Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — Világ. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1843: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundschn.* — Athen. — *Blätter f. Geist ...* (Brassó.) — Debreczen-Nagyvár. Ért. — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Ungar.* — *D. Spiegel.* — *Eco del Litorale Ungarico.* (Fiume.) — Egyh. Tud.; címe utóbb: Egyházi Literaturai Lap. — Életelvek Képekben. (Kolozsvár.) — Erd. Híradó. (Kol.) — *Fasciculi Ecclesiastico-Literarii.* — *Foaie p. minte ...* És: *Gazeta de Trans.* (Brassó.) — *Gemeinn. Bl.* — Hirn. (Pozsony.) — Hist. Kedv. És: Hon és Külf. (Kolozsvár.) — Honderü. — Honi Irodalmi Hirdető. — *Ilirske Nar. Nov.* És: *Ilirska Dan.* (Zágráb.) — Jelenk. — *Kolo.* (Zágr.) — *Luna.* (Zágráb.) — Magyar Életképek. — M. Gazda. — Magyar Gyermekebarát. (A Mult és Jelen melléklapja. Kolozsvár.) — Merkur. — Mult és Jelen. (Kolozsvár.) — *Narodne Novine.* (Zágráb.) — Nemz. Társalk. (Kolozsvár.) — Nemz. U. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pester Ztg.* — Pesti Hirl. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tagebl.* — *Pressb. Ztg.* — Prot. Egyh. és Isk. Lap. — Reg. P. Divatlap. — Rel. és Nev. — *Satell.* (Brassó.) — *Schmett.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — Србске нар. нов. — Србски нар. лист. — *Stundenblumen ...* (Brassó.) — Száz. (Pozsony.) — Társalk. — *Tatr.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — Tud.-Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — Világ. — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1844: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundschn.* — *Blätter f. Geist ...* (Brassó.) — Budapesti Híradó. — Debr.-Nv. Ért. — *Danica Horvatsko-Slavonsko-Dalmatinsko.* (Zágráb.) — *Das Vaterland.* (Győr.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *D. Ungar.* — *Deutsches Volksblatt.* (N.-Szeben.) — *Eco del Litor.* (Fiume.) — Egyh. Lit. Lap. — Életelvek Képekben. (Kolozsvár.) — Életképek. (Előbbi címe: Magyar Életképek.) — Erd. Híradó. (Kolozsvár.) — *Foaie p. minte.* És: *Gazeta de Trans.* (Brassó.) — *Gemeinn. Bl.* — Hirn. (Pozsony.) — Hist. Kedv. És: Hon és Külf. (Kolozsvár.) — Honderü. — Honi Irod. Hird. — Irodalmi Areopag. — Jelenk. — *Luna.* (Zágráb.) — *Magazin für Geschichte,*

Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens. (Brassó.) — M. Gazda. — M. Gyermekebarát. — Merkur. — Mult és Jelen. — Nemz. Társ. (Kolozsvár.) — Nemz. U. — *Novine Horvatsko-Slavonsko-Dalmatinsko.* (Zágráb.) — *Pann.* (Pozsony.) — Pesti Divatlap. (Az év elején még címe: Regélő, Pesti Divatl.) — Pesti Hirl. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tagebl.* — *Pressb. Ztg.* — Prot. Egyh. és Isk. Lap. — Rel. és Nev. — *Satell.* (Brassó.) — *Schmetz.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — Србске нар. нов. — Србски нар. лист. — *Stundenblumen...* (Brassó.) — Száz. (Pozsony.) — Társalk. — *Tatr.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — Tud.-Tár. — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — Világ. (Folytatása: Budapesti Híradó.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.* — *Vierteljahresschrift aus und für Ungarn.* (Lipcse.)

1845: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundschn.* — *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde.* (N.-Szeben.) — *Blätter f. Geist...* — Budap. Híradó. — Debr.-Nv. Ért. — *Danica Horv...* (Zágráb.) — *Das Vaterl.* (Győr.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *D. Ungar.* — *Eco del Litor.* (Fiume.) — Egyh. Lit. Lap. — Élet képek. — Erd. Híradó. — *Foaié p. minte...* És: *Gazeta de Trans.* (Brassó.) — Hetilap. — Hirn. (Pozsony.) — Hist. Kedv. És: Hon és Külf. (Kolozsvár.) — Honderű. — Honi Irodalmi Hirdető. — Irodalmi Őr. (Az Életképek melléklapja.) — Jelenk. — *Luna.* (Zágráb.) — *Magazin...* (Brassó.) — M. Gazda. — Merkur. — Mult és Jelen. — Nemz. U. — *Novine Horv.* (Zágráb.) — *Orol Tatranski.* (A Slov. Nar. Nov. mell. Pozsony.) — Orv. Tár. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pester Zeitung.* — Pesti Divatl. — Pesti Hirlap. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundschn. u. Auctionsbl.* — *Pesther Tagebl.* — *Pressb. Ztg.* — Prot. Egyh. és Isk. Lap. — Rel. és Nev. — *Satell.* (Brassó.) — *Schmetz.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — *Slovenske Narodnie Novini.* (Pozsony.) — Србске нар. нов. — Србски нар. лист. — *Stundenblumen...* (Brassó.) — Száz. (Pozsony.) — Társalk. — *Tatr.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — Vasárn. U. (Kolozsvár.) — *V. Ofner u. Pester Ztg.*

1846: U. a. mind, kivéve a Hirnök és Századunk társlapokat s a *Vereinigte Ofner u. Pester Ztg.*-ot. Azonfelül újak: Kis Követ. (Kolozsvár.) — Nevelési Emléklapok. — Természetbarát. (Kolozsvár.) — *Jahrbuch des Deutschen Elementes in Ungarn.* — *Бачка вила.* (Ujvidék.)

1847: *Agr. Pol. Ztg.* — *Arader Kundschn.* — *Archiv...* (N.-Sze-

ben.) — *Blätter f. Geist...* — Budap. Hiradó. — Debr.-Nv. Ért. — *Danica Dalmatinsko-Horvatsko-Slavonsko.* (Zágráb.) — *D. Sieb. Bote.* (N.-Szeben.) — *D. Spiegel.* — *D. Ungar.* — Dongó. — Egyh. Lit. Lap. — Életk. — Erd. Hiradó. (Kolozsvár.) — *Foate p. minte...* És: *Gazeta de Trans.* (Brassó.) — Hazánk. (Győr.) — Hetil. — Hist. Kedv. És: Hon és Külf. (Kolozsvár.) — Hond. — Honi Irod. Hirdető. — Jelenk. — *Kaschau-Eperjeser Kundschaftsblatt.* (Kassa.) — *Kolo.* (Zágr.) — Kis Köv. (Kolozsvár.) — *Luna.* (Zágráb.) — *Magazin...* (Brassó.) — M. Gazda. — Magyar Szépirodalmi Szemle. — Merk. — Mult és Jel. (Kolozsvár.) — Nemz. U. — Nev. Emlékl. — *Novine Dalmatinsko-Horvatsko-Slavonsko.* (Zágráb.) — *Orol Tatr.* (Pozsony.) — Orv. Tár. — *Pann.* (Pozsony.) — *Pester Mephisto.* — *Pester Ztg.* — *Pesther Tagebl.* — Pesti Divatl. — Pesti Hirl. — *Pesther Handlungsztg.* — *Pesther Kundscht. u. Auctionsbl.* — *Pressb. Ztg.* — Prot. Egyh. és Isk. Lap. — Rel. és Nev. — *Satell.* (Brassó.) — *Schmett.* — *Sieb. Wochenbl.* (Brassó.) — *Slov. Nar. Nov.* (Pozsony.) — *Stundenblumen...* (Brassó.) — Társalk. — *Tatranka.* (Pozsony.) — *Temesw. Woch.* — Természetbarát. (Kolozsvár.) — *Transsilv.* (N.-Szeben.) — Vasárn. U. (Kolozsvár.)

1848: Ebben a forró esztendőben, mint a lázbeteg érverése, egyszerre magasra szökött az időszaki sajtótermékek száma. Meg vagyok arról győződve, hogy a fölötte nagy tömeg áttekinthető volta érdekében közszükséget elégíttek ki azzal, hogy az anyagot itt — és a következő esztendőben — nyelve szerint csoportosítom:

a) *Magyar nyelvű:* Ábrázolt Folyóirat. (Kassa. Folytatása: Képes Ujság. L. a német ny. «O» betűt.) — Alföldi Hirlap. (Debreczen.) — Alföldi Csaták. (Szeged.) — Arad. — Aradi Hirdető. — Budapesti Divatlap. (A Pesti Dl. folytatása.) — Budapesti Hiradó. — Charivari. — Dongó. — Debreczen-Nagyváradai Értesítő. (Debreczen.) — Egyházi Literatúrai Lap. — Életképek. — Ellenőr. (Kolozsvár.) — Erdélyi Hiradó. (Kolozsvár. Folytatása: Kolozsvári Hiradó.) — Erdélyi Protestans Egyházi Beszédék Tára. (Kolozsvár.) — Figyelmező. (Budapest.) — Forradalom. — Gyógyszerészi Hirlap. (Nyitra.) — Hazánk. (Győr.) — Hetilap. — Honderű. — Hon és Külföld. (Kolozsvár.) — Honi Irodalmi Hirdető. — Honvéd. (Kolozsvár.) — Ipar- és Természetbarát. (Kolozsvár. A Természetbarát folytatása.) — Jelen. (Kolozsvár.) — Jelenkor. — Jövő. — Katholikus Néplap. — Képes Ujság. (Kassa. Az Ábrázolt Folyóirat folytatása.) — Kis Követ. — Kolozsvári Hetilap. — Kossuth Hírlapja. — Közlöny, hivatalos lap. — Köztársasági Lapok. —

Közügyvéd. — Legujabb a' Városháznál. *Neustes am Rathaus.* (Két-nyelvű.) — Magyar Academiai Értesítő. — Magyar Gazda. — Marczius Tizenötödike. — Miskolczi Értesítő. — Mult és Jelen. (Kolozsvár.) — Munkások Ujsága. — Nemzeti Ujság; folytatása: Nemzeti. — Nép Barátja. — Népelem. — Nevelési Émléklapok. — Orvosi Tár. — Öreg ABC. Vén Emberek Számára. (Győr.) — Pénzügyi Levelek. — Pesti Divatlap. (Folyt.: Budapesti Dl.) — Pesti Hirlap. — Pestvárosi Tudósítások. — Protestans Egyházi és Iskolai Lap. — Radicallap. — Reform. — Religio és Nevelés. — Társalkodó. — Természetbarát. (Folyt.: Ipar- és Természetbarát.) — Vasárnapi Ujság. (Kolozsvár.)

b) *Német nyelvű:* Agramer Politische Zeitung. (K. k. priv. —) — Anhang zum Temesvarer Wochenblatt. — Arader Kundschaftsblatt. — Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde. (Brassó. A Siebenbürger Wochenblatt melléklapja.) — Blätter vom Baume der Erkenntniss. — Briefe eines Magyaren an seinen Freund Michl... (Pozsony.) — Constitution des Thierreiches... — Das Junge Ungarn. — Der Emancipirte Satanas. (Magyar-Óvár.) — Der Evangelische Christ. — Der grosse Peter. (Pozsony.) — Der grosse Pfaffenzwicker. (Győr.) — Der Katholische Christ. — Der Patriot. — Der Patriot. (Arad.) — Der Rothmantel. (Pozsony.) — Der Schmetterling. (A Der Spiegel mellékl.) — Der Serbe. — Der Siebenbürger Bote. (Nagy-Szeben. Mellékl.: Transsilvania.) — Der Siebenbürgische Volksfreund. (Brassó.) — Der Spiegel. (Mellékl.: Der Schmetterling; Pesther Handlungsztg; Telegraph.) — Der Südungar. (Temesvár.) — Der Ungar. (Mell.: Wegweiser...) — Der Ungarische Israelit. — Der Volksfreund. — Der Wahre Ungar. (Melléklapja: Der Spiegel.) — Die Erste Epistel der Ungarn an die Wiener. — Die Grosze Versammlung der Spatzen und Anderer Vögel in Budapest. — Die Opposition. — Die Volksstimme. — Der Zeitgeist. — Ein Jeder Muss Es Wissen. — Eltern-Zeitung. — Fünfkirchner Zeitung. (Pécs.) — Gemeinnützige Blätter. (A Neue Politische Pester Zeitung mell.) — Hungaria. (Pozsony. A Pressburger Deutsche Zeitung mell.) — Intelligenzblatt der Morgenröthe. — Kaschau-Eperjeser Kundschaftsblatt. (Kassa.) — Közlöny des Teufels. — Lucifer. (Varasd.) — Luna. (Zágráb. Az Agramer Pol. Ztg. mell.) — Morgenröthe. — Neue Politische Ofner-Pester Zeitung. (Mellékl.: Gemeinnützige Blätter.) — Oberungarische Illustrierte Zeitung. (Kassa. L. a magyar ny. «Á» betüt.) — Pannonia. (Pozsony.) — Pesther Handlungszeitung. (A Der Spiegel mellékl.) — Pesther k. k. priv.

Kundschafts- und Auctionsblatt. — Pester Zeitung. (Mellékl.: Volks-tribun.) — Pesther Figaro (zur Constitutionellen Zeitung). — Pressburger Deutsche Zeitung. (Pozsony.) — Pressburger Zeitung. — Pressfreie Flugblätter. (Pécs.) — Satirisch-Oppositionelles Flugblatt. (Győr.) — Satellit des Siebenbürger Wochenblattes. És fölapja: Siebenbürger Wochenblatt. (Brassó.) És másik mell.: Stundenblumen der Gegenwart. — Telegraph. (A Der Spiegel mell.) — Temeswarer Wochenblatt. — Transsilvania. (N.-Szeben. A Der Siebenb. Bote mell.) — Ungarn und Deutschland. (Bécs.) — Unterhaltung aus der Gegenwart. (N.-Szeben.) — Versammlung der Budapester Fratschlerinnen. — Volksfreund. (Eszék.) — Volkstribune. (A Pester Ztg. mell.) — Völkerbund. (Bécs.) — Wegweiser und Anzeigebblatt im Gebiete der Industrie, des Handels, der Literatur, Kunst u. s. w. (A Der Ungar mellékl.)

c) *Tót nyelvű*: Bohumil. (Nagyszombat.) — Katolické Novini. — Orol Tatranski. (Pozsony. A Slov. Nar. Nov. mellékl.) — Priatel Ludu. — Slovacke Novini. (Pozsony.) — Slovenskije Narodnje Novini. — Trnavski Posel. (Nagyszombat.)

d) *Szerb nyelvű*: Напредак. (Karlócza.) — Нови србски њетопис. — Србске народне новине. — Србски народни лист. — Вјестник. (Ujvidék.)

e) *Román nyelvű*: Amiculu Poporului. — Foaie pentru Minte, Inima shi Literatura. És fölapja: Gazeta de Transilvania. (Brassó.) — Inventiotoriulu Poporului. És fölapja: Organu Nationale. (Balázsfalva.)

f) *Horvát nyelvű*: Danica. És fölapja: Narodne Novine. (Zágráb.) — Pucki Priatelj. — Slavenski Jug. (Zágráb.)

g) *Francia nyelvű*: La Hongrie. (Páris.)

1849: a) *Magyar nyelvű*: Aradi Hirdető. — Az Ausztriai Birodalmat Illető Közönséges Birodalmi Törvény- és Kormánylap. — Brassói Lap. — ? Budapesti Divatlap. (Igérték; megjelent-e?) — Csiki Gyutacs. (Csik-Szereda.) — Debreczeni Lapok. — Debreczen-Nagyváradai Értesítő. (Debreczen.) — Esti Lapok. (Debreczen; utóbb Budapest.) — Esti Lapok. (Debreczen.) — Figyelmező. (Pest; csak juliusban Pozsony.) — Forradalom. — Futár. — Gazdasági Lapok. — Hadi Lap. (Csik-Szereda.) — Honvéd. (Kolozsvár.) — Hölgyfutár. — Iskolai Lap. — Katholikus Néplap. — Komáromi Értesítő. — Komáromi Lapok. — Közlöny, hivatalos lap. — Magyar Hirlap. — Magyar Őr. — Marcius Tizenötödike. (Pest és Debreczen.) — ? Nővilág. (Igérték; megjelent-e?) — Pesti Hirlap. — Religio és Nevelés. És szünet után folyt.: Religio. — Republica. — Szabadság. (Kolozsvár.) —

Szabadság, Egyenlőség, Testvériség. — Szegedi Hirlap. — Székely Hírmondó. (Kézdi-Vásárhely.) — Tiszavidéki Ujság. (Szeged.) — ? Törvényhozási és Törvénykezési Lapok. (Igérték; megjelent-e?) — ? Való. (Igérték; megjelent-e?)

b) *Német nyelvű*: Agrarmer Politische Zeitung. (K. K. priv. —) — Allgemeine Pest-Ofner Zeitung. — Allgemeine Zeitung von und für Ungarn. (Pozsony.) — Anhang zum Temesvarer Wochenblatt. — Arader Kundschaftsblatt. — Beiblatt zum Temeswarer Wochenblatt. — Der Katholische Christ. — Der Siebenbürger Bote. (N.-Szeben.) — Der Siebenbürgische Volksfreund. (Brassó.) — Der Spiegel. (A Der Wahre Ungar melléklapjává lett; azelőtti melléklapjai megszűntek.) — Der Ungar. — Der Vierzehnte April. — Die Opposition. — Die Reichsgese. — Freiheitsbote. (Szeged.) — Kaschau-Eperjeser Kundschaftsblatt. (Kassa.) — Katholische Zeitung. (Zágráb.) — Kronstädter Zeitung. (Brassó.) — Luna. (Zágráb.) — Pannonia. (Pozsony.) — Pester Courier. — Pester Zeitung. — Pressburger Zeitung. — Semliner Blätter. (Zimony.) — Siebenbürger Wochenblatt. (Brassó.) — Südslavische Zeitung. (Zágráb.) — Temesvarer Anzeiger. — Temeswarer Wochenblatt.

c) *Tót nyelvű*: Priatel Ludu. (Budapest, majd Debreczen.) — Slovenski Pozornik. (Szokolca.) És melléklapja: Zitva. — Trnavski Posel. (Nagyszombat.)

d) *Szerb nyelvű*: Напредак. (Karlócza.) — Нови ербски њетонше. — Поворник. (Zimony.) — Вјестник. (Zimony.)

e) *Román nyelvű*; Foaie pentru Minte, Inima shi Literatura. És főlapja: Gazeta de Transilvania. (Brassó.)

f) *Horvát nyelvű*: Danica. És főlapja: Narodne Novine. (Zágráb.) — Slavenski Jug. (Zágráb.)

PÓTLÉK.

¹ *Theatralisches Wochenblatt für das Jahr 1778.* (Nagy-Szeben.) — ² *Staatsanzeiger.* (Pozsony.) — ³ [vagy *Neuer C.*] — ⁴ *D. N. Courier...* — ⁵ *Kritischer Beobachter.* (Nagy-Szeben.) — ⁶ *Siebenbürgens Fürsten.* (N.-Szeben.) — ⁷ *D. N. Courier...* — ⁸ *Siebenbürger Intelligenzblatt.* (N.-Szeben.) — ⁹ *D. N. Courier...* — ¹⁰ *Hungarische Staats- und gelehrte Nachrichten.* (Buda.) — ¹¹ *D. N. Courier.* — ¹² *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ¹³ *D. N. Courier...* — ¹⁴ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ¹⁵ *D. N. Courier...* — ¹⁶ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ¹⁷ *D. N. Courier.* — ¹⁸ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ¹⁹ *D. N. Courier...* — ²⁰ *Sieb. Int.* (N.-

Szeben.) — ²¹ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ²² *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) —
²³ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ²⁴ *Kritischer Anzeiger.* — ²⁵ *Sieb. Int.*
(N.-Szeben.) — ²⁶ *Krit. Anz.* — ²⁷ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ²⁸ *Krit.*
Anz. — ²⁹ *Ofner und Pester Extrablatt.* — ³⁰ *Sieb. Int.* (N.-Szeben.)
— ³¹ *Krit. Anz.* — ³² *Sieb. Int.* (N.-Szeben.) — ³³ [Vagy: *Zeitung für Damen.*]
— ³⁴ *Blätter der Zerstreung...* — ³⁵ *Miscellen für Zeitungsleser...* — ³⁶ *Geist der Journale...* — ³⁷ (?) *Krit. Anz.* —
³⁸ *Theater-Journal vom Jahre 1810.* (Sopron.)

KERESZTY ISTVÁN.

MAGYAR SZÉPIRODALOM IDEGEN NYELVEN A M. N.
MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Harmadik közlemény.

JÓKAI MÓR. (Elbeszélések.) *Angol.*

131. In love with the czarina and other stories by Maurice Jókai. Translated from the original hungarian with the author's special permission by Louis Felbermann. London. Frederic Warne & Co. É. n.

8-r. Arckép, 156 l. Nyomtatta: Balantyne, Hanson & Co. London és Edinburgh. Tartalma: Életrajzi bevezetés. — 1. In love with the czarina. (A vakmerő. Milyenek a férfiak?) — 2. Tamerlan the tartar. (Kardvas és villám. U. o.) — 3. Valdivia. (Dekameron I.) — 4. Bizeban. (A bizebán. U. o. II.) — The moonlight sonnambulist. (A lunatikus. U. o. III.) Jelzete: P. o. hung. 905 jd.

132. Tales from Jókai. Translated from the hungarian by R. Nisbet Bain. With complete biography and photogravure portrait of Maurus Jókai. London. Jarrold & Sons. É. n.

8-r. Arckép, XVI, (2), 275 l. Tartalma: Bevezetés. Életrajz. — 1. The celestial slingers (Debreczeni krónikák. Dekameron II.) — 2. The compulsory diversion (A kénytelen multság. U. o. II.) — 3. The sheriff of Caschau (A kassai bíró. U. o. I.) — 4. The justice of Soliman. (Az áruló gyűrtű. U. o. I.) — 5. Love and the little dog. (Humorisztikus papirszeletek.) — 6. The red starosta. (Kétszerkettő négy. Őszi fény.) — 7. The City of the East (Oceánia). — 8. The hostile skulls. (Az ellenséges koponyák. (Életemből. I.) — 9. The bad old times. (Fulkó lovag. Dekameron III.) Jelzete: P. o. hung. 905 jk.

133. Hungarian sketches in peace and war. From the hungarian of Moritz Jókai. With prefatory notice by Emeric Szabad. Edinburgh: Thomas Constable and Co. MDCCCLV.

8-r. XV, 305 l. Nyomtatta: T. Constable. (Constable's miscellany of foreign literature. Vol. I.) Tartalma: Életrajzi bevezetés. — 1. Dear relations. (Kedves atyafiak. Népvilág.) — 2. The Bardy family. (A Bárdy-család. Csataképek.) — 3. Crasy Marcsa. (A falu bolondjai. Népvilág.) — 4. Comorn. (Komárom. Csataképek.) — 5. Mor Perczel. (Nomen est omen. U. o.) — 6. Gergely Sonkoly. (Sonkoly Gergely. Vadon virágai.) — 7. The unlucky

weathercock. (A szerencsétlen szélkakas. Csataképek.) — 8. The two brides. (A két menyasszony. Csataképek.) — 9. The Szekely mother. (Szekely asszony. U. o.) — 10. A ball. (Egy bál. U. o.) Jelzete: L. eleg. g. 302.

Cseh.

134. Kresby a malby. Novely. Napsal Moric Jókai. Přeložil Ludvik Kostolný. V. Praze 1892. Tiskem «Národní tiskárny a nakladatelstva».

8-r. 2 köt. (4), 408; (4), 404 l. Tartalma: I. kötet: 1. Anděl pomsty (A vérontás angyala. Virradóra.) — 2. Papoušek. (A Magláy-család.) — 3. Věž dagöská. (A dagói torony. Targallyak.) — 4. Cikánský baron. (A cigánybáró.) — 5. Knižecí vězeň. (A jedikulai rab. Targallyak.) — 6. Dvě svatby. (Két menyegző. Virradóra.) — 7. Na útěku. (A szökevény. Árnyképek.) — 8. Slečna z Boží Hory. (Az istenhegyi székelyleány. Dekameron II.) — II. kötet: 1. Modrý dĕmant. (Az ezerkettedik éjszaka. Megtörtént regék.) — 2. Dvacetníková. (Az egyhuszasos leány. Targallyak.) — 3. Odpadlík. (A hittagadó. Milyenek a férfiak?) — 4. Život a sen. (Petki Farkas leányai. Erdélyi képek.) — 5. Hřích mylorduv. (A rabnő. Milyenek a nők?). — 6. Záhuba rodu Bárdyova. (A Bárdy-család. Csataképek.) — 7. Meč a Blesk. (Kardvas és villám. Milyenek a férfiak?) — 8. Ubohé srdce. (A kurucz-világ után. Szélcsend alatt.) Jelzete: P. o. hung. 905 ag.

Esperantó.

135. Du noveloj el Mauro Jókai. El la hungara lingvo tradukis Johano de Luczenbacher. Paris. Presa esperantista societo 1911.

8-r. 93 l. Nyomtatta: Centra presejo esperantista. Tartalma: Előszó. — 1. La edzino de l'falinto. (Az elesett neje. Csataképek.) — 2. Pola rakonto. (Egy lengyel történet. Milyenek a nők?) Jelzete: P. o. hung. 905 a/11.

Francia.

136. E. Horn. Jókai. Préface de Gaston Boissier. Paris. Paul Ollendorff éditeur. 1895.

8-r. XVI, 176, (2) l. Nyomtatta: Camerot et Renouard. Tartalma: Jókai. — 1. Les femmes sicules. (Szekely asszony. Csataképek.) — 2. Un bal. (Egy bál. Csataképek.) — 3. Le chant de la forêt. (Az erdei dal. Életemből.) — 4. La rose jaune. (Sárga rózsa.) Nyomatott 250 példányban. 2 példány. Jelzete: P. o. hung. 905 ac.

Német.

137. Carinus und andere Novellen. Von Moritz Jókai. Wien, Pest, Leipzig. W. Hartlebens Verlag. É. n.

8-r. 191, (1) l. Nyomtatta: C. Fromme, Wien. (Collection Hartleben IV. 9.) Tartalma: 1. Carinus. (Novellák.) 2. Khan Karadsin. (Szászorszépek. Dekameron I.) — 3. I love You. (U. o. III.) — 4. Auf meinem Schlosse. (Történetek egy ócska kastélyban. U. o. III.) Előszó szerint Sigmund BRÓDY fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 ai.

138. Eine Ballnacht. Novellen von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Berlin. Richard Ecksteins Nachfolger. É. n.

8-r. 128 l. Nyomtatta Hallberg & Büchling, Leipzig. Tartalma: 1. Eine Ballnacht. (Kénytelen mulatság. Dekameron.) — 2. Eine Schachpartie. (Sakkjáték. Mesék és regék.) — 3. Lucretia. (Milyenek a nők?) — 4. Aus dem Tagebuch eines Krüppels. (A nyomorék naplója. Vadon virágai.) — 5. Die Pantoffeln des Kalifen. (A kalifa papucsja. Milyenek a nők?) — 6. Der General und sein Geist. (A tábornok és az asztrál szellem. Véres könyv.) — 7. Die Amazone. (Az amazon. U. o.) — Jelzete: P. o. hung. 905 ns.

139. Eine Königin. Erzählungen von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Berlin. Richard Ecksteins Nachf. É. n.

8-r. 128 l. Nyomtatta: Fr. Aug. Eupel, Sondershausen. Tartalma: 1. Eine Königin. (Kelet királynéja. Délvirágok.) — 2. Auf den Stufen des Thrones. (Egy szegény asszony története. Szélszend alatt.) — 3. Eines Blickes wegen. (Egy tekintet. Dekameron III.) Jelzete: P. o. hung. 905 kv.

140. Ein Verhängnis... Erzählungen und Novellen von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Berlin, Eisenach, Leipzig. Hermann Hillgers Verlag. (1901.)

8-r. 125 l. Nyomtatta: Oscar Brandstetter, Leipzig [1901]. (Kürschners Bücherschatz. Nr. 263.) Illusztrálta BRAUNE. Tartalom: 1. Ein Verhängnis. (Hyppona romjai. Délvirágok.) — 2. Eine Ballnacht. (A kénytelen mulatság. Dekameron.) — 3. Aus dem Tagebuche eine Krüppels. (A nyomorék naplója. Vadon virágai.) — 4. Der General und sein Geist. (A tábornok és az asztrál szellem. Véres könyv.) — 5. Die Amazone. (Az amazon. U. o.) — 6. Das Mädchen mit dem Glorienschein (?) — Jelzete: L. eleg. g. 562 y.

141. Kleine Geschichten. Von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von L. Kosner. C. Daberfom's Verlag in Wien. É. n.

8-r. 89, 1 l. Nyomtatta: Fr. Winiker & Schickardt, Brünn. Tartalom: 1. Die gute alte Frau. (A jó öreg asszony.) — 2. Wie man Frauen gewinnt. (Hogy nyerik meg a nőket. Dekameron.) — 3. Ein Spieler. (A játékos. U. o.) — 4. Ein guter Mensch. (A jó ember. U. o.) — 5. Das weisse Blatt. (A fehér lap. Milyenek a nők?) — 6. Abu Josef und die blauäugige Sklavin. (Abu József. Dekameron.) — 7. Noch einen Kuss! (Még egy csókot! Dekameron.) — 8. Wem gehört die Braut? (?) — 9. Ein Schauspieler-Original. (?) — 10. Das Bettelkind. (A koldusgyermek. Dekameron.) — 11. Ein ungarischer Dichter vor neunzig Jahren. (Egy magyar költő életéből. Életéből.) — 12. Der Henker. (Egy hóhér. Dekameron.) — 13. Ein ungarischer Zauberer. (A magyar Fauszt. Föld felett és víz alatt.) — (Allgemeine National-Bibliothek. 305—306.) Jelzete: L. eleg. g. 531 at.

142. Leben und Lieben. Siebzehn Erzählungen von Maurus Jókai. Singig autorisierte Übersetzung. Berlin. S. Conitzer's Verlag. É. n.

8-r. 2 kötet (8), 154; (4), 133 l. Nyomtatta: C. H. Schultze & Co. in

Gräfenhainchen. Tartalma: Erstes Buch. Aus dem Morgenland. 1. Die Pantoffeln des Kalifen. (A kalifa papucs. Milyenek a nők?) — 2. Soliman's Traum. (Solimán álma. Délvirágok.) — 3. Lucretia. (Milyenek a nők?) — 4. Der Biseban. (A bizebán. Dekameron. II.) — 5. Arria. (U. o. I.) — 6. Du bist noch ein Kind. (Violanta. U. o. II.) — 7. Des Himmels Schleudersteine. (A mennyei parittyakövek. U. o. I.) — 8. Mahadi. (Targallyak.) — 9. Der verrätherische Ring. (Az áruló gyűrű. Dekameron I.) — Zweites Buch. Wunderliche Geschichten. 1. Nach dem Tode. (A halál után. U. o. II.) — 2. Die Tochter des Bojaren. (A Bojárleány. Véres könyv.) — 3. Eine Heimstätte des Fluches. (Az átkozott ház. Vadon virágai.) — 4. Die Brandlegerin. (A gyújtogató. Dekameron II.) — 5. Der Spieler. (A játékos. U. o. II.) — 6. Miserere Domine. (Találkozás ismerősökkel. Egy bujdosó naplója. XIX. fejezete. Csataképek.) — 7. Die Verurteilte Schönheit. (A halál-fős álarc. Dekameron III.) — 8. Nach zwanzig Jahren. (Húsz év múlva. Dekameron II.) Jelzete: P. o. hung. 905 pk.

143. Märtyrer des Herzens und andere Geschichten von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersetzt von Cécilie Langsch. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Neclam jun. É. n.

16-r. 103 l. Tartalom: Märtyrer des Herzens. (?) — 2. Die ungleichen Geschwister. (A rosszul osztozott testvérek. Napraforgók.) — 3. Der Geisterfischer. (Rémhalász. Mesék és regék.) — 4. Treue. (?) — 5. Der Donnerkeil, der Pater Hermann und der kleine Barbier. (A Guta, Herkó Péter meg a kis borbély. Mesék és regék.) — 6. Des König Matthias Quelle. (Mátyás király forrása. U. o.) — (Universal-Bibliothek. 4126.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

144. Neue Erzählungen von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Leipzig. V. Schumanns Verlag. É. n.

8-r. (4), 152 l. Nyomtatta: O. Regel, Leipzig-Neustadt. Tartalma: 1. Die Geschichte der Hasen. (A nyulak története. Targallyak.) — 2. Das Pfand. (A zálog. Van még új a nap alatt.) — 3. Nazli Hanem. (Ujabb elbeszélések.) — 4. Ist es ein Verbrechen, seine eigene Frau zu küssen? (Bűn-e az embernek saját feleségét megcsókolni? Őszi fény.) — 5. Die feindlichen Schädels. (Az ellenséges koponyák. Életemből. II.) — 6. Mahadi. (Targallyak.) — 7. Eine Schachpartie. (A veszélyes sakkjáték. Véres könyv.) — Jelzete: P. o. hung. 905 a/6. és L. eleg. g. 710 d. Utóbbi borítékán: Roman-Gallerie für Salon und Reise. Bd. 4.

145. Novellen von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Leipzig und Wien. Bibliographisches Institut. É. n.

16-r. 235, (1) l. Tartalma: JÓKAI'S Leben. 1. Sophronia und Glyceria. (Carinus. Novellák.) — 2. Sebastopol. (A rossz hely. Véres könyv.) — 3. Die Sechzehnjährige. (Boszniai huszárkaland. Targallyak.) — 4. Heimgekehrt. (A hazatért. Targallyak.) — 5. Treue Liebe. (Régi hű szerető. Dekameron I.) — 6. Die Prophezeiung. (Baróthy Ilona. Virradóra.) — 7. Zu Schön. (A halál-

fős álarc. Dekameron III.) — 8. Die Bajadere. (A bajadére. Véres könyv.) — 9. Eine Schachpartie. (A veszélyes sakkjáték. U. o.) — 10. Das Milchgesicht. (A gyerkőc. U. o.) — 11. Der Richter von Kaschau. (A kassai bíró. Dekameron I.) — 12. Der Unverwundbare. (A sérthetetlen. Véres könyv.) (Meyers Volksbücher. No. 712—14.) Jelzete: P. o. hung. 1020 f.

146. *Novellen von Moritz Jókai. Dem Ungarischen nachgezählt von Sigmund Bródy. Pest. Druck und Verlag von Emerich Bartalits. 1864.*

8-r. (4), 298 l. Tartalma: 1. Khan Karadsim. (Százszorszépek. Dekameron I.) — 2. I love you. (U. o. II.) — 3. Die Caldaria. (A caldaria. U. o. II.) — 4. Auf meinem Schlosse. (Történetek egy ócska kastélyban. U. o. III.) — 5. Zehn Millionen Dollars. (Tíz millió dollár. U. o. II.) — 6. Die Unterhaltung wider Willen. (A kénytelen mulatság. U. o. II.) — 7. Carinus. (Novellák.) Jelzete: P. o. hung. 905 g.

JÓKAI MÓR. (Elbeszélések.)

147. *Achtzehn humoristische Erzählungen von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersezt von einem Landsmanne und Jugendfreunde des Dichters. Bremen, 1872. Verlag von J. Rühmann.*

8-r. két köt. Arckép, XXXI, 327; 351 l. Nyomtatta: Diedr. Soltau, Norden. Tartalma: I. Életrajzi bevezetés. — Aus ungarischer Vorzeit: 1. Des Himmels Schleudersteine. (A mennyei parittyakövek. Dekameron I.) — 2. Der Vogel Strauss. (A struccmadár. U. o. III.) — Aus ungarischem Volksleben: 3. Gezwungene Unterhaltung. (A kénytelen mulatság. U. o. II.) — 4. Der Pfingstkönig. (A pünkösdi király. Egy magyar nábob. I. 8.) — 5. Der Peregrinus. (A Peregrinus. Dekameron I.) — 6. Grüne Unterhaltung. (Zöld mulatság. U. o. III.) — 7. Der Strick muss bevor gut eingenässt werden. (Kötél áztatva jó. Népvilág.) — Aus ungarischem Gesellschaftsleben: 8. Erlebnisse im einem alten Castell. (Történetek egy ócska kastélyban. Dekameron III.) — 9. Der Antiquitätensammler. (A régiségbuvár. U. o. I.) — 10. Von Dreien die Schönste. (Három közül a legszebbik. Dekameron II.) — 11. Der Herr und der Kutscher. (Jól el kell tenni a pénzt. Dekameron III.) — 12. Welt-schmerzkur. (Az erdei dal. Életemből. I.) — 13. Meine theatralische Laufbahn. (Az én szinpadí életem. Életemből I.) — 14. Die heimkehrende Seele. (A hazajáró lélek. Népvilág.) — 15. Liebe Verwandte. (Kedves atyafiak. U. o. — 16. Die verfluchten Kalendermachers. (A világ vége. U. o.) — 17. Was wir Ungarn für Demokraten sind. (Milyen demokraták vagyunk mi? Életemből I.) — Aus ungarischem Leben in Amerika: 18. Die langhaarige Dame. (A hosszuhajú hölgy. Virradóra.) Jelzete: P. o. hung. 905 oo.

148. *Blumen des Ostens. Neue Erzählungen und Schilderungen von Moritz Jókai. Einzig ermächtigte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Adolf Reinecke, 1886.*

8-r. (6), 254 l. Nyomtatta: Iszleih und Rietzschel, Gera. Tartalom: 1. Feredsche. (A feredzse. Megtörtént regék.) — 2. Emina. (Milyenek a nők?) — 3. Ritter Fulko. (Fulkó lovag. Dekameron III.) — 4. Die Familie Bárdy.

(A Bárdy-család. Csataképek.) — 5. Zwei Gattinen. (A kurucvilág után. Szélcsend alatt.) — 6. Der essbare Edelstein. (Az ehető drágakő. Megtörtént regék.) Jelzete: P. o. hung. 905 ol.

14Sa. Ugyanaz. Vierte Auflage. Stuttgart. Franckh'sche Buchhandlung. É. n.

16-r. 144 l. Nyomtatta: A. Bonz' Erben, u. o. A. C. BAWOROWSKI rajzaival. (Sammlung. Franckh. Band 11.) Jelzete: L. eleg. g. 398 g.

149. Neun Erzählungen von Maurus Jókai. Ausschließlich ermächtigte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. 1893. Druckerei und Verlags-haus Stuttgart Dr. Foerster & Cie.

8-r. (6), 283 l. Tartalom: 1. Szepter und Thespiskarren. (Fejedelem és Fra Diavolo. Még egy csokrot.) — 2. Der Gatte der Frau Heliogabal Brasil. (Brazil Heliogabálné asszony férje. Őszi fény.) — 3. Die letzte ihres Stammes. (A jó öreg asszony.) — 4. Die weisse Dame. (Bacsó Tamás. A magyar elő-
időkből.) — 4. Ist es ein Verbrechen, seine eigene Frau zu küssen? (Bűn-e az embernek saját feleségét megcsókolni? Őszi fény.) — 6. Not bricht Eisen. (Házasság éhségből. U. o.) — 7. Demir's Braut. (Márce Zára. Vadon virágai.) — 8. Die Wunder der Nähnadel. — 9. Die Goldmacher. (Láda! Kérnek! Jössz-e? Még egy csokrot.) Jelzete: P. o. hung. 905 pu.

150. Maurus Jókai. Zwei Mädchenherzen und andere Novellen. Autorisierte deutsche Ausgabe von Ludwig Wechsler. Berlin, 1894. Verlag des Bibliogr. Bureau's.

8-r. (6), 327 l. Nyomtatta: Gottfr. Pätz, Naumburg a. S. Tartalom: 1. Zwei Mädchenherzen. (Petki Farkas leányai. Erdélyi képek.) — 2. Gregor Sonkolyi. (Sonkolyi Gergely. Vadon virágai.) — 3. Vier Stunden in eines Vulkans Tiefe. (Négy óra egy vulkán fenekén. Dekameron III.) — 4. Die Töchter des Griechen. (A kalmár és családja. Erdélyi képek.)¹ — 5. Krone und Liebe. (Koronát szerelemért. Erdélyi képek.) — 6. «Bis in's dritte und vierte Glied.» (A bűntárs. Vadon virágai.) Jelzete: P. o. hung. 905 kx.

151. Märtyrer des Herzens. — Zwei Frauen. Von Maurus Jókai. Autorisierte Uebersetzung von Ludwig Wechsler. Breslau, Schlesi'sche Verlags-Anstalt v. E. Schottlaender. 1901.

8-r. 234 l. Tartalma: 1. Märtyrer des Herzens. (?) — 2. Zwei Frauen. (A talmi asszony. Napraforgók.) Jelzete: P. o. hung. 905 kx/5.

JÓKAI MÓR. A caldaria. (Dekameron.) *Német.*

152. Ungarische Bücher für das Volk. III. Die Caldaria nach dem Ungarischen des Moritz Jókai. Pest, 1863. Druck und Verlag von Emerich Bartalits.

16-r. 13 l. Jelzete: P. o. hung. 457.

¹ A bevezetés hijján.

JÓKAI MÓR. A cigánybáró. *Cseh.*

153. Moric Jókai. Cikánský baron. Z mad'arštiny přeložil František Brábek. V Praze. Knihtiskárna F. Šimáček, nakladatelé. 1894.

16-r. 112 l. (Levné svazky novel. 7.) Jelzete: L. eleg. 776 l.

L. 134. sz. à.

Német.

154. Der Zigeunerbaron. Von Moriz Jókai. Breslau. Druck und Verlag von S. Schottlaender, 1886.

8-r. (2), 92 l. Jelzete: P. o. hung. 905 kf.

154a. U. a. Der Zigeunerbaron und andere Novellen... 2. Auflage. Breslau. Druck und Verlag von S. Schottlaender, 1886.

8-r. (4), 302 l. Tartalma: 1. Der Zigeunerbaron. (A cigánybáró.) — 2. Traum und Leben. (Petki Farkas leányai. Erdélyi képek.) — 3. Fürst und Fra Diavolo. (Fejedelem és Fra Diavolo. Még egy csokrot.) — 4. Barak Hageb und seine Weiber. (Juida. Milyenek a férfiak?) — 5. Zwei Hochzeiten. (Két menyegző. Virradóra.) Jelzete: P. o. hung. 905 om.

154b. U. a. Dritte Auflage. Breslau, Schlesische Verlags-Anstalt v. S. Schottlaender, 1905.

8-r. 289 l. Ny. u. o. Tartalma azonos a II. kiadáséval. Jelzete: P. o. hung. 905 kj.

JÓKAI MÓR. A Damokosok. *Német.*

155. Was ein Weib vermag. Roman von Maurus Jókai. In deutscher Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin, Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 284 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pe.

JÓKAI MÓR. A debreceni lunátikus. *Német.*

156. Der Nachtwandler. Humoristische Erzählung von Maurus Jókai. Mit des Verfassers ausschließlicher Ermächtigung ins Deutsche übertragen von Ludwig Wechsler. Berlin, Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 140 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 po.

JÓKAI MÓR. A fehér rózsza. *Angol.*

157. Halil the Pedlar. A tale of old Stambul. By Maurus Jókai. Authorized translation. 5. edition. London. Jarrold & Sons. 1901.

8-r. Cimkép, 275 l. Nyomtatta: u. a. Norwich és London. R. Nisbet BAIN fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 jm.

Német.

158. Die weiße Rose. Historischer Roman von Maurus Jókai. Berlin, Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 232 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection v. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 mj.

158a. Ugyanaz. (Más fordítás.) Die weiße Rose. (Halil Patrona.) Historischer Roman aus der Zeit des Janitscharenaufstandes 1730. Von Moriz Jókai. Wien, Pest, Leipzig. U. Hartleben's Verlag.

8-r. 159, 1 l. Nyomtatta: C. Fromme Wien. (Collection Hartleben.)
Jelzete: P. o. hung. 905 mk.

JÓKAI MÓR. A fekete gyémántok. *Angol.*

159. Black diamonds. A novel. By Maurus Jókai. 1. edition. London. Jarrold & Sons. 1896.

8-r. Címkép, 452 l. Nyomtatta: u. a. Norwich, Yarmouth és London Frances GERARD fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/1.

Német.

160. Schwarze Diamanten. Roman von Maurus Jókai. Sechste Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 362, (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 kx/1.

JÓKAI MÓR. A három királyok csillaga. *Német.*

161. Der Schein trügt. Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersetzt von Ludwig Wechsler. Breslau. Schlesische Buchdruckerei v. S. Schottlaender. É. n.

8-r. 192 l. (Unterwegs und Daheim.) Jelzete: P. o. hung. 905 kx/3.

JÓKAI MÓR. A janicsárok végnapjai. *Angol.*

162. The lion of Janina or the last days of the Janissaries. By Maurus Jókai. London. Jarrold & sons. é. n.

8-r. 326 l. Nyomtatta: u. a. Noravich. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/12.

162a. U. a. 3. edition. London. Jarrold & Sons. 1897.

8-r. Címkép, 326 l. Nyomtatta: u. a. Norwich, Yarmouth és London.
Jelzete: P. o. hung. 905 oo/3.

162b. Ugyanaz. London. Jarrold & Sons. é. n.

8-r. 326 l. Nyomtatta: u. a. Norwich. (New popular edition.) Jelzete: P. o. hung. 905 oo/12.

Német.

163. Die letzten Tage der Janitscharen. Historischer Roman von Maurus Jókai. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 272 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 pr. és 905 mo (2 péld.)

JÓKAI MÓR. A jedikulai rab. (Targallyak.) A szökevény. (Árnyképek.) *Német.*

164. Der Gefangene der sieben Thürme. Der Flüchtling. Von Maurus Jókai. Zweite Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 136 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 ko.

JÓKAI MÓR. A jövő század regénye. *Német.*

165. Der Roman des fünftigen Jahrhunderts. Von Maurus Jókai. Preßburg und Leipzig. Verlag von Carl Stämpfel, 1879.

8-r. 4 köt. (4), 240; 210, (2); 224, (2); 203, (2) l. Nyomtatta: C. F. Wigand, Pressburg. Jelzete: P. o. hung. 905 oe.

JÓKAI MÓR. A kalózkirály. (Hangok a vihar után.) *Angol.*

166. The Corsaire King. By Maurus Jókai... Translated by Mary F. Safford. Chicago. M. A. Donohne & Company. É. n.

8-r. 191 l. Copyright, 1901, by L. C. Page & Company. (The flashlight detective series. No. 101.) Jelzete: P. o. hung. 905 an.

Német.

167. Der Piraten-König. Historische Novelle von Maurus Jókai... Einzig autorisierte Übersetzung... von Ludwig Wechsler. Dresden u. Leipzig. Verlag von Heinrich Minden. É. n.

8-r. (4), 184 l. Nyomtatta: T. M. Hofmann, Dresden. Jelzete: P. o. hung. 905 no.

167a. Ugyanaz. Neue Ausgabe. Dresden und Leipzig. Verlag von Heinrich Minden. É. n.

8-r. (4), 183 l. Nyomtatta: Bruno Thieme, Meissen. Jelzete: P. o. hung. 905 py.

Olasz.

168. Il re dei pirati. Novella storica di Maurizio Jókai. Traduzione autorizzata, dall' ungherese, del Dr. N. G. Fiume. E. Mohovich editore. 1901.

16-r. 167 l. Jelzete: P. o. hung. 905 al.

JÓKAI MÓR. A kardvas és a villám. (Milyenek a férfiak?)

Német.

169. Bliz und Schwertklinge. Erzählung von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Otto Janke. H. é. n.

8-r. 71 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pm.

JÓKAI MÓR. A kétszarvú ember. *Német.*

170. Der Mann mit den zwei Hörnern. Romantische Erzählung von Moriz Jókai. Einzig ermächtigte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Adolf Reinecke, 1886.

8-r. (4), 227 l. Nyomtatta: Iszleib & Rietzschel, Gera. Jelzete: P. o. hung. 905 ok.

JÓKAI MÓR. A két Trenk. *Német.*

171. «Feindliche Pole». Roman in 2 Bänden von Maurus Jókai. Ausschließlich ermächtigte deutsche Übertragung von Ludwig Wechsler, 1894. Druckerei und Verlagshaus Stuttgart, Dr. Foerster u. Co.

8-r. 2 köt. (8), 240; (4), 164 l. Jelzete: P. o. hung. 905 pt.

JÓKAI MÓR. A khámok utóda. (Véres könyv.) *Cseh.*

172. M. Jókai. Zlatá maska. Neviditelná hvězda. S výslovným slovením autorovým z maďarštiny přeložil Gustav Narcis Mayerhoffer. V Praze. Nákladem Al. Hynka, knihkupce. É. n.

8-r. 8, 216 l. Nyomtatta: J. Rokyta v Slaném. (Česká bibliotéka rodinná. Ročník V. Svazek 3.) Jelzete: L. eleg. g. 260 g.

Német.

173. Die goldene Larve. Eine Erzählung von Maurus Jókai. Mit des Verfassers ausschließlicher Ermächtigung ins Deutsche übertragen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von H. Jacobsthal. 1887.

8-r. (4), 160 l. Nyomtatta: Wilhelm Iszleib. Jelzete: P. o. hung. 905 on/1.

JÓKAI MÓR. Aki szivét a homlokán hordja. *Cseh.*

174. Muž s mrtným srdcem. Román od Morice Jokaie. V Praze, 1890. Tiskem «Národní tiskárny a nakladatelstva».

8-r. 120 l. (Romány «Hlasu Národa») Jelzete: P. o. hung. 905 ah.

Német.

175. Das Herz auf der Stirn. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 144 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 ph.

176. Das todte Herz. Sage, Roman und Wirklichkeit (1886). Von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Kötter. Wien, 1890. M. Breitenstein's Verlagsbuchhandlung.

8-r. 172 l. Nyomtatta: J. N. Vernay. Jelzete: P. o. hung. 905 pg.

JÓKAI MÓR: Aki holta után áll bosszút. A Magláy-család. *Német.*

177. Nach dem Tode gerächt. Der Papagei. Zwei Erzählungen von Maurus Jókai. In deutscher Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. 136 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pd.

JÓKAI MÓR: Akik kétszer hálnak meg. *Cseh.*

178. Včera a dnes. Román Morice Jokaie. S povolením autorovým

z uherského přeložil Gustav Narc. Mayerhoffer. V Praze, 1888. F. Šimáček.

8-r. 427, (6) l. (Románova knihonna Světozora. Sv. VII.) Jelzete: P. o. hung. 905 ae.

Német.

179. *Zweimal Sterben. Roman von Maurus Jókai. Zweite Auflage.* Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 342 l. Nyomtatta Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 mu.

179a. *Ugyanaz. Dritte Auflage.* Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 254, (2) l. Nyomtatta: u. a. (Collection Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 mt.

JÓKAI MÓR: A köszívű ember fiai. *Francia.*

180. Maurice Jókai. Les fils de l'homme au coeur de pierre. Traduit du hongrois par Antonine de Gerando-Teleki. Paris. Paul Ollendorff, éditeur 1880.

8-r. (6), IV, 368 l. Nyomtatta: Jules Moreau, Saint-Quentin. Jelzete: P. o. hung. 905 c.

Német.

181. *Der Mann mit dem steinernen Herzen. Roman von Maurus Jókai. Zweite Auflage.* Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 377, (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 b/a.

JÓKAI MÓR: A kráó. *Német.*

182. *Das Affenmädchen. Roman von Maurus Jókai. Ausschließlich ermächtigte Übertragung von Ludwig Wechsler.* Breslau. S. Schottlaender. 1894.

8-r. 232 l. Jelzete: P. o. hung. 905 pn/1.

JÓKAI MÓR: A láthatatlan seb. (Dekameron I.) *Olasz.*

183. *La piaga invisibile. Novella ungherese die Maurizio Jókai dalla quale fu tratto l'argomento del dramma postumo La gelosia di Teobaldo Ciconci.* Milano. Tifografia Guglielmini. 1863.

8-r. 31 l. (Különlenyomat a L'alleanza c. lap. 1862 febr. 26. sz.-ból.) HELFY Ignác fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 ak.

JÓKAI MÓR: A lélekidomár. *Német.*

184. *Der Seelenbändiger. Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen. Autorisierte Übersetzung.* Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 300 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 kt.

JÓKAI MÓR: A löcsei fehérasszony. *Olasz.*

185. La dama bianca di Leutschau. Romanze di Maurus Jókai. Traduzione dall' Ungherese di Liszka. Volume primo, secondo. Milano. Edoardo Sonzogno, editore. 1890.

16-r. 2 kötet. 207, 1; 204, 2 l. Nyomtatta: A. Gattinoni, u. o. (Biblioteca romantica tascabile. N. 63., 64.) Jelzete: L. eleg. g. 258 ad.

JÓKAI MÓR: A Magláy-család. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Német.

L. 177. sz. a.

JÓKAI MÓR: A magyar előidőköl. *Német.*

L. 149., 305. sz. a.

JÓKAI MÓR: A névtelen vár. *Angol.*

186. The nameless castle. A novel by Maurus Jókai... Translated from the hungarian under the author's supervision by S. E. Boggs. New-York. Doubleday and Mc Clure company. 1898.

8-r. Címkép, XIII, (2), 338 l. JÓKAI előszavával s életrajzával. Neltje BLANCHAN tollából. Jelzete: P. o. hung. 905 ce.

186a. U. a. 3. edition. London. Jarrold and Sons. É. n.

8-r. Címkép, (6), 338 l. Ny. u. a. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/7.

Német.

L. 275. sz. a.

JÓKAI MÓR: A pénz betegségei. (Az életből ellesve.) *Német.*

187. Die Krankheiten des Geldes. Erzählung von Moriz Jókai. Deutsch von Carl Geist. Budapest, 1883. Buchdr. des Franklin-Vereins.

16-r. 71 l. Jelzete: P. o. hung. 905 nq.

JÓKAI MÓR: A rabnő. (Milyenek a nők?) *Német.*

188. Aug' um Auge. Erzählung von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen übersezt von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. 138 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 ga.

JÓKAI MÓR: A régi jó táblabirák. *Német.*

189. Die guten alten Táblabiró's. Roman von Moriz Jókai. Pest. Verlag von Gustav Emich, 1856.

8-r. I. rész. (2), 302 l. Nyomtatta: u. a. u. o. 1865. (KÁRFFY I. fordítása.) Jelzete: P. o. hung. 905 d.

189a. Ugyanaz. Aus dem Ungarischen übersezt von J. Karffy. I., 2. Theil. Pest. Verlag von Gustav Emich. 1856.

8-r. 2 köt. 2, 302; 2, 295, 2 l. Ny. u. a. (Belletristisches Lesekabinet der magyarischen Literatur. Lief. 1—8.) Jelzete: P. o. hung. 1069 d.

189b. Ugyanaz. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 456 l. (Universal-Bibliothek 3832—35.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓKAI MÓR: A rézpataki lelkész. (Népvilág.) *Német.*

190. Maurus Jókai. «Entfagt!» Autorifizierte Übertragung von Ludwig Wechsler. Berlin. Hugo Steinitz. Verlag. É. n.

8-r. 144 l. Nyomtatta: A. Seydel & Cie. A címben feltüntetett novella után jő: Donna Palomba. Jelzete: P. o. hung. 905 ooa.

JÓKAI MÓR: A rútak rújtja. (Virradóra.) *Cseh.*

191. Šereda. Povídka Morice Jókai. Z maďarského přeložil František Brábek. V Praze. Nákladem knihkupectví I. L. Kobrova. É. n.

16-r. 47 l. (Ústředni knihovna. 161.) Jelzete: L. eleg. g. 555 ga.

JÓKAI MÓR: A sárga rózsa. *Angol.*

192. The yellow rose. A novel. By Maurus Jókai. London. Jarrold and Sons. É. n.

8-r. Címkép, 184 l. Nyomtatta: u. a. Norwich. Beatrice DANFORD fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 ji.

Finn.

193. Keltaruusu. Kertomus unkarin tasangolta. Kirjoitti Mauri Jókai. Suomensi Nilo E. Wainio. Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Otava, 1894.

8-r. 117 l. Nyomtatta: Suomalaisen kirjallisunden seuran kirjapaino. Jelzete: P. o. hung. 905 ab.

Francia.

L. 136. sz. a.

Német.

194. Die gelbe Rose. Ein Pustentroman von Maurus Jókai. Autor. Übersetzung aus dem Ungarischen von Irene Hecht-Eserhalmi. Stuttgart. Verlag von J. Engelhorn. 1895.

8-r. 159 l. Ny. Deutsche Verlagsgesellschaft. (Engelhorn's allg. Roman-Bibliothek. XI. 11.) Jelzete: L. eleg. g. 359.

195. Die gelbe Rose. Roman von Maurus Jókai. Autorifizierte Übersetzung von E. Langsch. Breslau. Schlesiſche Buchdruckerei v. S. Schottlaender. 1895.

8-r. 199 l. (Unterwegs und Daheim.) Jelzete: P. o. hung. 905 ni.

196. Ugyanaz. Névtelen fordítás. Deutsche Verlags-Anstalt. Stuttgart, Leipzig, Berlin, Wien, 1895.

8-r. (4), 184 l. Nyomtatta: u. a. Stuttgart. Jelzete: P. o. hung. 905 a/3.

JÓKAI MÓR: A szegénység útja. *Német.*

197. Von Stufe zu Stufe. Erzählung von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Berlin. Otto Janke.

8-r. (4). 125 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 p.

JÓKAI MÓR: A szerelem bolondjai. *Dán.*

198. Kjaerlighedens Narre. Roman i to Dele af Maurus Jókai. Med Forfatterens Tilladelse oversat af Axel Damkier... Del Kjøbenhavn. Immanuel Bée's Forlag. 1875.

8-r. Két kötet 288; 294 l. Nyomtatta: C. Ferslew & Co. u. o. (Udvalgte Romane af M. Jókai IV., V. Bind.) Jelzete: P. o. hung. 905 ar.

Német.

199. Die Narren der Liebe. Roman von Maurus Jókai. Mit... einer Vorbemerkung von Dr. Franz Kwest, Halle a. S. Verlag von Otto Hendel. É. n.

8-r. Arckép, IV, 265 l. (Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- und Auslandes. No. 1349—52.) Jelzete: L. eleg. g. 260 e.

199a. Die Narren der Liebe. Roman von Moritz Jókai. Unter Mitwirkung des Verfassers aus dem Ungarischen übersetzt von Eduard Glatz. Verlag der Pester Lloydgesellschaft. É. n.

8-r. 2 köt. (2), 209; 256 l. Nyomtatta: Khór u. Wein, Pest, 1868. (Separatdruck aus dem Pester Lloyd.) Jelzete: P. o. hung. 905 a/1.

199b. Ugyanaz. 1869. Verlag und Druck der Pester Buchdruckerei A.-G.

8-r. 3 köt. (3), 272; (2), 199; (2), 199 l. Jelzete: P. o. hung. 905 a/2.

200. Die Narren der Liebe. Roman von Maurus Jókai. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. 3 köt. (2), 262; (4) 283; (4), 181 l. Jelzete: P. o. hung. 905 fa.

200a. U. a. 4. Auflage. Berlin, Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 292 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 prv.

JÓKAI MÓR: A szép Mikhál. *Angol.*

201. Pretty Michal. A romance by Maurus Jókai. London. Jarrold and Sons. 1897.

8-r. Címkép, 318 (1) l. Nyomtatta: u. a. Norwich és London. A. Nisbet BAIN fordítása. Jelzete: P. o. hung. 905 oo/8.

Német.

202. Die schöne Michal. Roman von Maurus Jókai. Dritte Auflage. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 268 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 ne.

JÓKAI MÓR: A szökevény. (Árnyképek.) *Német.*

203. Auf der Flucht. Novelle von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von L. Hofner. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 63 l. Fordító bevezetésével. (Universal-Bibliothek 425.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

204. Der grüne Diamant. Kriminalroman von Artur Morrison. An der Schwelle des Glückes. Von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Neutlingen. Enßlin & Laiblius Verlagsbuchhandlung. É. n.

8-r. 160 l. JÓKAI elbeszélése a 118—160. lapon. (Ensslins Interessante Bibliothek. Band 2.) Jelzete: L. eleg. g. 360a.

JÓKAI MÓR: A tengerszemű hölgy. *Angol.*

205. Eyes like the sea. «A tengerszemű hölgy.» By Maurus Jókai. Translated from the hungarian by R. Nisbet Bain. In 3 vols. London. Lawrence & Bullen. 1893.

8-r. 3 köt. XIV, 259; (6), 234; (6), 239 l. Nyomtatta: Henderson és Spalding. Életrajzi bevezetéssel, fordító tollából. Jelzete: P. o. hung. 905 ja.

Német.

206. Die Dame mit den Meeraugen. Roman in drei Bänden von Maurus Jókai. Herausgegeben und mit einer Charakteristik des Verfassers versehen von Oskar von Krücken. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 328 l. Arcképpel. (Universal-Bibliothek 2737—39.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

JÓKAI MÓR: A varchoniták. (Hangok a vihar után.) *Német.*

207. Die Warchoniten. Romantische Erzählung von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 128 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke) Jelzete: P. o. hung. 905 gb.

208. Krone und Liebe. Romantische Erzählung von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 128 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 kx/2.

JÓKAI MÓR: A vérontás angyala. (Virradóra.) *Német.*

209. Der Hacheengel. Yucatan-Dracoena. Von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n. 8-r. (4), 130 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 os.

JÓKAI MÓR: Az apja fia. (Még egy csokrot.) *Német.*

210. Seines Vaters Sohn. Von Maurus Jókai. (Heilbronn a. Neckar. Otto Weber's Verlag.) É. n. 8-r. 128 l. Nyomtatta: u. a. Illusztrálva. (Weber's Moderne Bibliothek. Nr. 66.) Jelzete: L. eleg. g. 827.

JÓKAI MÓR: Az aranyember. *Angol.*

211. A modern Midas. A romance by Maurice Jókai. Translated from the german by Mrs Laura Curtis Bullard and Miss Emma Herzog. New-York. R. Worthington, 1884.

8-r. (8), 367 l. Nyomtatta: Throw, u. o. Jelzete: P. o. hung. 905 jc.

212. Timar's two worlds. By Maurus Jókai. Authorised translation by Mrs Hegan Kennard. New edition. W. Blackwood & Sons. Edinburgh and London, MDCCCXCIV.

8-r. VI, 360 l. Jelzete: P. o. hung. 905 jf.

Cseh.

213. Zlatý muž. Roman od Morice Jókai. Z mad'arského přeložil František Brábek. V Praze. J. Otto. 1875—76.

8-r. 2 köt. (4), 434 (2); (4), 310, (1) l. (Lacina knihovna národní. Číslo 20.) Jelzete: P. o. hung. 905 j.

213a. Ugyanaz. Treti vydání. V Praze. J. Otto. É. n.

8-r. 2 köt. 485, (2); 345, (2) l. Nyomtatta: České grafické společnosti «Unie». Jelzete: P. o. hung. 905 ja.

Dán.

214. Et Guldmenneste. Roman i to Dele af Maurus Jókai. Med Forfatterens Tilladelse oversat af Axel Damkier. Kjøbenhavn. Immanuel Née's Forlag, 1874.

8-r. 2 köt. 399; 309, 1 l. Nyomtatta: C. Freslew & Co. (Udvalgte Romaner II—III.) Jelzete: P. o. hung. 905 ot.

Német.

215. Die Roseninsel. Eine Robinsonade in der Donau von Maurus Jókai. Deutsch von Ludwig Wechsler. Berlin und Leipzig. Hermann Hilger's Verlag. É. n.

8-r. 95 l. Nyomtatta: Spamersche Buchdruckerei, Leipzig. Erösen rövidített átdolgozás. (1001 Erzählungen für Jung und Alt. Nr. 14.) Jelzete: L. eleg. g. 377 z.

216. Ein Goldmensch. Roman in fünf Bänden von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen... übersetzt von... R. M. Kertbenn. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 624 l. (Universal-Bibliothek. 561—65.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

217. Ein Goldmensch. Roman von Maurus Jókai. Fünfte Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 399 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 lp.

JÓKAI MÓR: Az egyhuszasos leány. (Targallyak.) *Német.*

218. Das Zwanziger-Mädchen. Erzählung von Maurus Jókai. Zweite Auflage. Berlin. Otto Janke. É. n.

8-r. (4) 75 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pn.

JÓKAI MÓR: Az elátkozott család. *Német.*

219. Der Erbschleicher. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischen von Oskar von Krüden. Berlin. Hugo Steinitz' Verlag. É. n.

8-r. 231 l. Nyomtatta: H. Franke, Dessau. (1900.) Jelzete: P. o. hung. 905 gd.

220. Der Fluch des Priesters. Roman von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen. Autorisierte Übersetzung. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 310 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 kn.

JÓKAI MÓR: Az elesett neje. (Csataképek.) *Cseh.*

221. Žena padlého bojovnika. Obrázky z. r. 1848. Od Morice Jókai. Z mad'arského přeložil František Brábek. V Praze. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra. n.

16-r. 31 l. (Ústředni knihovna. Sešit 40.) Jelzete: L. eleg. g. 555 ya.

JÓKAI MÓR: Az élet komédiásai. *Cseh.*

222. Komedianti života. Roman. Sepsal Moric Jókai. Přeložil František Brábek. V Praze. J. Otto. É. n.

8-r. 3 köt. 279, (1); 252 (2); 337 (2) l. Jelzete: P. o. hung. 905 j/2.

Német.

223. Die Komödianten des Lebens. Roman von Maurus Jókai. Vom Verfasser autorisierte deutsche Original-Ausgabe. Berlin, 1876. Verlag von Otto Janke.

8-r. 5 köt. (4), 188; (4), 182; (4), 179; (4), 180; (4), 396 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 kg.

JÓKAI MÓR: Az életből ellesve. *Német.*

L. 187. sz. a.

JÓKAI MÓR: Az északi pólusig. *Német.*

224. Bis zum Nordpol oder was geschah weiter mit dem Tegetthoff?
Von Maurus Jókai. Vom Verfasser einzig autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. 1909. Buchverlag fürs Deutsche Haus, Berlin.

8-r. XII, 271 l. Nyomtatta: Deutsche Buch- und Kunstdruckerei G. m. b. H. Zossen. W. M. bevezetésével. (Die Bücher des Deutschen Hauses. 101 Bd.) Jelzete: L. eleg. g. 282.

JÓKAI MÓR: Az ördög menyasszonya. (Szélcsend alatt.) Valdivia. (Dekameron I.) *Német.*

225. Die Teufelsbraut. Baldivia. Zwei Novellen von Maurus Jókai. Autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Großenhain und Leipzig. Verlag von Hermann Starke. É. n.

16-r. (4), 131 l. Jelzete: P. o. hung. 905 a/7.

JÓKAI MÓR: Az új földesúr. *Angol.*

226. The new landlord. Translated from the original hungarian of Maurice Jókai, by Arthur J. Patterson, In two volumes. London Macmillan and Co. 1868.

8-r. 2 köt. XII, 288; (4), 312 l. Nyomtatta: R. Clay, Son, and Taylor. Jelzete: P. o. hung. 905 oj.

Francia.

228. Maurice Jokaï. Le nouveau seigneur. Roman humouristique traduit de l'allemand par Mlle. H. Heinecke. Paris, Libraire Hachette et Cie. 1886.

8-r. (4), 324, (2) l. Nyomtatta: P. Brodard et Gallois, Coulommiers. (Bibliothèque des meilleurs romans étrangers.) Jelzete: P. o. hung. 905 ca.

Tót.

227. Nový zemský pán. Román od Mórica Jokaia. Preložil Gustav Izák. Turč. Sv. Martin. Nakladateľ: F. Moškóci knihkupectvo. 1887.

8-r. 2 köt. (?); 200 l. (Romanová bibliotéka. Dielu II. svázok 1.; svázok 2.) Csak a 2. kötet van meg könyvtárunkban. Jelzete: L. eleg. g. 260 gc.

JÓKAI MÓR: Az úrnő. (Milyenek a nők?) *Német.*

229. Eine Kaiserin. Erzählung von Maurus Jókai. Aus dem Ungarischen von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 132 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 kr.

JÓKAI MÓR: Az utolsó budai pasa. (Novellák.) *Német.*

230. Der letzte Pascha von Ofen. Historischer Roman von Maurus Jókai. Einzig autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Dresden und Leipzig. Verlag von Heinrich Minden, 1885.

8-r. Cimkép, (4), 257, (1) l. Nyomtatta: A. Schönfeld, Dresden. Tartalma: Der letzte Pascha von Ofen. — Bolivar. (Dekameron.) Jelzete: P. o. hung. 905 oq.

230a. Ugyanaz. Dritte Auflage. Dresden und Leipzig. Verlag von Heinrich Minden. É. n.

8-r. (4), 284, (4) l. Azonos tartalommal. Jelzete: P. o. hung. 905 a/12.

JÓKAI MÓR: Árnycépek. *Cseh.*

L. 134. sz. a.

Német.

L. 164., 203., 204., 313., 314. sz. a.

JÓKAI MÓR: Bálványos vár. *Német.*

231. Die Götterburg. Historischer Roman von Maurus Jókai. Berlin, 1884. Otto Janke.

8-r. 2 köt. (4), 246, (2); (4) 191, (1) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. Jelzete: P. o. hung. 905 nj.

JÓKAI MÓR: Carinus. (Novellák.) *Angol.*

232. A Christian but a Roman. By Maurus Jókai. Doubleday & Mc Clure Co. New-York. 1900.

16-r. 6, 166 l. Jelzete: P. o. hung. 905 ap.

JÓKAI MÓR: Csataképek. *Angol.*

L. 133. sz. a.

Cseh.

L. 134., 221. sz. a.

Finn.

232bis. Sotakuvia 1848 ja 1849 vuosista. Kirjoittanut Maurits Jókai. Unkarin kielestä suomennettu. Porvoossa 1884 Werner Sönderström.

8-r. 31 l. Tartalom: 1. Muntama paali. (Egy bál.) — 2. Molemmat jalkapuolet soturit. (Egy bujdosó naplója XIV. fej. A két csonka vitéz.) — 3. Suo edessä, vetelä takana. (A szerencsétlen szélkakas.) — (Karto muksia kansalle N. o. 4.) Jelzete: L. eleg. g. 542 et.

Eszperanto.

L. 135. sz. a.

Francia.

L. 136. sz. a.

Német.

L. 142., 148. sz. a.

JÓKAI MÓR: Dekameron. *Angol.*

L. 131., 132. sz. a.

Cseh.

L. 134. sz. a.

*Német.*L. 137—142., 145—148., 150., 152. 225., 230., 260., 295., 309—
311. sz. a.*Olasz.*

L. 183. sz. a.

JÓKAI MÓR: De kár megvénülni! *Német.*233. Die bösen Sieben. Roman von Maurus Jókai. In deutscher
Übertragung von Ludwig Wechsler. Jena. Hermann Costenoble. É. n.8-r. 2 köt. (4), 228; (4), 215 l. Nyomtatta: G. Pätz, Naumburg a. S.
Jelzete: P. o. hung. 905 a/8.JÓKAI MÓR: Délvirágok. *Német.*

L. 139., 140., 142. sz. a.

JÓKAI MÓR: Eget vivó asszonyszív. *Német.*234. Die Himmelsstürmerin. Roman von Maurus Jókai. Deutsch von
Ludwig Wechsler. Breslau. S. Schottlaender, 1905.

8-r. 470 l. Jelzete: P. o. hung. 905 pp.

JÓKAI MÓR: Egész az északi pólusig. *Német.*235. Zwanzigtausend Jahre unter dem Eise. Roman von Maurus
Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung v. Ludwig Wechsler. Berlin. Ver-
lag v. Otto Janke. É. n.8-r. (4), 288 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 ov.JÓKAI MÓR: Egy asszonyi hajszál. *Német.*236. Ein Frauenhaar. Historischer Roman von Maurus Jókai. Einzig
autorisierte Übersetzung von Ludwig Wechsler. Dresden und Leipzig. Verlag
von Heinrich Minden, 1883.8-r. (4), 227 l. Nyomtatta. Rammigsche Buchdr. Dresden. Jelzete:
P. o. hung. 905 ku.236a. Ugyanez. Neue Ausgabe. Dresden und Leipzig. Verlag von
Heinrich Minden. É. n.8-r. (4), 313 l. Nyomtatta: B. Thieme, Meissen. Jelzete: P. o. hung.
905 np.JÓKAI MÓR: Egy az Isten. *Német.*237. Die nur einmal lieben. Roman von Maurus Jókai. Vierte Auf-
lage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.8-r. (4), 340 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A. G. (Collection Janke.)
Jelzete: P. o. hung. 905 pv.

Olasz.

237bis. Quelli che amano una sola volta. Romanzo di Maurus Jókai. Prima traduzione italiana autorizzata di Liszka. Milano. Edvardo Sonzogno. 1888.

8-r. 382 l. Nyomtatta: A. Lombardi u. o. Rövid életrajzi bevezetés Enrico CATTANEO tollából. (Biblioteca romantica economica. No. 271.) Jelzete: L. eleg. g. 258 ak.

JÓKAI MÓR: Egy ember, aki mindent tud. (Novellák.) *Német.*

238. Ein moderner Cagliostro. Roman von Maurus Jókai. Autorisierte deutsche Bearbeitung von Ludwig Wechsler. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 140 l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Otto Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 pf.

JÓKAI MÓR: Egy hirhedt kalandor a XVII. sz.-ból. *Angol.*

239. Told by the death's head. A romantic tale by Maurice Jókai (*sic*). Translated by S. E. Boggs. The Saalfeld Publishing Company. Chicago, Akron Oh., New-York. 1902.

8-r. 348 l. Nyomtatta: The Werner Companio, Akron, Ohio. 4 képmelléklet Charles Hope PROVOST rajzai nyomán. Jelzete: P. o. hung. 905 00/13.

Német.

240. Was der Todtenkopf erzählt. Romantisches Zeitgemälde von Maurus Jókai. Zweite Auflage. Berlin. Otto Janke.

8-r. 280 l. Nyomtatta: Norddeutsche Buchdruckerei u. Verlagsanstalt (1894.) Jelzete: P. o. hung. 905 px.

JÓKAI MÓR: Egy magyar költő életéből. (Életemből I.) *Német.*

241. Ein ungarischer Dichter. (Ein Roman und doch kein Roman.) Nach Jókai von E. Rošner. Wien. Druck von Friedr. u. Moritz Förster. É. n.

8-r. (2), 28 l. (Separatabdruck aus dem National-Kalender von Schuselka.) Jelzete: P. o. hung. 905 ib.

241a. Ugyanaz. Erlangen. 1871. Verlag von Eduard Wejold.

8-r. 31 l. Nyomtatta: L. Sommer & Comp. Wien. Jelzete: P. o. hung. 905 i.

JÓKAI MÓR: Egy magyar nábob. *Angol.*

242. An hungarian nabob. A romance translated by R. Nisbet Bain. By Maurus Jókai. 5. edition. London, Jarrold & Sons. 1898.

8-r. Címkép, 358, (1) l. Nyomtatta: u. a. Norwich, Yarmouth and London. Jelzete: P. o. hung. 905 00/4.

Német.

243. Ein ungarischer Nabob. Roman von Moritz Jókai. Deutsch von Adolf Dug. Erster—Vierter Band. Pest. Verlag von Gustav Emich. 1856.

8-r. 4 köt. V, 2, 191; 4, 200; 4, 169; 4, 138 l. (Belletristisches Lesekabinett Lief. 14—23.) Jelzete: P. o. hung. 1069 d.

243a. Ugyanaz. Best. Verlag von Gustav Erieh. 1856.

8-r. 4 köt. V, (2), 191; 200; (4), 169; (4), 138 l. (Belletristische Lesebibliothek). Jelzete: P. o. hung. 905 k.

243b. Ugyanaz. Leipzig. Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. É. n.

16-r. 519, (1) l. (Universal-Bibliothek 3016—20.) Jelzete: L. eleg. g. 811 l.

L. még 147. sz. a.

JÓKAI MÓR: Enyém, tied, övé. *Német.*

244. Mein, Dein, Sein. Roman von Maurus Jókai. Berlin. 1875. Druck und Verlag von Otto Janke.

8-r. 5 köt. (6), 191; (6), 173; (6), 174; (6), 240; (6), 242 l. Jelzete: P. o. hung. 905 e.

244a. Ugyanaz. Zweite Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke.

8-r. (4), 310, (2) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 or.

JÓKAI MÓR: Eppur' si muove! És mégis mozog a föld. *Német.*

245. Wir bewegen die Erde! Roman von Maurus Jókai. Zweite Auflage. Berlin. Verlag von Otto Janke. É. n.

8-r. (4), 303, (1) l. Nyomtatta: Berliner Buchdr. A.-G. (Collection O. Janke.) Jelzete: P. o. hung. 905 op.

GULYÁS PÁL.

A RÁKÓCZI-KÖNYVTÁR ÉS KATALOGUSA.

(Hatodik közlemény.)

227. { Helvetiæ.¹
 228. { Africae.²
 229. { Sabaudiae.³
 230. { Persiæ.⁴
 230.* { Hansiaticæ.⁵
 231. { Scotiæ et Hybernæ.⁶
 232. Iohannis Angelii de Republicis Hansiaticis.⁷
 [9. l.] 233. Cunæus [Petrus] de Republica Hebræorum.⁸
 234. Hobogrocus de Mare Libero.⁹
 235. Belgii Foederati Republica.¹⁰
 236. Introductio Universalis in omnes Respublicas.¹¹
 237. Moscoviæ Descripto.¹²
 238. Gillius [Petrus] de Bosphoro Tracico.¹³

¹ Leyden, 1627.

² Leyden, 1632.

³ Leyden, 1634.

⁴ Leyden, 1633. és 1647.

* A Katalógus-készítő a 230-as sorszámot egymásután kétszer írta le.

⁵ 218. sorsz. a. is. Az ú. n. Hansa-városok leírása.

⁶ Leyden, 1627. és 1630. (1627. évszámmal a címlapon.) M. Kvszemle, 1912. 113. lap.

⁷ eorumque nobili confoederatione. 4 részben. Leyden, 1631.

⁸ Leyden, 1632.

⁹ Első, második kiadás. Leyden, 1633.

¹⁰ Első, második és harmadik kiadása: Leyden, 1630. (M. Kvsz., 1912. 113. l.)

¹¹ CLUVERIUS P. munkája. Kiadásai: Leyden, 1627., 1629., 1641., 1651., (M. Kvsz. 1912. 112. lap.)

¹² V. ö. 217. sorsz.

¹³ Libri III. Leyden, 1632. (M. Kvszemle, 1912., 113 l.)

239. Gilli [Petri] Constantinopoleos Typographia.¹
 240. De Principatibus Italiæ Tractatus varii.²
 241. Descriptio Indiæ veræ.³
 242. Arabicum Manuscriptum.
 243. Imperium Romano-Germanicum.⁴
 244. Cluveri Introductio in Geographiam.⁵
 245. Imperium Turcicum.⁶
 246. Infernus Damnatorum.⁷
 247. Zodiacus Christianus seu: Signa 12 Prædestinationis.⁸
 248. Libellus precum Germanice.⁹
 249. *Consilium de eripienda universa armatura Pontificii
 Johannis Kuzera.*¹⁰
 250. Ignatii beneficia in suos Cluentes.
 251. Busbequius De Republica.¹¹
 252. Aulicus Inculpatus.
 253. Bell. Jehovæ S. medit. Sacræ contra vitia.
 254. Psalterium Hebræum.¹²

¹ Libr. IV. Első és második kiadása: Leyden, 1632. (M. Kvszemle. 1912., 113. l.)

² Editio Secunda. Leyden, 1631. Ma is megvan. Jelzete: I. 246.

³ Címe: De Imperio Magni Mogolis Sive India Vera. Első és második kiadás. 1631. Leyden. (M. Kvszemle, 1912., 113. l.)

⁴ Első kiadás. 1634. Leyden. Második, 1640. (M. Kvszemle, 1912., 113. l.)

⁵ Kiadásai: Leyden, 1627., 1629., 1641., 1651. (Magyar Kvszemle 1912. 112. l.)

⁶ Első kiadása: Leyden, 1630. Második 1634. u. o. (Magy. Kvszemle, 1912. 113. l.)

⁷ E mű szerzője: DREXELIUS Jeremiás jezsuita. († 1638.) 1652 előtti kiadásban.

⁸ Szerzője: DREXILIUS Jerém. Megjelent Münchenben, 1622-ben.

⁹ E német imádságos könyv szerzője?

¹⁰ KUCSERA e művéből, mely Lőcsén 1645-ben jelent meg, ma egy példány sem ismeretes. (RMK. II. 661.) KLEIN, Nachrichten. II. 264. 4-r. alakúnak jelzi, holott itt 12, illetve 16-rétűnek van jelezve.

¹¹ Összes művei megjelentek Leydenben, 1633-ban. 24-r. (Magyar Kvszemle, 1912. 233. l.)

¹² Sok kiadása volt 1652-ig. Leyden, 1650. 12-r. Leyden, 1637. 12-r. Amsterdam, 1634. 16-r. Leyden, 1622. 12-r. Venetiis, 1608. 16-r. Frankfurt, 1596. 16-r., Leyden, 1592. 16-r. Ezek közül valamelyik.

255. Opuscula Drexilii (sic.) 11 Tomis.¹

256. Virgilii opera.²

[10. l.] [*Más kéz trásával:*] Libros juxta Numerationem proveni sc.
vol. 331.

[11—15. l. üres.] [*16. l. felső szélén:*] Nr. 8.

[17. l.]

[V.] *In folio.*

1. Exempla Virtutum & Vitiorum &c.³
2. Cosmographia Universalis Musteri.
3. *Bonfi Decades.*⁴
4. De visibili Monarchia Ecclesiae Sanderus.⁵
5. Theatrum vitae humanae 3-bus distinctis Tomis Zvingeri.⁶
6. Nicephori Ecclesiastica historia.⁷
7. Catalogus Testium Veritatis Illyrici & Prælectiones Molleri in Psalmos.⁸
8. Thucydides de Bello Peloponesiaco.⁹

¹ DREXELIUS Jeremiás († 1638.) munkái 12-r. alakban, 17 kötetben jelentek meg Antwerpenben 1657-ben (Jöcher).

² 1652. előtti 12-r., illetve 16-r. alakú kiadása.

³ Szerzője: LIPSIUS (Iustus). Antwerpen, 1613. Leyden, 1630. V. ö. II. 89. sorsz.

⁴ Rerum Ungaricarum. A köv. kiadások egyike: Basel, 1543. (RMK. III. 344.); u. o. 1568. (RMK. III. 570.); Frankfurt, 1581. (RMK. III. 706.); Hanau, 1606. (RMK. III. 1027. sz.)

⁵ Nicolaus. — Libri VIII. Antwerpiae, 1578. Ma is megvan. Jelzete: C. 289.

⁶ Theodori. — Hét kötete ma is megvan. (H. és év n.) Jelzete: E. 312—18. Tizedik kötete a saujhelyi piarista rendház házi könyvtárában van. VISEGRÁDI id. m. 48. lap, 118. szám. E 10-ik kötet 1686. dec. 7-én vétetett el a főiskolától. Lásd: Spataki Ref. Lapok. 1909. 499. lap.

⁷ E mű (Szerző neve: N. XANTHOPULOS. 610-ig tárgyalja az eseményeket. Kiadta Ducäus Párisban, 1630-ban két k.) ott szerepel a PALCSICS János által 1686. dec. 7-én erőszakkal elvett könyvek jegyzékében, 14. és 20. sz. alatt. (Lásd: Sárospataki Ref. Lapok. 1906. 499. lap.)

⁸ ILLYRICUS (alias: FLACIUS Mathias) Catalogusa megjelent Baselben, 1556; Lyon, 1597; Genf, 1608. Ezek közül valamelyik. A MOELLER Jánosé Wittenbergben, 1573. s köv. években jelent meg. A két mű együvé volt kötve.

⁹ 1652 előtti számos folioalakú kiadásai közül valamelyik.

9. Theophilacti in 4 Evangelii Enarrationes.¹
10. Europæ Descriptio.²
11. Plutarchi, Græcorum, Romanorumque illustrium vitæ.³
12. Laurea Austriaca de de Bello Germanico.⁴
13. Thuani Historiarum sui temporis opera duobus voluminibus.⁵
14. Hierosolymitana peregrinatio Radvizili (*sic*).⁶
15. Livij historia.⁷
16. Sarmatiæ Descriptio Gvvagnini.⁸
17. Historia Hussitarum.⁹
18. *Bonfius* & Cælii Augustini Saracenicæ historiæ libri 3.¹⁰
19. Valerius.¹¹

HARSÁNYI ISTVÁN.

¹ Latin ford. OECOLAMPADIUS Jánostól, folio alakban, megjelent Baselben 1525-ben, továbbá Kölnben 1532-ben és 1536-ban.

² 1652 előtti kiadásban. V. ö. ugyane szakasz 16. sz.-hoz fűzött jegyzetével.

³ 1652 előtt számos folioalakú kiadása volt. Talán épen az 1560-iki baseli kiadás. V. ö. I. 33. sz.

⁴ SCHÖNWETTERUS (Joh. Theob.) munkája. Ma is megvan. Jelzete: *H. 433*. E műből egy példányt a RÁKÓCZI-család 1637-ben ajándékozott a collégiumi ifjúságnak. Lásd e catalogus IX. 2. sz. a. is.

⁵ Frankfurt, 1625. — Ez a mű 1686. dec. 7-én vétetett el a spataki főiskolától. Lásd. *Sp. Ref. Lapok.* 1909. 499. lap. 3., 23. és 40. sz. a.

⁶ RADZIVIL (Christoph) helyett. A RÁKÓCZI-könyvtár e példánya ma is megvan. Jelzete: *K. 515*.

⁷ Sok kiadása volt 1652-ig.

⁸ Alexandri. — Címe: *Sarmatiæ Europæ Descriptio Quæ Regnum Poloniae, Litvaniam, Samogitiam, Russiam, Massoviam, Pomeraniam, Livoniam et Moscoviæ Tartariæque partem complectitur.* Spirae, 1581. 2-r.

⁹ Libri XII. — Szerzője: Johannes COCHLEUS. Mayntz, 1549. 2-r. Ma is megvan. Jelzete: *L. 473*.

¹⁰ BONFINUS «*Rerum Ung. Decades*» c. művének egyik 1652 előtti ívrétalakú kiadása. V. ö. ugyane szakasz 3. sz.-hoz csatolt jegyzetet. És AUGUSTINUS Historiájának 1652 előtti kiadása.

¹¹ Valószínűleg «*Valerii Maximi Dictorum Factorumque memorabilium libri novem. Venetiis, 1583.*» Vagy pedig az 1515-iki u. ottani kiadás. Megjelent 1510-ben is.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁNAK
II. KÖTETÉHEZ.¹

I.

[256.] Kolozsvár. 1688.

(Neu und Alter) Almanach | Auff das Schalt- | Jahr nach der
Geburth Jesu | CHRISTI, | 1688. | Darinnen die Monat, Wochen, | Soñ-
und Feuer-Täge, Planeten- | Lauff, Aspectē, Witterüg, Tag- | und
Nacht-Länge, Sonnen auff, und | Vntergang, tc. zu finden. | Gestellet,
von | Johann Neubarth, Bol. Sil | Clausenburg, bey Michael Nemethi. |

Töredék 16-r. HEGYESI István (Boros-Jenei) «Kegyességnek Nagy Titka»
c. 8-r. 1686-ban Kolozsvárott megjelent művének tábláiból áztattam ki. Meg-
van az *A* ívből 7, a *B*-ből 5 levél, a *D* ív egészen (8 levél) s az *E* ívből
4 levél. Összesen 24 levél. Töredékünk az Erdélyi Múzeum töredékét (*A*—*B*
ív = 16 levél), melyet SZABÓ Károly írt le (RMK. II. 1634. sz. a.), a *D* és
E ívvel ($8 \times 4 = 12$ eddig ismeretlen levél) kiegészíti.

Sárospalaki ref. fűiskolai könyvtár.

Harsányi István.

2.

[257.] H. n. 1690.

S²ACRATISSIMÆ ROMANORVM IMPE- | RATORIÆ, HVNGA-
RORVM, BOEMORVMQ; | Majestatis actualis Camerarius, Generalis
equitatus, cataphractorum | Regiminis COLONELLUS, & per Tranfyl-
vanium constitutus commendans GENERALIS | FRIDERICVS COMES
VETERANI. | Omnibus visuris, lecturis, legiq; auditoris, Salutem &
omne bonum.

VETERANI tábornoknak THÖKÖLY ellen Szent-Györgyön, 1690 december
26-án kiadott kiáltványa; egylevelű nyomtatvány. Méretei: 315 = 410 mm.
VETERANI aláírásával és pecsétjével ellátott példány. (MARÓTHY János aján-
déká 1884. okt. 10.)

M. Nemz. Múzeum könyvtárában.

† Schönherr Gyula.

¹ Az utolsó adalékot lásd a Magyar Könyvszemle 1913. évfolyamának 348. lapján.
Az ott közölt két utolsó adalék helyes sorszáma 254. és 255. (Szerk.)

² 22 mm. magas kezdőbetű.

3.

Lőcse. 1692.

Disputatio Ethica De virtutibus homiliticis. Comitatus, verocitate et urbanitate. Quam in Rosenbergensis Gymnasio sub praesidio Johannis Kusero publice ventilandum exhibet Petrus Zolnay junior. Leutschoviae 1692.

Az itt közölt nyomtatványt sem sikerült fellelnem, címét a könyvjegyzék XVIII. kötetének 179. sorszáma alatt találtam. SZABÓ RMK. II. kötetének 600. sz. a. közli e munka címét, de megjelenését 1642-re teszi. Most kérdés, hogy könyvtárunk példánya más kiadás-e, avagy a jegyzékben 1692, tollhibából 1642 helyett áll-e.

Alsókubini Csaplovics-könyvtár.

Rexa Dezső.

4.

[258.] H. n. 1692.

D^{er}ero Röm. Käyfl. auch zu Hungarn und Böhmeim | Königl. May: würkl. Cammerer / General der Cavallerie / und über ein | Regiment Courassir bestellter Obrister | wie auch in Siebenbürgen commandirender | GENERAL | FRIEDRICH Graff BERTHOLD.

VETERANI élelmezési rendelete. Kelt Szebenben, 1692. máj. 9. Egyleveles nyomtatvány, VETERANI aláírásával és pecsétjével; méretei 300 × 375 mm. Vétel RÉTHY Lászlótól 1882 nov. 8.

M. N. Múzeum könyvtára.

Gulyás Pál.

5.

[259.] H. n. 1693.

D^{er}ero Römisch-Kaysl. auch zu Hungarn und Böhmeim | Königlichen Mayt: würcklicher Cammerer / General der Cavalleria / Obrister eines Regi- | ments Courassir / wie auch in Siebenbürgen Commandirender GENERAL | FRIEDRICH Graff von BERTHOLD.

gr. VETERANI elszállásolási és élelmezési rendelete. Kelt Szebenben, 1693 jan. 18. Egyleveles nyomtatvány, VETERANI aláírásával és pecsétjével; méretei 326 × 390 mm.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtára.

Gulyás Pál.

¹ 35 mm. magas kezdőbetű.

² 35 mm. magas kezdőbetű.

6.

[261.] Kolozsvár. 1694.

Johannis Claubergii SS Theol & Phil Professoris in Universitete Duysburgensi, Logica Contracta. (*Fametszet*) Claudiopoli Trans sylvanorum, Ex Officina Nicolai kis M. Tótfalusi. Anno M. DC. XCIV. —
12-r. 93 l. Elül címlap 1 szttlan levél. Első kiadása a SZABÓ RMK. II. köt. 1994. sz. a. leírt munkának.

Alsókubini Csaplovics-könyvtár.

Rexa Dezső.

7.

[262.] Nagy-Szombat. 1694.

Tractatus chriae sive Perfectum ex tempore dicendi compendium. Cum Licentia Superiorum. Tyrnaviae. Typis Academicis, per Joannem Andream Hörmann Anno 1694.

12-r. 83 lap. A lapszámozás a 3-ik levélen kezdődik 4-es számmal, tehát a címlap belső üres fele nincs belefoglalva. A címlapon fametszetben egy zászlót és címerpajzsot tartó alak van ábrázolva. A RMK. e munkának csak egy későbbi, 1699-iki kiadását említi.

Pápai ev. ref. főiskola könyvtára.

Borsos István.

8.

Nagy-Szombat. 1694.

A *Régi Magyar Könyvtár* II. 1785. sz. leírása azzal egészítendő ki, hogy a könyvhöz egy rézmetszetű címkép járul (I. P. sc.).

Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára.

Varjú Elemér.

9.

[263.] Lőcse. 1697.

Psalmen || und || Geistliche || Lieder / || Wie die in Evan- || gelischen
Kirchen || dieser Lande || gesungen || werden. || Leutschau / bey Samuel ||
Brewern / 1697. ||

Sárospataki ref. collégium könyvtárában.¹

Harsányi István.

10.

[264.] Lőcse. 1698.

D. Johann Habermann von Eger. Christliche || Gebeth || aus ||
H. Schrift || genommen / . || Und auff alle Tage in der || Wochen
einige || theilet / || Morgens und Abends || sprächen / bey Samuel
Brewern / 1698.

¹ Egybekötve Habermann imakönyvével.

16-r. 307 számozott + 5 (elől 2, hátul 3) számozatlan l. Ivek. Jelzetei: VIj + Aiiij—Nvjj.

A sárospataki ref. collégium könyvtárában.

Harsányi István.

II.

[265.] Kolozsvár. 1702.

LEOPOLDUS DIVINA FAVENTE | CLEMENTIA ELECTUS
ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS; | ac GERMANIÆ,
HUNGARIÆ, &c. REX. *ILLustres, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii,
Prudentes, & Circumspecti | Fideles, sincere Nobis dilecti. Notum vobis
facimus Fideles nostras nobis di- | lectos, universum statum Catholicum
charae nobis Transylvaniae, certa sua Gra- | ramina, & Instantias humil-
limè nobis porrexisse; quibus pro aequitate, & justi- | tia consideratis,
ruminatis, & digestis ad eadem Nos benignissimè ita resolville: etc.*

2r. 1 levél. *Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae | Die 13.
Mens. Februarii Anno Domini 1702. Regnorum Nostrorum Ro- | mani 44.
Hungarici 47. Bohemici vero 46. CLAUDIOPOLI, Anno Domini MDCCII.*

Erd. Múzeum.

Ferenczi Zoltán.

12.

[266.] H. n. 1702.

ARTICVLI ECCLESIAE | in Comitibus: | Borsod, Gömör,
Heves & Hont existentium | publicati Anno 1702. ||

E kiadás kiadás tényleges létezését bizonyítja a sárospataki ref. főiskolai könyvtár kéziratárában 234. sz. a. őrzött Petrahai János-féle kánon-gyűjtemény, melyet ő 1758-ban frt össze Tállyán (ottani lelkész volt 1739—67-ig) s melynek 158—174 lapjain található a fenti című kánonok, melyeknek szövege az eddig ismert szövegtől úgy terjedelem, mint tartalom tekintetében eltér. Ma egy nyomtatott példánya sem ismeretes.

Harsányi István.

ADATTÁR.

Művelődéstörténeti emlék a XV. századból.

A gróf TELEKI könyvtár nagyszámú inkunabulumai között van egy «*Commentarii Questionum Tusculanarum editi a Philippo Beroaldo*»¹ címlappal bíró szép ősnymtatvány, amelynek ez a kolofonja:

«Commentarios hosce q̄onū tusculanarum a Philippo beroaldo diligēter cōpositos: imp̄ssit B̄ndictus Hectorio Bonosi, adhibita p̄ viribus solertia & diligentia ne ab archetypo aberraret. Bonōn. Anno salutis 1496 6. kal. Augustas Joanne Bentivolo rei publice Bonōn habenas foeliciter moderante.»

Az ivrét nagyságú, 260 lapra terjedő, igen diszes kiállítású nyomdai termék féllap terjedelmű «Registrum»-mal, ezenkívül mesterjeggyel végződik; kezdő nagybetűi vörössel vannak festve, a mondatok vagy vörös színű festett jelekkel, vagy ugyancsak kézfestésű vörös C-betűkkel vannak egymástól elválasztva; a szöveget kísérő jegyzetek kisebb betűkből vannak szedve és balra nyíló U betű formában ölelik körül magát a nagyobb betűs szöveget.

A kommentator, Philippus Beroaldus Bononiensis az első levélen nyomtatásban fordul tanítványához, *Philippus Gyulanus Pannonius nobilis*-hez. Az érdekes levél teljes terjedelmében a következő:²

«*Philippi Beroaldi Bononiensis ad nobilem Philippum Gyulanum Pannonium discipulum suum epistola.*

¹ Hain: 2947. sz.

Szerk.

² A jeles bolognai tudós egy másik munkája: «*Commentarii . . . in Annum aureum Lucii Apuleij*», Velence, 1504, tudvalevőleg VÁRADI Péter kaloesai érsekhez intézett ajánló levelet tartalmaz, melynek főbb részeit olv. ÁBEL—HEGEDŰS: *Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. Budapestini 1903. 40—43. lapján. Az *analecta nova* e közléshez fűzött azon okoskodása, hogy az 1504. kiadást kell, hogy egy régibb (bolognai) megelőzte legyen, teljesen igaz s a jegyzet írója meg is találta volna HAIN-ban e föltételezett kiadást — ha APULEIUS címszó alatt keresi (1319. sz.). E kiadás különben a M. N. Múzeum könyvtárában is megvan *Inc. c. a. 762. sz. a. Szerk.*

Isocrates ille summus disciplinae Rhetoricae professor: ex cuius ludo litterario tāq̄ exequo Troiano innumeri principes exilierunt: super discipulis duobus theopompo atq̄ ephoro ita diiudicabat: ut alteri frenis: alteri calcaribus opus esse dicitaret. *Tu vero mi Philippe theopōpo q̄ ephoro similior: non tam stimulo eges ad studia excolenda q̄ freno: Cū tuapte sponte propensus adeo sis ad litteras sitiēter hauriendas: ut ardore quodam inflammatus rapi videaris.* Et cum doctoris officium sit ut docere: Discipuli ut velit prebere se docilem: ego quidem operādo: ut ex promptuario meo penora neque mucida neque putida tibi expromantur: *Tu aut̄ tanta ingenii docilitate existis: ut dociliores te oppido q̄ paucos cognoverim. Iam sex qui annū in meo contubernio mecū degis: quo toto tempore nulla per incuriam dies transmissa est: quin aut ipse tecum aliquid mussitaveris, aut ex me quippiam audiveris dignum auditu dignumq̄ memoratu.* Ex hac vigilantia, ex hoc pertinaci studio, ex hac quotidiana exercitatione tantum profecisti: ut linguae utiligines repurgaveris: ut salebras barbarismorum: qui transmontanis fere genuini ac peculiare sunt: latinitatis dolatorio levigaveris: ut iam prosa & versu pericliteris ingenium. Et cum in eo sis adolescētia lubrico: Inquo fere aut cadere: aut titubare contingat te nullus vitiorum turbo iactavit, non delitiae nostrates, non condiscipulorum sodalitates: *non illicibiles voluptates transuorsum trudere potuerunt a cultura litterarum: sine quibus cultus omnis est incultus et vita vix vitalis: Non fecisti quod complusculi scholasticoru: qui ad nos ut barbari veniunt: Ita barbari in patriam revertuntur rigidi prorsus & indolates: quos nulla scobina elimare, nulla ascia possis expolire. Ceperūt tamen haud pridem: quod mihi magnae voluptati est: plerique omnes transmontanorum me potissimum auspice & doctore barbariem exuere elegantiam induere: Nitorem linguae detersa rubigine ostentare, nec tam verbosas leges sectari q̄ eloquētiā latialem affectari: q̄bus non tam cordi: est Bartolus & Baldus: q̄ Plautus & Plinius, tu autem impensam operādos, ut in Pannoniam nitidior redeas atq̄ elegantior, neq̄ ulla ex parte sis Gyulanae familiae debonestamento: quae clara honarataq̄ apud Pannonios est: ex qua non pauci longo ab hinc seculo extiterunt nobilitate monstrabiles, & in presentia tres fratres tui Ladislaus, Georgius, Nicolaus prefecturis militaribus decorati, inter quos Georgius, quem moren nominant: cum primis enitescit: Comitatus affabilis, liberalitate munificus, bellica virtute prepollens, & ob id, maximo Pannonicorum regi periucundus. Qui cum bellum continenter gerat adversus turcas truculētos: eum ducatu bellico exornatum veluti obicem opposuit procellae efferatarum gentium suffrenandae*

atq̄ ferociae retundendae. Tu vero militiae huiusce nostrae litterariae sacramentis initiatus: et eloquentiae Candidatus: nihil omnitis earum rerum: quae tibi quae tuis: quae familiae esse possint ornamento: Quod mihi hortamentum sane fuit & incitabulum: ut tibi nuncupatim dedicarem commētarios Tusculanarum questionum: quos nuperrime excudi: quibus spero me dedisse tale temperamentum: ut neq̄ imodice extuberarent: neq̄ anguste astringerentur: quorum doctrina: neq̄ promiscua est, neq̄ protrita, ut pote ex philisophiae deprompta sacrario, intercisisim flosculi intexūtur spirantes svaveolentiam magis: q̄ graveolentiam: De tota re tu & ceteri sinceri lectores bene opinor indicabunt. Virulentorum linguas & oblatratorum morsus nihil moror. Quod superest deum rogo ut mihi tantiper vitam proroget: dum ero ad hanc commentandi facultatem idoneus. In manibus sunt commentarii apuleiani: quos intervallo brevi intermissos ad officinam revocare contendo, ut litteratoria incude formati usui esse possint mercis nostrae negotiatoribus & condimentorū nostrorum alimenta sectantibus. Vale & dilige doctorem».

Közli: GULYÁS KÁROLY.

Könyvkötő-nyugta 1567-ből.

Ego Michael Pántl concivis et *compactor librorum Posoniensis* recognosco praesentibus litteris meis, cum egregio domino Joanni Forstettero sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis penes cameram Hungaricam perceptoratus officii contrascribae *unum regestum* officii sui ratio de anno 1566 in eo conscripta *illigaverim*, quod egregius dominus Ladislaus Mossoczy perceptor proventuum eiusdem camerae suae maiestatis caesareae *pro illigatione dicti regesti mihi parato numeravit et persolvit florenum unum Hungaricum*, harum mearum vigore et testimonio litterarum mediante. Actum Posonii decima quarta Maii anno 1567.

Michel Paintel,

Joannes Förstletterus.

Fedett pecséttel ellátott eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Törzsanyag 1567.

Közli: HOLUB JÓZSEF.

Helyreigazítás.

BACSÁNYINAK a mult füzet adattárában közölt beadványa nem a Magyar Múzsára, hanem — miként ez az okmány szövegéből is kitűnik — a *Magyar Múzeumra* vonatkozik.

Szerk.

TÁRCA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1914. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga az elmúlt negyedévben kötelespéldányokban 2991 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 126 drb, vétel útján 517 drb, áttétel útján 19 drb, hivatalos kiadvány 2 drb, exlibris 69 drb, összesen 3655 drb nyomtatvánnyal és 69 exlibris-szel gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 372 drb, falragasz 1933 drb, gyászjelentés 1472 drb, hivatalos irat 93 drb, műsor 198 drb, perirat 4 drb, színlap 1739 drb, zárszámadás 345 drb, különféle 543 drb, összesen 6699 drb apró nyomtatvány. Vásárlásokra 5326·13 koronát, 364·50 márkát, 165·35 frankot, 150 lírát, 50 finn márkát és 40·60 holl. frtot fordítottunk.

Ajándékokkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: BAJZA József (2 drb); BARANYAI Zoltán; Biblioteca Nazionale centrale di Firenze; Budapesti kir. orvosegyesület; Česká Akademie v Praze; DOBJÁN László; Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár; Érseki iroda, Eger; FELEKY Károly, Newyork (4 drb); FERENCZI Imre (2 drb); Földmivelésügyi miniszterium; GULYÁS Pál; GYÖRY Tibor (6 drb); HAVASS Rezső; Hist. Verein für Steiermark, Graz; Hódmezővásárhely tanácsa; HUPKA Ödön (4 drb); KABIK Géza, Szomód; Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (2 drb); Kalisyndikatus irodája; Képviselőházi iroda (8 drb); Kováts Ferenc, Pozsony (2 drb); KUNÉ Gyula (Chicago); KUTHY Zoltán, Newyork; M. kir. állami számvevőszék elnöke; M. kir. földtani intézet igazgatósága; M. kir. kereskedelmi múzeum (14 drb); M. kir. központi statisztikai hivatal (3 drb); M. kir. orsz. meteorológiai s földm. intézet; Magyar Ornithológiai Központ; Magyar Tudományos Akadémia (13 drb); MILLEKER Bódog, Versecz; MISKOLCZI-SIMON János, Balassagyarmat; Modern ifjúsági könyvtár kiadó-

hivatala (2 drb); NIKOLITS Döme, Arad (10 drb); Pannonhalmi főapát; Peabody Institute, Baltimore; Pénzügyminiszterium; Smithsonian Institution, Washington (2 drb); Szabadság kiadóhivatala, Cleveland; Szabad Lyceum elnöksége (4 drb); Br. SZALAY Imre (3 drb); Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy; SZENTESY Alfonz (6 drb); Tud.-egyetemi természettudományi szövetség (4 drb); Union des assoc. internationales, Paris; VÁRADY Antal; WCLASSICS Gyula.

A vásárolt könyvek közt említésreméltó nevezetesebb szerzemények: 1. Egy gyűjtélkes mű, melyben a következő művek vannak: a) KIRCHERUS J.: *Homilia de passione Christi*. Trencsén, 1637; b) UR-SINUS E.: *Laudatio funebris St. Thurzonis*. Kassa, 1626; c) HRABECIUS R.: *Oratio funebris in exequiis Petri de Reva*. Kassa, 1623; d) LANIJ Z.: *Pseudospiritus Poseniensis*. Trencsén, 1643; e) GERBERUS Gr.: *Valet Predigt*. Trencsén, 1643 (unikum); ára 250 kor.; 2. ISOCRATIS *Orationes duae*, Bologna, (Hain, 9313, magyar vonatkozású inkunabulum), 150 lira.

A könyvtár helyiségében az elmúlt negyedévben 10.250 egyén 22.903 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 1080 egyén 1603 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt negyedévben 3204 művet osztályoztunk, s ezekről 4250 cédula készült. Kötés alá 975 művet 1281 kötetben küldtünk. Ezenfelül megkezdtek a kötetetlen inkunabulumok kötés alá való küldését, ebben a negyedévben 40 művet 42 kötetben.

A kötelezpéldányok átvételére berendezett helyiségbe 859 drb csomag érkezett, ugyaninnen 418 levelet és 416 reklamálást expediáltak.

Az 1897: XVI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben 9 esetben indítottunk peres eljárást.

II.

A *hirlaplár* az 1914. év I. negyedében kötelezpéldányok útján 351 évfolyam 27.348 számával gyarapodott (ebből 109 évf. 6324 száma a törvényszabta nyomdai kimutatás nélkül s egyenként érkezett); ajándék útján 48 évfolyammal, 2114 számmal, vásárlás útján pedig 5 évf. 222 számával, ami összesen 404 évf., 29.684 szám.

Ebből ajándék: FELEKY Charlestól 39 amerikai lap 544 számban; PÖZEL Istvántól a *Neue Freie Presse* folyó évi számai; Magyarország Symbolikus Nagypáholyától magyar napilapok a 60-as évekből, 1138 szám; az eszéki Szlavoniai Magyar Ujság, a clevelandi Szabadság, a

Canadai Magyar Farmer és a bakcsiszeráji Terdjiman szerkesztőségétől lapjuk újabb számai. — Vásárlás: Gemeinnützige Blätter 1811 (WACHTEL Gyula antikváriustól 10 kor.), N. Courier aus Ungern (és mellékl.: Literarischer Anzeiger für Ungern) 1799, Patriotisches Wochenblatt für Ungern 1804 és A Magyar-Magyar (Torino) 1869—70 (STEMMER Ödön antikváriustól 30 kor.); özv. KOMJÁTHY Jenőnél pedig Röpke Ivek 1877. (20 kor.).

Az évnegyed folyamán 1014 olvasó 1572 hirlap 2215 évfolyamát 2862 kötetben használta; ebből házon kívül 57 olvasó 69 hirlap 135 évfolyamát 187 kötetben.

Átnéztük 366 évf. 23.898 számát; céduláztunk 556 évfolyamot (köztük 51 új lapot). Ezenfelül rendes folyómunkánk tömegét végeztük.

III.

A *kézirattár* az 1914. év első negyedében ajándék útján 11 kötet újkori kézirattal, 10 irodalmi levéllel és 4 analektával, vétel útján 65 újkori kézirattal, 18 irodalmi levéllel és 7 analektával, összesen 115 darabbal gyarapodott. Vételre fordítottunk 3547 koronát és 520 márkát.

Ajándékozók voltak: CSAPÓ Ödön, FEJÉRPATAKY László, FRÖHLICHNÉ-MÓRICZ Paula, KERESZTY István, MÉRAY Ádám, NIKOLITS Döme és báró SZALAY Imre. NIKOLITS Döme MOLNÁR György színész és színigazgató hagyatékát ajándékozta a kézirattárnak 9 köteggel.

A szerzett anyagból elsősorban kiemelendő KATONA József *Bánk bánja* első kidolgozásának kézirata. Nem magának a költőnek írása ugyan, de az ő számára készült és a költő sajátkezű javításaival és jegyzeteivel ellátott másolat. Minthogy eddig a *Bánk bán* első kidolgozása ismeretlen volt, e kéziratnak igen nagy irodalomtörténeti jelentősége van. E kézirat mellett megemlítendő még SZOKOLY Viktor hagyatéka, mely most jutott birtokunkba, továbbá a sok érdekes zenei szerzemény közül RÓZSAVÖLGYI Márk 39 kézirata.

A kézirattár munkásságát az új szerzemények feldolgozása és a folyómunkák elintézése mellett a levéltárba osztott irodalmi tartalmú levelek kiválasztásának folytatása vette igénybe. E kiválogatás befejezést is nyert.

Az évnegyed folyamán 12 esetben kölcsönöztünk 23 kéziratot és 2 irodalmi levelet, továbbá 94 kutató használt 265 kéziratot, 235 irodalmi levelet és 23 analektát.

IV.

A levéltári osztály gyarapodása a következő: vétel útján szerezünk 55, ajándékozással 6, áttétellel 22, összesen 83 darabot. Ezekből középkori oklevél 3 (2 eredeti, 1 fényképmásolat), újkori irat 25, címereslevél 6, 1848/49-es és emigrációs irat 10, nyomtatvány 25, céh-irat 1, gyászjelentés 21. Az ajándékozók voltak NEMES József, SIMONYI Nándor, SZENTHE Lajos és THERN Alfréd. A vásárlási összeg 1063 korona 37 fillér és 102 márká.

Az új szerzemények közül kiemelendő II. FERDINÁND királynak 1620 december 10-én kelt tiltakozása BETHLEN Gábor királlyá választása ellen. A tiltakozás kétféle nyomtatott kiadásától ez a példány abban tér el, hogy a király pecsétjével és aláírásával látta el. Külön megemlítést érdemel továbbá BBNYOVSZKY Móric grófnak 1774 szeptember 22-én kelt, részben ismert tartalmú levele, amelyben Madagaskar bekebelezéséről közöl tudósítást, végül mint kegyeletes emlék HÁM János esztergomi érseki kinevezőlevele 1848 augusztus 31-éről.

A negyedév folyamán szerzett címeresleveleink a következők: 1456. január 31. V. LÁSZLÓ ZENTHEI Mátyás részére (hitelesített fényképmásolat); 1578. június 25. Bécs, RUDOLF címeres nemesítőlevele RÁCZ Péter részére, eredeti; 1610. február 27. Bécs, II. MÁTYÁS címeres nemesítőlevele Becskereki RÁCZ Ábrahám részére, eredeti; 1639. június 9. Bécs, III. FERDINÁNDÉ JOANICH Tamás részére, eredeti; 1656. október 24. Bécs, ugyanazé RISZ János Márton és Miklós részére, eredeti; 1683. január 23. Besztercze, APAFI Mihályé Kellemesi LIBKÓ, másként SZABÓ András részére, eredeti; 1719. szeptember 23. Bécs, III. KÁROLYÉ LATA-NOVICZ István és Dániel részére, eredeti.

A családi levéltárak anyaga is gyarapodott. SZECHÉNYI Viktor gróf elhelyezte SZÉCHÉNYI Istvánnak 1848 május 26. és 1858 november 2-án kelt leveleit; SZIRMAY Balamér a SZIRMAY-levéltár kiegészítésére 3 drb XVII., 41 drb XVIII., 206 drb XIX. századi iratot, 2 genealogiai táblát, 3 iratjegyzéket, 3 térképet, összesen 258 darabot helyezett el. Dr. LEÓVEY Sándor a saját családi iratait 3 drb középkori oklevéllel, 4 drb XVI., 14 drb XVII., 43 drb XVIII. és 3 drb XIX. századi irattal, összesen 64 darabbal gyarapította, végül BETHLEN Anna grófnő a BETHLEN-levéltárhoz 91 drb XIX. és 3 drb XX. századi iratot, összesen 94 darabot helyezett el.

A levéltár személyzetét a CsÁKY-család löcsei levéltára foglalkoz-

tatta; elkészült a NYÁRY grófi levéltár rendezésével, mely 37 középkori oklevelet, 6864 újkori iratot, összesen 6902 darabot foglal magában. A múlt év folyamán elhelyezett BEZERÉDJ családi levéltárat szintén felállították, mely 1 drb XIII., 4 drb XIV., 32 drb XV., 4 drb XVI. századi eredeti középkori oklevelet, 51 másolatot, 38 drb XVI., 328 drb XVII., 5957 drb XVIII., 2989 drb XIX. századi iratot, 78 drb iratjegyzéket, 49 genealogiai táblát, 49 térképet és rajzot és 14 kéziratot, összesen 9594 darabot foglal magában. A középkori oklevelek tartalomszerű cédulázása, és a családi levéltáraknak részleges revidálása megszakítás nélkül folyt ezen időben is.

A használat a következő volt: 114 kutató használt 18.457 drbot, 19. tényleg kicserélgetett 529 darab oklevél.

SZAKIRODALOM.

Madzsar József. *Mintajegyzék városi nyilvános könyvtárak számára.* (Városi nyilvános könyvtár. Budapest. Közlemények II. sz.). Budapest, 1913. A városi könyvtár kiadása. (Székesfővárosi házi-nyomda.) 4-r. X l., 240 hasáb.

E jegyzék tulajdonképen a fővárosi könyvtár fiókjainak egybeállításához szolgált útmutatásul s elsősorban a fővárosi lakosság igényeit tartotta szem előtt, de azért egyéb városok is haszonnal forgathatják könyvtáraik szervezésénél vagy gyarapításánál, mivel ismeretterjesztő részében sok oly foglalkozási ágra s tudományos diszciplínára vonatkozó könyvre is akadhatnak, amely pl. a *Népkönyvtári címjegyzék*ből kimaradt, vagy azért, mert az elébe tűzött kereteket és méreteket meghaladta, vagy azért, mivel könyvárusi forgalomból már kifogyott. MADZSAR ugyanis több oly művet is szerepeltet jegyzékében, mely ma már csak korlátolt számban s legfeljebb antikváriusi úton szerezhető meg. Minthogy műve elsősorban a főváros néhány fiókjának a felállítására volt tekintettel, ez a körülmény természetesen alig jöhetett számba a jegyzékbe való fölvételnél, hiszen némi utánjárással egy pár példány még az ilyen elfogyott művekből is felhajszolható. Gyakorlati okokból helyes lett volna azonban erre a körülményre valamely jel alkalmazásával felhívni a figyelmet. A könyvek beosztása a tizedes rendszer szerint történt, amelynek khaoszában gondos név- és tárgymutató tájékoztat.

Egyes gyűjteményes munkák tartalmáról részletesebb utalások is történtek, de sajnos, az utalások teljesen elégtelenek és sokszor irányzatosak. Tipikus példa az utalások hiányosságára *Az iparművészet könyve* c. vállalat, a hiányosságra és irányzatosságra pedig FAGUET *XVIII. sz.* c. munkája. Ez utóbbi pl. tizenegy, különböző szempontból egyformán fontos író tányal, de a fővárosi könyvtár jónak látja csupán MONTESQUIEU, VOLTAIRE, DIDEROT, J.-J. ROUSSEAU és MIRABEAU neveire külön felhívni a katalogust forgatók figyelmét. E tekintetben a jegyzék újabb kiadáskor erős revízióra és pótlásra szorul.

Az ismeretterjesztő szakok közt a jegyzék «különös tekintettel van

a kereskedőkre, iparosokra, ipari munkásokra», amit csak helyeselhetünk. Felhívjuk azonban a szerkesztő figyelmét az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács derék vállalatára, az *Iparosok könyvtárára*, mely az egyes mesterségeket (pl. épületasztalosság, takácsság) igen közérthető nyelven megírt csinos könyvecskékben tárgyalja s teljes joggal szerepelhetne a jegyzékben. Természetesen számos más, hasonlóan érdemes újabb munka is elkerülte a szerkesztő s munkatársai figyelmét, amelyek közül egyik-másik sokkal fontosabb, mint nem egy a jegyzékbe belekerült régibb kiadvány, de erre nem kívánunk különös súlyt helyezni, mert sokkal jobban ismerjük az efféle összeállítás nehézségeit és természetét, semhogy fennakadnánk az ilyen körülményen.

Amit azonban mégsem hagyhatunk szó nélkül, az az a túlságosan mostoha elbánás, melyben az ú. n. humaniorák részesültek. Az *irodalomtörténet, esztétika* c. szak csupán 21 műből áll, a *magyar irodalomtörténet* szakja pedig épen csak 7 műből s ez utóbbiak sorában sem a *Képes irodalomtörténet*, sem ΒΕΘΤΗY kis tükre, sem pedig ΗΟΡVÁΤΗ Cirill szépen megírt irodalomtörténete nem szerepel.¹

Sok kifogás alá esik a szépirodalmi rész is, melynek kritikátlan-ságát maga a szerkesztő is átérzi s erősen mentegeti. Azt magunk is belátjuk, hogy a fővárosi könyvtár a közóhaj nyomása alatt kényszerülhet a hazai és külföldi regénygyárak selejtes, de a napi érdeklődés homlokterébe tolakodó termékeit is raktáron tartani, de hogy e könyvek a «mintajegyzékbe» is fölvétessenek s ekként mételjüknek fölösleges és egészségtelen propagandát csináljunk, arra ugyan semmi szükség sincs és az eljárás, mely a jegyzék e részét a közönséges könyvkereskedői katalógusok szintjére süllyeszti, semminemű könyvtári politikával sem menthető.

Sokkal több dicséret illeti meg az ifjúsági irodalomnak szentelt részt, mely a szerkesztő által is méltányolt előmunkálatokra támaszkodva, azzal tűnik ki, hogy szakonkint különválasztja az ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek egyes fajait.

A gondos mutató a szerzők nevét, a szépirodalmi és ifjúsági művek címét és a szakcsoportok elnevezését adja közös betűrendben.

Külön kiemeljük a füzet tetszetős és világos nyomdai kiállítását.

GULYÁS PÁL.

¹ Ellenben ott van a hetek társaságában ENDRŐDI Századunk magyar irodalma c. gyenge alkotása, mely már nem kapható s amely tudvalevőleg a *Műveltség könyvtárában* úgysis megjelent.

Pichler, Alois H. *Entstehung der «Pressburger Zeitung»*. Herausgegeben zum 150. Jahrgange von der Firma Carl Angermayer vormals Alois Schreiber. Pozsony—Pressburg 1913. 4-r. 52, XXXVI l.

Ma is fennálló hirlapjaink legrégebbe, a *Pressburger Zeitung* fennállása 150 éves fordulója alkalmából került ki a sajtó alól ez a csinos kiállítású füzet, mely a jelenlegi szerkesztő, PICHLER H. Alajos szeretettel és lendülettel megírt munkája. A *Pressburger Zeitung*-ot LANDERER II. János Mihály alapította azon általános nyomdászati szabadalomlevél alapján, melyet MÁRIA TERÉZIA 1752 szeptember 1-én állított ki az ő és fiutódjai részére, amikor a ROYER-féle nyomda átvétele véglegesen megtörtént. A kis negyedrétt alakú lap első száma, mely a műhöz hasonlóan is mellékelve van, 1764 július 14-én látott napvilágot. WALLASZKY óta szokás ez alapításnál az oroszánrészt WINDISCH Károly Gottliebnek tulajdonítani, azonban e jeles pozsonyi polgár neve sem LANDERER üzleti irataiban, sem pedig a hivatalos aktákon nem fordul elő: mindenütt LANDERER egymaga szerepel, mint a *Pressburger Zeitung* megalapítója és kiadója. Természetesen voltak LANDERER-nek megfelelő munkatársai, de a lap vezetését mindig megtartotta magának. A vállalat első és legfőbb munkatársa maga LANDERER volt, mellette előbb WINDISCH, majd KORABINSZKY János Mátyás, végül TÁLLYAY Dávid működött közre, majd az utóbbival 1786-ban történt meghasonlás után L. ismét egymaga készítette a lapot. PICHLER bőven s meggyőzően fejt ki, hogy WINDISCH soha sem volt a lap szellemi vezetője: ezt LANDERER, aki kitűnően szervezte a lap hírszolgálatát, sohasem adta ki kezéből, hiszen TÁLLYAY-val is azon veszett össze, hogy az nem az ő szája íze szerint akarta csinálni a lapot.

Az alapító LANDERER 1795-ben elhalván, örökösait a város nem-sokára molesztálni kezdi, követeli a lap privilégiumának a bemutatását s minthogy ilyen kiváltságlevele nem volt a vállalatnak, azt városi kezelésbe akarja venni. A kormány erre 1802-ben úgy dönt, hogy a lapot további tíz évre is LANDERER-ék birtokában hagyja, de azzal a kikötéssel, hogy évenként 1000 frtot tartoznak a városi pénztárba a szegényalap javára befizetni. 1812-ben azután a lapot a város árverés alá bocsátotta s évi 12.000 forintért WEBER Simon Péternek adta bérbe. Azonban WEBER nem tudta a vállalt kötelezettséget teljesíteni, noha a lapnak az átvételkor mintegy 2000 előfizetője volt s már 1814-ben a bérösszeg felének elengedéseért folyamodott. 1820—25-ig

SNISCHEK Károly Gáspár bérelte a lapot évi 6800 frtéért; ezután WIGAND kezébe került egyelőre 3235 frt évi bérért, amelyet azonban 1843-ban 6310 frtra emeltek. 1861-ben a lap SCHREIBER Alajos tulajdonába került, aki a LANDERER-féle vállalatot magához váltotta. Ennek a cégnek a jogutóda a mai laptulajdonos, az ANGERMAYER Károly cég. A lap előfizetési ára előbb évi 7 frt, majd 8, 10 s végül 12 frt volt s 1812 óta hetenkint háromszor jelent meg. Ehhez járult még a jelentékeny portóköltés, amely 1814-ben 11 frtot, 1821-ben pedig 17 frtot tett ki.

PICHLER művében a lap első éveinek történetén kívül a ROYER, LANDERER és PATZKÓ-féle nyomdavállalatokra, a korabeli cenzurára s gazdasági állapotokra is kiterjeszkedik és színes képet fest a XVIII. század második felének Pozsonyáról. Állításait a függelékben regeszták formájában lenyomatott okmánytárral támogatja. Σ.

I. Kont: *Bibliographie française de la Hongrie (1521—1910). Avec un inventaire sommaire des documents manuscrits.* Paris, Ernest Leroux, 1913. 8° XVI + 325 l.

KONT Ignác hátrahagyott munkájának kiváló bibliografiai érdekét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy körülé rövid idő alatt egész kis irodalom keletkezett. Hazai és külföldi folyóiratok bő ismertetésekben méltatták.¹ Már a bírálatok során merültek föl pótlások.² Igen kívánatos volna ezeknek állandó szemmel tartása. BARANYAI Zoltán³ a magyarországi francia hírlapirodalomhoz közölt újabb adatokat.⁴ André LEVAL egy tekintélyes pótlékkal⁵ gazdagította a francia-magyar bibliografia

¹ Századok 1913. 452—456. l. (MARCZALI Henrik); Egyetemes Philologiai Közlöny 1913. 620—622. l. (BARANYAI Zoltán); Irodalomtörténet 1914. 35—37. l. (BENEDEK Marcell); Revue critique d'histoire et de littérature 1913. 57. sz. (E. DENIS); Revue de Hongrie 1913. 472—475. l.; Revue des Questions historiques 1914. 264—265. l. (E.-G. L.); Le bibliographe moderne. 1912—1913. nov.—dec. (H. S.)

² BARANYAI Zoltán: Egyetemes Philologiai Közlöny 1913. 621. l.

³ Könyvtári Szemle 1913. l. 86—88. l. és 105. l.

⁴ V. ö. Magyar Könyvszemle 1914. 1. sz. Bulletin, 5. l.; André LEVAL ismertető cikke: Le Temps 1913. dec. 8. és KACZLÁNY Géza pótlása: Könyvtári Szemle 1914. 25. l.

⁵ *Supplément à la Bibliographie Française de I. Kont.* Extrait de la Revue de Hongrie. Budapest., Ranschburg 1914. 8° 50 l. (Kár, hogy nincs tárgymutatója.)

anyagát, a KONT kezdőévszáma (1521) elé is csatolva két adatot, 1512 és 1514-ből. A pótlások sorozata — bibliografiáról lévén szó, maga KONT is (VII. l.) előre látta ezt — ma sem tekinthető lezárultnak.

KONT bibliografiája két részre oszlik. Az első rész a tulajdonképeni bibliografia. Erre vonatkozólag nagy támasztéka volt KONTRNAK gróf APPONYI Sándor kétkötetes *Hungarica*-jában. Az anyag összegyűjtését 1811-től kezdve a *Bibliographie de la France ou Journal général de l'Imprimerie et de la Librairie* tárgymutatói könnyítették meg. A folyóirati és újságcikkek regisztrálása csak az 1897—1899. évekre volt már készen: a JORDELL-féle tárgymutatós *Répertoire bibliographique des principales revues françaises* révén. Sajnos, a Felix DIETRICH kiadásában megjelenő *Bibliographie der fremdsprachigen Zeitschriften-Literatur* (Gautsch bei Leipzig) csak a jövőre nézve lesz használható, amennyiben csak 1911-ben indult meg, tehát épen ott, ahol a KONT anyaga végződik.

KONT munkája bibliografikus képét kívánja nyújtani annak a szellemi hatásnak, melyet hazánk Franciaországra gyakorolt. A két ország érintkezése szempontjából tehát nem akar teljes magyar-francia bibliografia lenni, a magyarországi rész külön kötetet igényelt volna. Mintakul G. BENGESCO francia-román és N. PÉTROVITICH francia-szerb bibliografiái szolgáltak. Francia szempontból igen hiányos összeállítások voltak KONT előtt: BRUNET szakok szerinti jegyzéke a *Manuel du libraire* VI. kötetében és II. pótkötetében és a L.-P. BETZ (*Littérature comparée* 1904) néhány adata.

KONT korlátozási elvei között első a franciaországi latin nyelvű irodalom kizárása. Ezt tehát csak annyiban veszi föl, amennyiben valamely latin munka franciául is megjelent. Irodalmi szempontból legértékesebbek azok az adatai, melyek magyar írók francia fordításaira és a magyar társadalmi és történeti tárgyú szépirodalomra vonatkoznak. Sajnálhatjuk, hogy elvi szempontból kimaradtak azok a művek, amelyekben Magyarország csak fiktíve szerepel. Így kizárta KONT a középkori misztériumokat, melyek egy magyar királylányról (csonkakezü leány)¹ szólnak. Pedig van kulturtörténeti háttere az ilyen adatoknak is, melyek hazánk európai szerepét illetőleg mélyebb jelentőségűek lehetnek mint egy újabb rólunk megjelent folyóirat-cikk. KONT fölve volt összegyűjteni mindent, ami francia nyelven Magyarországról megjelent.

¹ E. ROY, *Études sur le Théâtre Français du XIVe et du XVe siècle*. Paris, 1902. CXXV. és 275. l.

Természetes, hogy magyar szerzők francia nyelvű, de nem magyar vonatkozású műveit nem vette föl (ellenben, mint idevalók helyet kaptak a magyarországi francia ujságok). A Horvátországról és a finnugor rokonnépekről szóló irodalmat is csak a magyar vonatkozású művek képviselik. Enciklopediák és iskolakönyvek helytakarítás céljából maradtak ki.

Az elrendezés kronológiai sorrendben történt. Ettől eltér a középkori krónikák és utazások fölvételénél, miket a kronológiai sor előtt, századok szerint csoportosítva, de modern kritikai kiadások alapján, közöl KONT. Zavart okozhatnak egyes összevonások: Ant. E. HORN cikkeit pl. (*Journal des Économistes* 1891—1899.) mind az 1891. év adatai közé osztja be. Az évszámokon belül a szerzők betürendjében található az adatok. Ezeket itt-ott kritikai és tartalmi megjegyzésekkel kíséri a szerző, ami különösen francia szempontból igen hasznos volt. Az Index, a neveken kívül, dült betűkkel kiemelt tárgymutatót is ad. Kár, hogy a francia ismertetéseknél az ismertetett magyar mű szerzője nincs fölvéve az Indexbe (kivételesen BERZEVICZY Albert nevénél van ilyenkor is lapszám-utalás). Így, ha valaki tájékozódni akar egy magyar könyv francia kritikáiról, nehezen fog eligazodni.

A bibliografia második része (201—291. l.) a francia könyvtárakban és a külügyminisztérium levéltárában található történelmi okmányokat és kéziratokat sorolja föl.

Ami az adatok tartalmát illeti, ezeknek földolgozása az egyes szakok szerint bizonyára meg fog történni. Hármás érdeklődési kör tűnik ki már most is ezekből az adatokból. A középkorban Magyarország felé a mondák, legendák és krónikák fordulnak. A XVII. század a politikai kapcsolat virágkora. Különösebben a XVIII. század végén indul meg az irodalomban a magyar tárgyak földolgozása, mely a XIX. században egész kulturánkat felölelő érdeklődéssé szélesedik. Ez a nagy föllendülés azonban nagyrészt nem francia, hanem magyar szerzők fáradozásának köszönhető.

KONT bibliográfiája betetőzése tudományos munkásságának. Utolsó munkája hasznos segédeszköze a tudományos kutatásnak. Igen kívánatos volna, ha a többi román irodalmakra, különösen az olaszra nézve is készülnének hasonló összeállítások.

★

Pótlásul a következő néhány adatot közölhetem:

1640. [LA CAZE, De —.] *T'Inceste supposé*, tragi-comédie. Paris, Toussaint Quinet, 1640, in-4. (L. GRAESSE, *Trésor de livres* IV. 62; Barbier, *Dictionnaire des ouvrages anonymes* II. 909. — V. ö. BENEDEK Marcell: *Irodalomtörténet* 1913. 531. l. és KARL Lajos: *Neuphilologische Mitteilungen* 1914. 5—6. l.)

1643. DESMARETS, Jean. *Europe. Comédie héroïque et allégorique*, en cinq actes, en vers, avec un avis au Lecteur, une clef des personnages, et un prologue de la paix descendant du ciel. Paris, Henry Le Gras, 1643. In-4 fig., et 1643, pet. in-12 de 12 ff., 82 pp. et 2 ff. non chiffrés. (L. BRUNET, *Manuel du Libraire* II. 633. — A szereplők között: Le Roi de Hongrie.)

1691. LECLERC, J. *Histoire d'Emmerich, comte de Tékély, ou Mémoires pour servir à sa vie*. Paris, 1691. in-12. (L. E. M. OETTINGER, *Bibliographie biographique*. Leipzig 1850. 660. l. — KONT (35. l.) csak 1693-ból való kiadását [Cologne] említi.)

1732. LE SAGE, A.-R. *Le Théâtre de la Foire, ou l'Opéra comique*. Paris, Et. Gareau, Ve Pissot, P. Gandouin, 1721—37, 10 vol. in-12. (IX. köt., 1737, 152—219. l.: *Sophie et Sigismond. Pièce d'un acte*. Par Mrs Le S[age] et D'Or[neval]. Représentée à la Foire S. Laurent. 1732. — Szereplők: Le Roi de Hongrie stb.; «La scène est à Belgrade, capitale de la Hongrie».)

1789. ANDRÉE, J.-F. *Le Roi d'Yvetot et la reine de Hongrie*. Paris, Prudhomme, 1789, br. in-8. (Sous le pseud.: Publius.) (L. QUÉRARD, *La France littéraire* I. 57.)

1805. CAIGNEZ, L.-E. *La forêt d'Hermanstadt ou la fausse Épouse*, mélodrame en 3 actes. Paris, Barba, 1805, in-8. (L. QUÉRARD, i. m. II. 14. — Némét átdolgozása: Joh. Franul v. WEISSENTHURN, *Der Wald bey Herrmannstadt*. (Schauspiele, V. köt. Wien, 1809.) Magyarra fordították: TÖRÖK István és TELEPI György. Bizonyára sugókönyv alapján (Bécsben már 1807-ben adták) készült ennek névtelen átdolgozása, az *Almarich, Herzog von Siebenbürgen, oder der Wald bei Hermannstadt* (Pest, Hartleben, 1807 [1808?]) c. regény, melyet VERSEGHY Ferenc fordított magyarra (*Almarék* ... Pest, Eggenberger, 1813. V. ö. utóbbiról Császár Elemér: *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1912. 500. s köv. l.)

1808. HAPDÉ, J.-B.-Augustin. *La Tête de bronze, ou le Déserteur hongrois*, mélodrame en 3 actes (et en prose). Sec. édit. Paris, Barba, 1808, in-8. (L. QUÉRARD, i. m. IV. 27. — V. ö. *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1914. 277 l.)

1823. OGLOU, Mme la comtesse d'—. *Les trois frères hongrois, ou la Fille sans père*; par —. Trois volumes in-12, ensemble de 23 feuilles 1/3, plus 3 planches. Imprim. de Lebègue, à Paris. (L. *Bibliographie de la France*, 1823. 41. l.)

1836. FOUCHER, E.-P. et LAVERGNE, A. M. A. de Lavassière de —. *Le Transfuge*, drame en 3 actes. Paris, Dondey-Dupré, 1836, in-8 de 24 pag. (L. LOUANDRE—BOURQUELOT, *La Littérature Française contemporaine* III. 541. — V. ö. *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1914. 277. l.)

1900. BETZ, Louis P. *La Littérature comparée. Essai bibliographique*. Introduction par Joseph Texte. Strasbourg, Trübner, 1900, in-8. XXIV + 123. l.

és — Deuxième édition augmentée, publiée, avec un index méthodique, par Fernand BALDENSPERGER. Strasbourg, Trübner, 1904, in-8. XXVIII + 410 p. 1903. LOLIÉE, Frédéric. Histoire des littératures comparées. Des Origines au XXe Siècle. Paris, Delagrave, in-8. (Év nélkül.) XIII + 497 p. (Magyarországról és a magyar irodalomról több helyütt szól.) ZOLNAI BÉLA.

Green Samuel Swett. *The public library movement in the United States 1853—1893.* (Useful reference series. No. 8.) Boston, The Boston book company. 1913. (Ny. Riverdale Press, Brookline, Boston) 8-r. Arckép, VIII, 2, 336 l. Ára vászonborítékban 20 K.

Kevés könyvet vettünk oly nagy érdeklődéssel kezünkbe s tettünk le akkora csalódással, mint e munkát. A nagy érdeklődést bőven indokolja maga a tárgy: a modern könyvtári mozgalmakban világszerte vezető szerepre került amerikai könyvtárügy fejlődése, de indokolja szerző egyénisége is, aki ha nem is tartozik a mozgalom közismert főképviselői közé, mégis mint azok kortársa, bizalmasa s az amerikai könyvtárügy vezérkarának egyik tagja, a hivatottság minden külső jelével föl volt szerelve e vállalkozáshoz. A csalódást a könyv tárgyalásmódja idézte elő: azt hittük, hogy a felölelt korszak történeti fejlődését pragmatikusan s az eseményeket, törekvéseket, bizonyos szempontok szerint csoportosítva tárgyalja a szerző; hű és világos képet ad úgy a könyvtárügy külső térfoglalásáról, mint belső kialakulásáról, ismerteti az egyéni és helyi törekvések, valamint az egyetemes, kooperatív munka gyümölcseit, bemutatja egyes fázisaiban azokat a sajátos törekvéseket s berendezéseket, melyek az amerikai szabad könyvtárakra különösen jellegzetesek stb. GREEN ehelyett szűkszavú krónikás módjára jegyzi föl évről-évre az eseményeket, jobbra egy-egy könyvtáros-gyűlés köré csoportosítva. Az események belső kapcsolatát nem vizsgálja, horderejükkel alig törődik s minden perspektiva nélkül, egyforma egykedvűséggel, állítja egymás mellé a jelentéktelen epizódokat és döntő fontosságú jelenségeket.

Kiinduló pontul a «könyvtárak és más könyvészet iránt érdeklődők» 1853-ban New-York városában tartott háromnapos értekezlete szolgál, amelyen szerző, aki akkor még csak 16 éves volt, természetesen nem vehetett részt. Újabb összejeövetelt az amerikai könyvtárosok csupán 1876-ban tartottak: ekkor indult meg legelőkelőbb szakközlönyük, a *Library Journal* s ekkor alakult meg az együttműködést,

kölcsönös támogatást annyira előmozdító *American Library Association*. Az ezen két értekezés közé eső 23 esztendővel, vagyis a felölelt korszaknak több mint felével, szerző 2—3 lapon végez.

Az egyes közgyűlésekről jobbára az egykorú hírlapi közlemények, első sorban a *Library Journal* beszámolóí alapján ír s olyankor, amikor nyomtatott források nem állnak rendelkezésre, a legérdemlegesebb dolgokat is pár szóval kénytelen elütni. Szerzőt memoriája úgy látszik csak a személyi dolgoknál nem hagyja cserben: azt több ízben bevallja, hogy erről vagy arról a vitáról, minthogy egykorú följegyzések nem publikáltak, semmi közelebbit sem mondhat, ellenben ha valamelyik kolléga a *meeting* idején jegyben járt, a mézes heteket élvezte, vagy örvendetes családi esemény részesévé lön, arra mindig emlékszik és öreges bőbeszédűséggel számol be róla. Egy-egy főbb személyiség szokásairól, nevetéséről, gesztusairól többet tudunk meg, mint könyvtári munkájáról. Ez talán érdekli az amerikai kollégákat, de minket, akik nem a személyekre, hanem az általuk képviselt ügyekre vagyunk kíváncsiak, meglehetően hidegen hagy, sőt határozottan untat.

Szintúgy nem igen látjuk be, mit keres az amerikai könyvtárak történetében az 1877. londoni konferencia leírása, amelyen néhány amerikai kiküldött is részt vett. Szerző rendes szokásához híven itt se a kongresszus tanulságaira helyezi a fősúlyt, annak az amerikai fejlődésre gyakorolt esetleges befolyását pedig még csak nem is érinti — pedig ez volna az egyetlen szempont, mely indokolná az egész részletet — hanem annál bővebben rajzolja az oda- és visszautazás incidenseit, a különböző kirándulásokat, hivatalos és nem hivatalos bankettekét.

Ebbe a hibába az amerikai ülésekről szóló beszámolóknál is folyton beleesik. Így pl. a st.-louis-i konferencián Mary Salome CUTTER a könyvtárak vasárnapi nyitására tartott előadást. A kit ezen Amerikában sokáig vitás kérdés érdekel, hiába szeretne valami érdemlegeset megtudni a CUTTER-féle felolvasásról: GREEN csak annyit árul el róla, hogy «a thoroughly prepared reports» volt. Viszont egy 28 személyből álló társaságnak ez értekezés alkalmából a Mississippifolyamon s a környékbéli városokban tett kirándulásával közel harmadfél lapot tölt meg s még ez olyan főbenjáró mozzanatra is kiterjed, «that even in this early season of our visit the landscape was covered with dust.» (185. l.)

Azt hisszük, e néhány szemelvény bőven indokolja a könyvről vallott azon nézetünket, hogy szerző igen hiányosan oldotta meg föladatát s távolról sem nyújt az amerikai könyvtárügy virágzásának ezen

első korszakáról olyan képet, mely az érdeklődőket kielégíthetné. Legfeljebb csak annyiban hasznos, hogy egyik-másik könyvtári probléma első felbukkanásának idejét meghatározhatjuk belőle, de további kialakulásáról, a mellette és ellene kifejtett érvekről, tapasztalati következtésekről a legtöbbször semmit sem hallunk. Az olyféle megállapítások, hogy a nyílt polc rendszert illetőleg *«it has come to be seen that greater precautions against loss, mutilation and displacement of books must be taken than the most sanguine enthusiasts foresaw»* (194. l.) a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak s akkor sincsenek kézzelfogható tényekkel igazolva, hanem, mint a jelen esetben is, pusztá kijelentések.

GULYÁS PÁL.

Peddie, Robert Alexander. *Fifteenthcentury books: A guide to their identification.* London, 1913, Grafton & Co. 89 l. Ára 5 Sh.

Szerző jelen kötetkéje, hasznos, mondhatnók nélkülözhetetlen segédeszköz mindazok részére, akik a könyvnyomtatás bölcsőkorával foglalkoznak. Részből magyarázatokkal kísérve adja a kérdésre vonatkozó gazdag irodalmat, mely a következőkép van csoportosítva: 1. Egyetemes művek. 2. Könyvtári katalogusok. 3. Nemzeti katalogusok. 4. Speciális bibliografiák. 5. Betűk. 6. Hasonmások. 7. Görög nyomtatás. 8. Héber nyomtatás. 9. Zene-nyomtatás. 10. Fa- és rézmetszetek. 11. Dúc-könyvek. 12. Egyleveles nyomtatványok. 13. Könyvillusztrálás. 14. Színes nyomás. 15. Térképek. 16. Kezdőbetűk. 17. Mesterjegyek. 18. Kolofoonok. 19. Cimlapok. 20. Örjelek. 21. Kézjegyek. Ehhez járul 3 függelék, u. m. 1. nyomtatási helyek latin elnevezése; 2. egyes ősnymtatványgyűjtemények katalogusai; 3. a nyomdászat bölcsőkorának története városok szerint. Szerző teljességre törekedett, de pl. sem a M. N. Múzeum ősnymtatványainak a jegyzékét, sem FRANKÓI külön füzetben megjelent értekezését a budai nyomdáról, sem pedig a *Budai krónika* hasonmás-kiadását nem ismeri.

G. P.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

La bibliofilia. *XV. évfolyam 9. szám* (1913. december): Leo S. OLSCHKI: Incunables imitant les manuscrits. (A cikk előző részéről l. e folyóirat 1914. évf. 87. lapját. E befejező rész 12 miniált ösnyomtatványt sorol fel, több fénynyomatú tábla kíséretében.) — SZERKESZTŐSÉG: Salvaguardiamo il patrimonio artistico nazionale. (A folyóirat szerkesztősége abból az esetből kiindulva, hogy a mantovai székesegyház remek XV. sz.-i misekönyvéből 4 gyönyörűen miniált lapot kivágtak és 40 liráért eladtak, megkondítja a vészharangot és sürgős intézkedést kér oly irányban, hogy a templomoknak adományozott régi, miniált szerkönyvek vonassanak el eredeti rendeltetésüktől s bizassanak a közkönyvtárak őrzetére. Tekintve a miniált kéziratok nagy művészi becset, csakugyan jó volna őket a közhasználatból kivonni s például a székesegyházi vagy egyházmegyei kincstárak őrzetére bizni, de egyúttal helyes volna a *lex Paccat* a miniált kéziratokra is kiterjeszteni s ekként azt a pusztítást, amelyet e téren a pénzsóvár antikváriusok, élükön az OLSCHKI-céggel, immár évek óta a kufárok hazafiatlan kapzsiságával elkövetnek, legalább is csökkenteni.) — *10-11. szám* (1914. január-február): Enrico CELANI: Un calendario di Paolo Eber. (Az 1556. évre szóló *Calendarium historicum* egy példányában, mely Domenico PASRANTE bibornok könyvtárából származik, szerző több kronologiai feljegyzést talált, mely részben egykorú, részben régmúlt eseményekre vonatkozik. Szerző ezen jobbára kétes értékű följegyzéseket minden megjegyzés nélkül közli.) — Carlo FRATI: Bolletino bibliografico Marciano. (Befejező közlemény. Szerző sorra ismertette a Marciano kéziratái és könyvei alapján készült dolgozatokat. Tanulmányának az utolsó része a recenzeált művek pontos cím-, név- és tárgymutatóját tartalmazza.) — Luigi ZAMBRA: La barzelletta *Lassa far a mi* in un codice della biblioteca comunale di Budapest. (A budapesti fővárosi könyvtár ZICHY-kodexéből közli a *Lassa far a mi* című dalnak e kéziratban megőrzött változatát, rövid, a költemény szerzőségéről eddig elhangzott véleményeket összefoglaló bevezetés kapcsán.) — Hugues VAGANAY: Les romans de chevalerie italiens d'inspiration espagnole. (Az *Amadis di Gaula* XIII. könyve első részének 1584. évi kiadásáról a XXXVII. fejezettől végig, továbbá ugyane könyv második részének 1560. kiadásáról a XCII. fejezetig.) — Leo S. OLSCHKI: Livres inconnus des bibliographes. (42. ALATUS S. Oratio pro morte Montaninae uxoris Hieronymi Petruccij Senensis. Senis. 1491. — 43. ARISTOTELES: De propositionibus universalibus. H. é. ny. n. — 44. Ars notariatus. H. n. 1499. — 45. BUSTI U. Compendio de varie cose. Milano 1496. — 46. Hortulus Rosarum. [Parisiis] é. n. — 47. LULLUS R. Ars brevis. H. é. n. — 48. MATHEOLUS P. Tractatus

de memoria. H. é. n. — 49. MORETUS M. Judicium pro anno 1478. H. n. — 50. OVIDIUS. De Ponto libri IV. H. é. n.) — Amédée BOINET: *Courrier de France.* (Hírek a főbb párisi könyvtárakról s bibliografiai egyesületekről. Francia folyóiratszemle.) — A. VALGIMIGLI: *British courier.* (Rövid beszámoló lady BROOKE, Eliot REED és Bertram DOBELL könyvgyűjteményeinek az eladásáról, William Carew HAZLITT hagyatékáról, dr. W. E. A. AXON manchesteri bibliografus haláláról s néhány jelentéktelenebb eseményről.) — 9—11. szám: Auguste RONDEL: *La bibliographie dramatique et les collections de théâtre en France.* (Cikke II. részében időrendben ismerteti az 1733-tól 1904-ig árverésre került magánkönyvgyűjtemények színházi részét s ezek sorában SOLEINNE 1843/44-ben elárverezett gyűjteményéről emlékezik meg nagyobb részletességgel, azután a párisi nagy közkönyvtárak színi könyvtáraitól szól. A legfontosabb közgyűjtemények, a Bibliothèque de l' Arsenal mellett, a Comédie Française, az Académie nationale de musique és a Société des auteurs et compositeurs dramatiques könyvtárai. Végül több ma is élő bibliofil színmű-gyűjteményét sorolja fel. A tanulmány III. része a színházi gyűjtemények osztályozásának van szentelve. Szerző szerint az osztályozás «végleges» típusát «bibliophile Jacob» állapította meg a SOLEINNE-gyűjtemény árverésekor készített katalógusában. Ennek beosztását lenyomatja s több módosítást ajánl hozzá, amit az újabb kutatások indokolnak.) — 12. szám (március): Renato SORIGA: *A proposito di alcune stampe italiane inedite della Raccolta Malaspina.* (Az olasz metszetek történetéhez szolgáltat anyagot a MALASPINA-féle gyűjtemény alapján. Összesen öt, eddig részben vagy egészben kiadatlan metszetet publikál képből és bő leírásban; ezek: 1. A szerelem kútja, mely KRISTELLER szerint A. POLLAIUOLO alkotása; 2. Saragossai sz. VINCE életéből vett jelenet, mely Maso FINIGUERRA iskolájára vall; 3. Sz. ANTAL, életéből vett 11 jelenetből kerekelve, firenzei munka 1460 körülről; 4. A keresztlevétel, közepes munka a XV. sz. végéről; 5. Sz. ÁGOSTON, a lombardiai iskola sikerült terméke a XV. sz. végéről.) — G. BOFFITO e P. NICCOLARI: *Bibliografia dell'aria.* (A meteorologia és földmágnesség olasz vonatkozású irodalma. Folytatás: ALFONSO—ALLÉ.) — 9—12. szám: L. SIGHINOLFI: *Francesco Puteolano e le origini della stampa di Bologna e di Parma.* (A bolognai nyomdászat legrégebb nyoma 1470-ből való. Ez év október 25-én társult a parmai származású Francesco PUTEOLANO két bolognai polgárral egy nyomda felállítására érdekében. A szerződés szerint a két polgár fizeti az anyagot és a munkásokat s ennek fejében PUTEOLANO-é a könyvek egyharmada után járó tiszta haszon. A két bolognai polgár Baldassare AZZOGUIDI és Annibale MALPIGLI volt, akik közül az első a szakirodalomban eddig mint a bolognai nyomdászat egyedüli megteremtője szerepelt. A társaság legalább is 2 évig állt fenn s egyetlen ismert terméke egy OVIDIUS volt, mely 1471-ben jelent meg. 1472 óta mások is gyakorolták Bolognában a könyvnyomtatás mesterségét, így Andrea PORTILIA, Scipione MALPIGLI és Ugo RUGGERI, sőt az sem lehetetlen, hogy a dömések is felállítottak egy házinymodát. 1473-ban PUTEOLANO Giovanni CALPURNIO-val társul egy kollégium és irodalmi iskola létesítése érdekében s jeles tanári működést fejt ki. AZZOGUIDI Piero öccsével üzletet tart fenn nyomdai kellékek

számára, míg MALPIGLI tovább folytatja a nyomdász-mesterséget. PUTEOLANO később — 1475 végén vagy 1476 elején — ismét részt vett egy nyomdai vállalkozásban, melynek technikai kivételét ugyancsak MALPIGLIRE bízták. E vállalkozással PUTEOLANO még 1480-ban is összekötöttesben állott, amikor pedig már Milanóban tartózkodott. A szövetséget úgylátszik csupán MALPIGLI halála [1484.] bontotta fel. Maga PUTEOLANO valószínűleg csupán 1491 január 1. után húnyt el.)

Le bibliographe moderne XVI. évfolyam, 95—96. szám (1912—13. november—december): MAX PRINET: Manuscrits de la librairie d'Yvon du FOU, grand veneur de France. (L. DESLISLE a Bibliothèque nationale kézirat-tárban 7 kodexet talált, melyek egyike Raoul Du FOUX évreuxi püspök számára készült, míg a többi hatról azt gyanította, hogy YVON DU FOU kir. fővadászmester könyvtárából való. PRINET gondos heraldikai tanulmányok alapján kimutatja, hogy a hat kézirat közül kettő kétségkívül a vadászmester tulajdona volt, két másik minden valószínűség szerint szintén e gyűjteményből való s az utolsó kettőről sem lehetetlen, hogy ugyanonnan származik.) — Pierre FLAMENT: Documents judiciaires du greffe de Moulins versés aux archives départementales de l'Allier. (Rövid tartalmi ismertetése azon ügyiratoknak, melyeket a moulini közjegyzőség kiselejtezett és az allieri megyei levéltárban letéteményezett.) — Félix HERBERT: Ce qu'on lisait à la cour en 1768. (Közli LEFÈVRE udvari könyvkereskedőnek egy 1768 okt. 8-án kelt rendelését, amelyből kiderül, hogy miféle könyvek iránt érdeklődött az udvari közönség.) — Ch. SCHMIDT: Les documents de l'histoire économique du XIXe siècle. (A baseli Schweizerisches Wirtschafts-Archiv 1911—13. évi jelentéseinek ismertetése.)

Revue des bibliothèques. XXIII. évfolyam 10—12. szám (1913. október—december): H. OMONT: La bibliothèque Vaticane sous le Cardinal Sirleto. (Három okmányt közöl az 1578—1580-ig terjedő időszakból, mely több érdekes adatot tartalmaz a könyvek és könyvkötések áráról, továbbá a római könyvkereskedők és könyvkötőmesterek nevét illetőleg.) — Mario ESPOSITO: Notice sur deux manuscrits de la bibliothèque du Trinity College à Dublin. (A dublini Trinity College kéziratáról T. K. ABBOTT által készített jegyzék szerző szerint épen nem válik az intézet dicséretére. Szerző újra leírja, a mai igényeknek megfelelően, az E. 5. 2. és E. 4. 19. jelzésű kéziratokat.) — Marcel FOSSEYEU: Trois comptes de la Recette générale des Gabelles aux Archives de l'Assistance publique. (Balthazard CHAHU champagnei főadószedő három jelentésének ismertetése az 1597., 1598. és 1599. évből.) — A. NOYON: Notes pour servir au catalogue du fonds latin de la Bibliothèque Nationale. Inventaire des écrits théologiques du XII. siècle non insérés dans la patrologie latine de Migne. (A dolgozat első részéről l. Magyar Könyvszemle 1913: 91. l.-t. E rész a 2950—12.019. számokat ismerteti.) — Julián PAZ: Archivo general de Simancas. Secretaria de Estado, Catalogo de los documentos de los negociaciones de Flandes, Holanda y Bruselas 1506—1795. (E negyedik közlemény¹ a Flandriára vonatkozó iratokat sorolja fel az 1653—1687. évekből.)

¹ V. 5. Magyar Könyvszemle 1913: 176. l.

Rivista delle biblioteche e degli archivi. XXIV. évfolyam 10—12. szám (1913. október-december): Giulio COGGIOLA: La biblioteca universitaria di Padova nella sua nuova sede. (A közlemény ez első része a padovai egyetemi könyvtárnak új helyiségében történt megnyitásakor elhangzott beszédet közli.) — G. B. PICOTI: L'effimerium curiale di Andrea da Santa Croce. (A Laurenziana könyvtár *Gaddiano 48.* jelzésű anonim kéziratáról kimutatja, hogy e napló szerzője egy jeles római patricius, ANDREA DA SANTA CROCE volt.) — Silvia TREVES: Società per le biblioteche delle scuole elementari del commune di Firenze. (A társulat 1912—13. évi jelentése. Ez évben a társulat 35 új iskolai könyvtárt létesített 178450 lira költséggel.) — Giulio COGGIOLA: Oggetti d'arte in biblioteche italiane. (A padovai könyvtárban levő Madonna-miniaturáról szól, mely Felice RANNELLI munkája s Carlo MARATTÁ-nak a firenzei Biblioteca Nazionale Centraleban őrzött festménye nyomán készült.) — Curzio MARZI: Degli antecessori dei giornali. (Benedetto DEI-nek a Laurenzianában őrzött iratai közül közöl két XV. századi levelet, amely nem magánügyekről szól, hanem közérdekű eseményeket regisztrál s ekként — némi túlzással — a mai hírlapok őseinek tekinthető.)

The library journal. XXXVIII. kötet, 6. szám (1913. június): C. Seymour THOMPSON: The dividend paying public library. (Szerző a közkönyvtár által fizetendő osztalékot nem pénzben, hanem szellemi javakban képzeli. Arra kell törekedni, hogy a könyvtárra fordított pénzáldozat a népesség szellemi művelése javára kellőképp kiaknáztassék. A lakosság háromféle osztálya tartózkodik a könyvtártól: azok, akik nem is tudnak a könyvtár létezéséről, azok, akik tudnak róla, de közömbösek iránta s végül azok, akik megvetik a könyvekből meríthető tudományt. Szerző leírja, hogy Washingtonban mit csináltak a lehető olvasók e három csoportjának a meghódítására. A gyarapodási jegyzéket hétről-hétre közzéteszik az egyik esti lapban, egyes tárgycsoportokról szóló könyv-lajstromot nyomdai úton, vagy sokszorosító gép segítségével több száz példányban állítottak elő s osztottak szét úgy a könyvtárban, mint pósta útján. Emellett százával küldték szét a körleveleket, felvilágosító előadásokat tartottak az iskolákban, a szülői értekezleteken s munkásgyűléseken. Mindennek megvolt az eredménye, de még mindig nem elégítette ki a könyvtáros ambícióját s elhatározta, hogy állandóan a könyvtárra irányítja azok figyelmét, akiket meg akar nyerni a könyvtár számára. Kísérletkép gondosan kiválasztották 500 szobafestő, bádogos és ács címét és kilenc hónapon át hónapról-hónapra küldtek el nekik egy-egy csinosan kiállított körlevelet, könyvlistát, vagy más a könyvtárt az illetők szempontjából ismertető nyomtatványt. Igen jó hatása volt egy levelezőlapnak, melyen felszólították a címzettet, hogy e lappal jelentkezzen a közkönyvtár ipari osztályában, ahol segítségére lesznek mesterségét érdeklő kérdésekben; máskor «úzenkét jó könyv» jegyzékét küldték szét a következő felszólítás kíséretében: «Vajjon nem volna-e jó: Ismerni mindazt, amit a legjobb szakértők irtak szakmájáról? Ismerni a legújabb, kipróbálás alatt álló módszereket és eljárásokat? Fürgének, haladónak, a korral lépést tartónak lenni? Megteheti, ha havonként elolvas egy jó könyvet s néhány folyóirat-cikket.» A mozgalomnak oly jó hatása volt, hogy a jövőben sokkal szélesebb

mederben fogják tovább folytatni. A fődolog a kitartás, de ehhez nem elég az, hogy folyton terjesszük a könyvtár hírét, hanem hogy állandóan foglalkoztassuk vele ugyanazon egyének gondolkodását.) — Georges ILES: A bureau of review. (Évenként az amerikai közkönyvtárak körülbelül 10,000, felerészből belföldi, felerészből külföldi könyvujdonságot iktatnak anyagukba. Óhajtandó volna, hogy e könyvek mindegyikéről valamely illetékes szakértő rövid felvilágosító jegyzete álljon a könyvtáros és olvasói rendelkezésére. Evégből szervezni kellene a most teljesen szervezetlenül s öletszerűen végrehajtott könyvkritikát.) — George F. BOWERMAN: Cooperation between the library and the book store. (Szerző sikraszáll azon szerinte téves felfogás ellen, mintha a közkönyvtárak terjedése károsan befolyásolná a közönség könyvvásárló kedvét. Egészen más okok működnek közre abban, hogy a könyvvásárlók száma megcsappant. Ilyenek: a bérlakások, az utazási kedv elterjedése, az olcsó folyóiratok s a mozielőadások. A közkönyvtár ellenben a községben az iskola további folytatása. Fő célja, hogy drága szakkönyvekkel és technikai folyóiratokkal lássa el a lakosságot. Amellett a könyvtár képviseli az irodalmi jóizlést. Egyre nagyobb lesz azok száma, akik magánkönyvtárukat a közkönyvtárban nyerhető tanácsok nyomán egészítik ki. Végül a könyvtár neveli az újságolvasókat könyv-olvasókká s minthogy sokkal több szükséglet költ fel, mintsem ki tudna elégtíteni, a jelentkező olvasók egy részét a könyvtárújszóz tereli. Az együttműködést azonban megnehezíti az a különböző álláspont, melyet a könyvtáros és könyvkereskedő a könyvvel szemben elfoglal. A könyvtáros súlyt helyez a könyvek jóságára, a kiadás teljességére, olvasható betűkre, tartós papírosra és kötésre, művészi illusztrálásra, viszont a könyvtárújszóz a fő az eladott nyomtatványok után ráeső haszon. Az együttműködésnél a könyvkereskedőnek tekintettel kellene lenni a könyvtáros által képviselt elvekre. Tapasztalás szerint a könyvvásárlóknak csupán 25%-a tudja pontosan, hogy milyen könyvet akar venni, a többi 75% vásárlását a kereskedő rábeszélő képessége dönti el. Ez esetekben tehát helyes volna, ha a kereskedő a könyvtáros magasabb elvei szerint igazodnék. Washingtonban 1904 óta évenként karácsony előtt néhány héttel könyvkiállítást rendeznek a legjobb képeskönyvekből és klasszikus kiadásokból s előadásokon fejtegetik érdemeiket. Sokat tehet a könyvtár a könyvvásárlás érdekében, a legjobb könyvek lajstromának a terjesztésével s a kiadók prospektusainak a szétoztásával. Viszont a könyvkereskedők a maguk részéről több figyelemben részesíthetnék az amerikai könyvtárösszevetség hivatalos jegyzékeit, a kiadók kikérhetnék a könyvtárosok tanácsát stb.) — 7. szám (július): Arthur Low BAILEY: What people read. (A Delaware állam területén működő vándorkönyvtárak, noha nagy gonddal állították össze, nem használtattak ki kellőleg. Épen azért az Állami Könyvtári Bizottság a tanítók útján kérdőíveket osztott szét a lakosság között, melyek a következő pontokra kértek feleletet: «1. Sorolja fel azon könyveket, melyeket az utolsó három esztendőben olvasott: a) a vándorkönyvtárból való könyvek; b) egyéb könyvek. 2. Mily könyvek vannak a család birtokában? 3. Mily folyóiratokat és hírlapokat járát a család.» A könyvtárakat kezelő tanítók csakis az Állami Nevelési Tanács nyomása alatt gondoskodtak arról, hogy a kérdőívek helyesen kitöltessenek. Mintegy 80%-a

a kérdőíveknek került vissza az Állami Könyvtári Bizottsághoz, mely az íveket községenként csoportosítva kezeli s amikor arról van szó, hogy egy-egy községbe újabb könyvsorozatot küldjön, a küldeményt ez ívekből vonható tanulságok nyomán állítja össze. Az íveket countyk szerint táblázatokba is feldolgozzák. E feldolgozásból kiderül, hogy pl. Sussex countyban az iskolágyermekek 40%-a semmit sem olvasott s a családok 50%-a egyetlen könyvvel sem rendelkezett. A könyvekkel bíró családok 10%-ának csupán 10, vagy ennél is kevesebb könyv volt a birtokában. New-Castle countyban 130 család összesen 647 könyvvel rendelkezett. E könyvek alig egy harmada mondható jónak, míg 142 kötet a határozottan rossz művek csoportjába tartozik. Érdekes a folyóiratokra vonatkozó eredmény. Csupán 6% járat irodalmi folyóiratot, 20% valami vallásos lapot, 53% divat- vagy háztartási lapot, 69% valamely jobbára selejtes földművelési lapot s 80% a helyi lapot.) — Arthur C. BOSTWICK: Library circulation at long range. (Érdekes példákön mutatja be a kikölcsonöz állomások útján lebonyolított könyvkölcsonözés alkalmával a felekkel való írásbeli érintkezés módját.) — John A. LOWE: The relation of public and college libraries. (Azokat az eseteket fejtegeti, amelyekben a közkönyvtár az iskolai könyvtár segítségére lehet és viszont.) — Lucy D. LUARD: The use of public documents in a small library. (A hivatalos jelentések, évkönyvek stb. könyvtári feldolgozásáról és hasznosításáról.) — Alice S. TYLER: The public library in commission-governed cities. (Amerikai közigazgatási viszonyokból folyó kérdések tárgyalása.) — George Hill EVANS: The remittance of fines. (A bírságpénzt csakis úgy lehet menteni és indokolni, ha a pontosságra szoktatás eddig legjobban bevált eszközét látjuk benne. Az az eljárás, hogy a bírság összege a könyv árának összegéig emelkedhetik, alapján igazságtalan, mert ha valaki pl. egy félévig magánál tart 2 könyvet, melyek közül az egyik 45 centbe, a másik pedig 4 dollárba kerül, úgy ugyanazon mulasztásért mindkét esetben más és más anyagi kárpótlás esedékes. Helyesebb a bírságpénz nagyságát kizárólag a terminuson túl eltelt időhöz mérni. Így van ez Woburneben, ahol 2 hét után naponként 2 cent, de legfeljebb 20 cent fizetendő s aki e tartozását nem rendezi, azt egy hónapra megfosztják a könyvtár használati jogától.) — Miss KETCHAM: A social service library. (A bostoni School for social workers által létesített társadalomtudományi könyvtár.) — G. W. LEE: The inter-library worker and the exhibit of new books. (Miss GRANGER működését ismerteti s az általa megkezdett informáló munkásság egyetemes szervezését sürgeti.) — 8. szám (augusztus): Henry E. LEGLER: The world of print, and the world's work. (Elnöki megnyitóbeszéd az American Library Association 1913. közgyűlésén, mely főbb vonásokban vázolja az amerikai közkönyvtári mozgalmat. Még 1889-ben akadt Amerikában cikkíró, aki a közkönyvtárak ellen nyilatkozott, mivel kudarcot vallottak a népművelés terén, valamivel később is hallatszottak hangok, melyek ellenezték, hogy New-York városában közkönyvtár szerveztessek. Ezek a régi nézet kései visszhangjai. A modern közművelődési könyvtár gondolatát Amerikában George TICKNOR pendítette meg 1851-ben s ezzel megadta a lökést a bostoni könyvesház megalapítására. Ma az Egyesült-Államokban 1222 oly község van, amelynek lakossága meghaladja az 5000-et s ezek

közkönyvtárai 90 millió kötetel rendelkeznek, amely állománnyal évenként átlag 110 millió kötet kikölcsönzést bonyolítanak le. Az évi gyarapodás 4 millió kötet s összes évi jövedelmük 20 millió dollár. Majdnem valamennyi könyvtár saját épületében van elhelyezve, az épületek költségeihez CARNEGIE 42,226.338 dollárral járult hozzá, míg a községi adókból és helyi jövedők adományaiból 100 millió dollárt fordítottak e célra. Ezen 1222 község összes lakossága 38,758.584, vagyis jóval kevesebb, mint a lakosság összességének a fele. Az Egyesült-Államok 100 legnagyobb városa, amelyek lakosainak minimuma 53.684, maximuma pedig 4,766.883, több könyvvel rendelkezik, mint az állam-többi községei együttvéve. Az egész forgalom 40%-a e száz városra esik s ebből ismét csupán 15 város közt oszlik meg 30,000.834 kikölcsönzés.) — N. C. KINGSBURY: The library a necessity of modern business. (Ismerteti az American Telephone and Telegraph Company különböző szakkönyvtárait, melyeket a személyzet számára tart fenn avégből, hogy a szolgálatot minél tökéletesebben tudja lebonyolítani.) — Lutie E. STEARNS: The woman of the farm. (Az amerikai farmok művelődésében vezető szerepet játszik a nő, akinek ilyenmunkásságát szerző több példa kapcsán ismerteti.) — John Boynton KAISER: American municipal documents — a librarian's view. (Az amerikai városi jelentések és egyéb hivatalos kiadványok beosztását s nyilvántartásának a módját ismerteti.) — 9. szám (szeptember): George M. ANENY: The municipal reference library as an aid in city administration. (A városok közigazgatásának reformálásában, javításában nagy szerepük van a közkönyvtáraknak, amelyek megőrzik s könnyen hozzáférhetővé teszik az erre vonatkozó kiadványokat.) — J. F. HUME: The dream of an organizer: a library phantasy. (Utopisztikus kép a könyvtári szervezet jövőjéről.) — Thomas P. AYER: The value of a university bindery. (Az amerikai könyvtárak legtöbbszörében a könyvek kötése akár a használt anyag selejtes volta, akár a munka lelkiismeretlensége folytán nem kielégítő. Ezen csak egy úton lehet segíteni, ha a könyvtárak saját üzemi könyvkötő műhelyeket rendeznek be. Szerző ismerteti a Columbia University Library könyvkötő műhelyének munkásságát az 1910/11., 1911/12. és 1912/13. évekből.) — B. D. HOUSEL: Finding miss-filed index cards. (A mutatók rossz helyre osztott céduláinak könnyű megtalálásának egy módját ismerteti, az eljárás technikájának körülményes leírásával.) — Louis O'NEILL: The insular library of Porto Rico. (A könyvtár eredete 1899-be nyúlik vissza, jelenlegi szervezetét 1903-ban nyerte s most 22,000 kötetet s 6000 olvasót számlál.) — 10. szám (október): GEO. F. WINCHESTER: Some statistics on thirteen libraries and a suggestion for an A. L. A. statistical handbook. (Bemutat egy táblázatot, mely 13 községi szabad könyvtárra vonatkozó adatokat tartalmaz. A táblázat következő rovatokra terjeszkedik ki: 1. Község neve. 2. Lakosok száma. 3. Könyvtáros neve. 4. Évi kiadások teljes összege. 5. A költségek egy lakosra eső hányada. 6. A könyvtár könyvállományának darabszáma. 7. Egy-egy lakosra hány kötet esik. 8. A kikölcsönzött kötetek száma. 9. Egy-egy kötetre hány kölcsönzés esik. 10. Egy-egy főre hány kikölcsönzés esik. 11. Egy-egy kikölcsönzés átlag mennyibe került. — II. Fizetések: 1. Első asszisztens. 2. Főkatalógizáló. 3. Segédkatalógizáló. 4. A kikölcsönző osztály

feje. 5. Az osztály segédei. 6. A tudományos osztály főnöke. 7. Az ifjúsági osztály főnöke. 8. Segédei. 9. Olvasótermi felvigyázók. 10. Fiókkönyvtárak kezelése. — Egy másik táblázat a könyvtári tisztviselők képzettségére vonatkozó követelményeket részletezi. Szerző egy amerikai statisztikai évkönyvnek ily beosztással leendő megszerkesztését ajánlja.) — Theresa WITCHNER: Efficiency in library work. (Azt fejtegeti, hogy a könyvtár munkánál az egyes tisztviselők munkabírását nem lehet kizárólag darabszám szerint értékelni, hanem számos más tényezőt is figyelembe kell venni.) — F. H. RIDGWAY: A classification for agriculture literature. (A Brera college library újrendezésekor átrevideálták a DEWEY-féle rendszernek a mezőgazdaságra vonatkozó osztályát, melynek új beosztását cikkirő rövid indokolás kíséretében közli.) — G. W. LEE: Special library service. (Ismerteti a bosztoni Cooperative information bureau munkásságát s azt a szerepet, amelyet az információk megadásánál a szakkönyvtárak játszanak.) — 9. és 10. szám: Theodor W. KOCH: The British Museum library. (Vácolja a British Museum könyvtárának történetét, ismerteti berendezését, szabályait s az elért eredményeket.) — 11. szám (november): Annie Carroll MOORE: What the community is asking of the department of children's work in the public library. (Arról a nagy érdeklődésről és hatásról számol be, melyet a newyorki közkönyvtár ifjúsági osztálya a felnőtt látogatókra tett fennállása első évében.) — Linda M. CLATWORTHY: Ohio libraries in the flood. (Beszámol azokról a nagy veszteségekről, melyek az Ohioban 1913 március 25-én óriási rombolást véghez vitt árvíz folytán a nyilvános könyvtárakat érték. Legnagyobb volt a kár a daytoni könyvesházban, melynek anyagi veszteségét 85.000 dollárra becsülik.) — 12. szám (december): William Alanson BORDEN: Baroda, India and its libraries. (A barodai maharadzsza tartományában 451 helyi könyvtárt létesített összesen 2.000.000 kötettel, úgy hogy minden lakosra egy kötet esik. Az évi költségek mintegy 750.000 koronára rúgnak.) — Samuel Swett GREEN: Some autobiographical sketches. (Önéletrajzi visszaemlékezések.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új sorozat. V. évfolyam 7. szám (1913 október): Hans KNUDSEN: Die Chr. D. Meyersche Silhouettensammlung. (A silhouette-arckép eddig legrégebb ismert példája 1631-ből való. A legrégebbek fehér kartonból készültek s a kivágott konturos-képeket sötét, rendszerint kék, alapra ragasztották. Divatjának tetőpontját a XVIII. században érte el, amikor szokásban volt az ismerősök silhouette-képét albumokba gyűjteni. Szerző egy ilyen albumot ismertet, melyet az 1782-ben elhunyt Wilhelm Christian Dietrich MEYER, a mannheimi színház rendezője állított egybe s amely jelenleg a marbach-i SCHILLER-múzeumban van letétbe helyezve. Az albumnak mintegy a felét kivágták. A még megmaradt 70 lapon 143 fej van, amelyek közül 111 mellé ki van téve a név is. Szerző pontos jegyzéket közöl róluk.) — Leonhard NEUBAUR: Zur Geschichte und Bibliographie des Volksbuchs von Ahasverus. (A bolygó zsidó mondájának egyik rendkívül elterjedtséget nyert német feldolgozása Schleswigben készült s először 1602-ben jelent meg, állítólag Leydenben. Szerző kimutatja, hogy Leyden ez esetben nem a híres hollandiai nyomtatóhelyet jelenti, hanem szójáték, mely Krisztus szemve-

déseire vonatkozik. Melyik város rejlik e megjelölés alatt, azt csak gyaníthatjuk. WELLER szerint a nyomtatás helye Basel volt, NEUBAUR a műnek ugyancsak 1502-ben Heidelbergben készült utányomásán található utalás alapján Strassburg mellett foglal állást, de egyben megengedi, hogy a nyomtatás helye Délnémetországban is kereshető. A német novellának a középkori Carthophilus-legendától való függését először Gaston PARIS mutatta ki, míg Eduard KÖNIG a német monda önálló kialakulása mellett foglalt állást, de szerzőnk szerint érvei épen nem helyt állók. Dolgozata második részében szerző a népkönyv 15-féle kiadását írja le igen gondosan, kiegészítéssel az ugyane tárgyról a Zentralblatt für Bibliothekswesen 1893. és 1911. évfolyamában általa közölt jegyzékekhez.) — 8. szám (november): Otto von SCHLEINIZ: Entdeckung eines alten Evangelien-Manuskripts mit bisher unbekanntem Textstellen. (C. L. FREER 1907-ben Kairóban egy unciális betűkkel, pergamentre írt, V. századi evangéliumos könyvet szerzett meg ALI ARABI kereskedőtől, akinek állítása szerint a kézirat Akhnimban, az ókori Panapolisban került elő, tehát ugyanott, ahol 1886-ban egy apokrif evangélium s Péter «revelációi» jutottak napfényre. A kéziratban MÁRK evangéliuma 16. fejezetében a szokásos 14. és 15. vers közé egy 15 sorból álló, eddig ismeretlen részlet van iktatva, mely magyar fordításban így szól: «Ők pedig mentetetődzének, mondván, hogy a törvénytelenység és hitetlenség e korszaka az ördög alatt áll, amely a tisztátlan szellemek közvetítése folytán nem érti meg isten valódi hatalmát. «Azért» mondák Krisztusnak, «bizonyítsd be rögtön igaz voltodat». És Krisztus ekként szólt vala hozzájuk: «Az ördög hatalma éveinek vége betelt, de az időközben más bajok fenyegetően közeliek. A bűnösök kedvéért adattam át a halálnak, hogy visszatérjenek az igazsághoz és tartózkodjanak a további bűnöktől, de örököljek a mennybéli igazságosság szellemi és maradandó dicsőségét.») — Max HERMANNY: Ein monumentales Buchwerk. (Hermann SCHNITZ: *Die Glasgemälde des Königlichen Kunstgewerbemuseums zu Berlin* című díszművének ismertetése, melynek betűit, nyomdai diszét Rudolf KOCH tervezte s amely 75 példányban készült. A császárnak szánt példányt japáni papírra, a többit merített papírra vonták le.) — Karl BAERENT: Kataloge der Weidmannschen Buchhandlung aus der ersten Hälfte des XVIII. Jahrhunderts. (A szentpétervári császári könyvtár egy kolligátuma a WEIDMANN-cég nem kevesebb mint 20 jegyzékét tartalmazza, melyek közül a legrégebb 1709-ből való. A cég varsói fiókjának legrégebb jegyzéke 1732 előtt jelent meg, de nincs meg a pétervári gyűjteményben, ellenben megvan az ahhoz készült első pótlék 1732-ből. Ugyane cég 1733-ban indította meg heti könyvjegyzékét Lipcsében, de Pétervárt csupán a 3-ik, május 1-én megjelent számtól kezdve van meg a becses kiadvány, mely eleinte elég rendszeren, de 1735-ben már csak hosszabb megszakításokkal jelent meg s úgy látszik, az 1735 dec. 31-én megjelent CXXVI. számmal végkép megszűnt.) — Ludwig GEIGER: Börne und Julius Campe. (A nagy publicista és kiadója meglehetősen hiányosan ismert viszonyát igyekszik megvilágítani. Főleg a *Pariser Briefe* c. mű 3—6. kötetével foglalkozik, melyek közül a 3. és 4. L. Brunet in Offenbach, az 5. és 6. pedig L. Brunet in Paris cégjelzéssel jelent meg. A másik kérdés, melyre GEIGER kiterjeszkedik, CAMPE azon állítása, hogy BÖRNE örököse WOHLNÉ

HEINE támadásainak nyomása alatt adta ki BRODHAG-nál BÖRNE összegyűjtött iratainak öt kötetes harmadik kiadását. GEIGER szerint e kiadás, mely az 1840. évszámot viseli magán, aligha készülhetett el néhány hét vagy hó leforgása alatt s kétségkívül már 1839-ben, tehát HEINE támadásait megelőzőleg, munkába vétetett.) — 9. szám (december): Fritz HOEBER: Deutsche Buchkünstler der Gegenwart. VII. Peter Behrens als Buch- und Schriftkünstler. (Peter BEHRENS a modern német iparművészeti mozgalmak egyik legsokoldalúbb vezető alakja, mint könyvművész is jelentős. Első ilyenmű munkálatait 1896 és 1897-ben müncheni tartózkodása alatt készítette; ezek az S. FISCHER-cég számára őrlapokhoz és könyvborítékokhoz készült színes fametszetek. Darmstadti tartózkodása alatt [1899—1903.] készült könyvdiszei túlságosan az építészeti hatása alatt állanak s nem egyszer keltik fel a túlterheltség érzetét. E korszakból való a Rudhard betüöntő-cégnek rajzolt első BEHRENS-típus is, mely a gót frakturon alapszik, de számos antikva elemmel van keverve. Düsseldorf-i működése alatt [1903—1907.] BEHRENS felfogása igen elmélyült és megisztult, a régebbi túlterheltséget józan mérséklet váltotta fel. A jelenleg Berlinben élő művész 1909-ben alkotta meg a Gebrüder Klingspor betüöntő-cég részére a kora román kodexekre támaszkodó kurziv-típusát, tovább hosszas kísérletek után a ma már igen elterjedt, monumentális hatású, szinte zömök BEHRENS-antikvát.) — Georg PFEFFER: General Gustav von Below. (Gustav von BELOW, aki 1840-ben IV. FRIGYES VILMOS szárnysegédje lón, szenvedélyes könyvgyűjtő volt, aki főleg RABELAIS s a nagy francia költő német fordítója Johann FISCHART műveit s a velük rokon, vagy rájuk vonatkozó irodalmat gyűjtötte egybe. Kincseit a leghabadelvűbb módon bocsátotta Gottlob REGIS, RABELAIS újabb német fordítója, rendelkezésére, akivel meghitt viszonyban állott. Egy másik bizalmasa MEUSEBACH báró volt, aki szintűgy mint BELOW FISCHART-ért rajongott. A báró gyűjteményét a porosz állam váltotta magához a berlini Königliche Bibliothek számára 40.700 tallérért. BELOW 1852-ben halt meg. Gyűjteménye ma is teljes egészében megvan a család rutzaui birtokán.) — 10. szám (1914 január): Rudolf BLANKERTZ: Bilderschrift. (Szerző az illusztráció multjából és jelenéből vett példák kapcsán azon nézetének ad kifejezést, hogy írásainkat rajzokkal kellene szemléletesebbé tenni s evégből a rajzoktatás behatóbb művelését sürgetni. Több tanuló, részben igen kezdetleges, rajzának bemutatása mellett a technikai eszközökről is megemlékezik írásban és képben.) — Paul WERTHEIM: Illustrative Graphik. (A cikk a beteges BEARDSLEY vértelen német utánzó ellen intézett kirohanással kezdődik. Helyesebb volna, ha az újabb könyvillusztrátorok MENZEL vagy DORÉ műveiben keresnének ihletet. E bevezetés után szerző SLEVOGT, Wilhelm SCHULZ, Heinrich KLEY, A. LAMBERT, Alfons WÖLFLE, Paul SCHEURICH, Bruno GESTWICKI, Walo von MAY, Ernst STERN, Paul NEU, Walter TRIER és Mor. MELZER könyvillusztrációit méltatja.) — Paul HENNIG: Übereinkunft zwischen dem Deutschen Reiche und Russland zum Schutze der Literatur, der Kunst und der Photographie. (Igen rövid áttekintés, szótárszerű formában.) — Erwin VOLCKMANN: Die älteste deutsche Spielkarte. (Meglehetősen körülményesen ismerteti meg a hanburgi antikvárius, hogy miként szerzett meg a mult század kilencvenes éveit elején egy

kolligátumot, amely a többek közt egy sorsvető könyvecskét is tartalmazott, melyben az egyes mondásokhoz a kártyafigurák vannak lenyomatva s amely ekként a német kártya legrégebb emléke. Az alakok kosztümje alapján a fametszetek a XV. század harmadik negyedéből valók. A versikéket hihetőleg egy nürnbergi származású költő szerzette, a nyomtató pedig minden valószínűség szerint M. SCHURER Strassburgban.) — Winfried LÜDECKE: Einzelausgaben und Entstehung von A. R. Mengs Erstlingswerk. (A *Gedanken über die Schönheit und über den Geschmack in der Malerei*, MENGs nagy feltűnést keltett dolgozata, először névtelenül jelent meg 1762-ben. A második kiadás 1765-ben, a harmadik kétféle szövegben 1771. és 1778-ban látott napvilágot. Az első idegennyelvű fordítást az olasz volt d'AZARA tollából s 1780-ban jelent meg. Szerző ezután a mű keletkezésének történetét ismerteti WINCKELMANN levelei nyomán.) — Friedrich HIRTH: Börne und Campe. (GEIGER fentebb ismertetett cikkével polemizál s kimutatja, hogy BÖRNE *Briefe aus Paris* című műve 4—6. kötetét kétségkívül CAMPE adta ki.) — G. KOWALEWSKI, Zur Geschichte des hamburgischen Zeitungswesens. (A stettini Marienstift-Gymnasium könyvtára 1683—84-ből öt kötet hamburgi és altonai ujságot őriz. E kötetek a *Nordischer Mercur*, az *Altonaische Relation*, az *Europäische Fama*, az *Europäische Relation* és a *Relationscourier* több számát tartalmazzák, melyek a német hírlapirodalom történetére újabb világot derítenek.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Kinevezések a M. N. Múzeum könyvtárához. A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr dr. RÉDEY Tivadar és dr. HOFFMANN Mária könyvtári gyakornokokat 1914 április 25-én fizetéstelen segédörökké méltóztattott kinevezni.

James Duff Brown †. A közművelődési könyvtármozgalmat jelentékeny veszteség érte James Duff BROWN, a legmodernebb londoni könyvesház, az islingtoni könyvtár megszervezőjének és vezetőjének 1914 február 26-án történt elhunytával. Az alattomos kór, mely egy évvel előbb ágynak döntötte, élete delén, munkabírása teljében: alig 50 éves korában oltotta ki ezt a tevékeny és termékeny életet, mely oly mély nyomokat hagyott a londoni s általában az angolországi *free public library* életében. Hatása a kontinensre is kiterjedt, hiszen aki az új könyvtártípust az Egyesült Királyságban a legutóbbi években tanulmányozta, az nem kerülhette el az islingtoni könyvtárat, mely valamennyi közt a legmodernebb és a legtanulságosabb volt. BROWN nemcsak a maga alkotását magyarázta el apróra az érdeklődőknek, hanem — mint e sorok íróját is — szívesen igazította útba az egyéb könyvtárak látnivalóinak rengetegében. Hogy ily irányban mily sokan kereshették fel, azt mindennél beszédesebben igazolja az a körülmény, hogy jónak látta a *Library World* 1912/13. évfolyamában *A british library itinary* c. az idegenek kalauzolására nélkülözhetetlen útmutatóját közzétenni. Mintha csak érezte volna, hogy a közvetlen útbaigazítást nem sokáig adhatja meg... BROWN nagyszabású szakirodalmi munkásságára e helyen nem kell kiterjeszkednünk, hiszen 1903 óta alig jelent meg fontosabb munkája, amelyet e folyóirat hasábjain jelentőségének megfelelő részletességgel ne ismertettem volna. Legyen elég ez ismeretésekre utalnom.¹ Emlékét hazája határain túl is hálásan ápolja a szakkörök kegyelete.

GULYÁS PÁL.

A berlini királyi könyvtár új palotájának a felavatása f. évi március hó 22-én ment végbe lélekemelő hazafias ünnepély kapcsán, amelyen a külföldi diplomáciai kar szinte teljes számban, továbbá a Német Birodalomba tartozó országok kormányainak, tudományos intézeteinek és egyesületeinek képviselői, valamint az osztrák, dán, svéd, norvég és németalföldi nagy könyvtárak igazgatói is megjelentek. Magyarországról dr. FEJÉRPATAKY László udv. tanácsos, a M. N. Múzeum Orsz. SZÉCHENYI-könyvtárának igazgatója vett részt az

¹ Magyar Könyvszemle 1904: 484—488; 1907: 170—177; 1918: 173—176; 1913: 159—168.

ünnepségen, személyre szóló meghívásból kifolyólag. A lélekemelő ünnepély kiemelkedő pontja II. VILMOS császárnak a záróközlés után a gyönyörű kupolacsarnokban elhangzott magasszámalyalású beszéde volt, amelyet egész terjedelmében közreadunk:

«A tudományok palotáját avatjuk fel a mai napon. Szerencsés befejezést nyert a szép épület impozáns kupolacsarnokával, mely a német építőművészet és építőtechnika remeke s a jelen- és utókor számára beszédes tanúbizonysága annak a nagyrabecülésnek, mellyel a benne lebonyolítandó szellemi munka iránt viseltetünk. Szerencsét kívánok a Tudományos Akadémiának hozzá méltó otthonához, a Királyi és Egyetemi Könyvtáraknak tágas és szép raktári és használati helyiségeikhez. Az akadémia és a könyvtár kezdetől fogva őseim palotájának a szomszédságában volt s bőséges támogatásukban részesült. A brandenburg-porosoz állam hatalma és nagysága érdekében vívott harcok közepette vetette meg a Nagy Választófejedelem 1659-ben jütlandi táborában kibocsátott rendeletével a mai kir. könyvtár alapját. Királyi fia alapította meg az akadémiát s a korona fényét a tudományokéval öregbítette. Nagy FRIGYES, aki hű akadémikusnak vallotta magát, létesítette úgy az akadémia, mint a könyvtár csak az imént elhagyott otthonát. E nemes fejedelmek példáját magam is szívesen követtem. Igaz meglelégedéssel tölt el, hogy uralkodásom alatt az ország két legelső tudományos intézete, mely most ez épületben egyesült, oly örvendetesen fejlődtek tovább. Az akadémia vállalataival megmutatta, miként fogja fel s mily szellemben valóstítja meg monarchiám legelőkelőbb tudományos testülete hivatását. A Vilmos-császári intézetek igazgatói számára létesített akadémiai tagsági helyek révén az akadémia szoros és megtermékenyítő kapcsolatba került fáradhatatlanul munkálkodó Vilmos-császári Egyesületemmel. A királyi könyvtár gazdag kincseivel s állománya célszerű felállítással bizvást a világ legelső könyvgyűjteményei közé számítható. Feltárva fekszik előttünk a mult gazdag öröksége. Az akadémia történetéből egy LEIBNITZ, a HUMBOLDT-testvérek, egy HELMHOLTZ, egy MOMMSEN fenkölt szelleme szól hozzánk. És a könyvtár lapjai a népek keletkezéséről és kimulásáról, az ókori mesterek mély gondolatairól, a minnesang rózsakoráról, tüzes hitvitákról és a legszentebb javak iránt való forró vágyról, a világ megismeréseért vívott küzdelmekről tanuskodnak. CARLYLE szavai szerint mindaz, amit az emberiség tett, gondolt és elért, mintegy varázshatalommal van a könyvek lapjaira megrögzítve. De amit, mint hagyatékot büszkén őrizünk, ne tekintsük holt tőkének. A tudomány feladata megtörni a varázst, újra megszerezni az örökséget, élő vonatkozásai-ban felfogni az élőt s az elérték szilárd alapjáról merész röpüléssel új világokba szállni. Adja Isten, hogy a német tudomány sohase szűkölködjék férfiakban, akik megértik azt a mondást, hogy a betű öl, de a lélek életet ad. Mindazt a szellemi munkát, mely e házban folyik, mely erkölcsi komolyság, hű köteleességteljesítés és egyszerű jámborság hassa át annak az uralkodónak a példájára, akinek a születésnapját ma ünnepeljük s akinek meleg érdeklődése annyira előmozdította a könyvtár és akadémia ügyét. Ez esetben az isteni szikra hatja át művüket a német tudomány és erkölcs dicsőségére».

A császár szavai után TROTT zu Solz kultuszminiszter emelkedett szó-

lásra, aki vázolta az építkezés menetét. A nagy alkotás 25 millió márkánál többre került s helyiségeiben, a világ összes hasonló intézeteit túlszárnyalva, 1300 kutató jut helyhez. Az akadémia nevében DIELS tanár, a kir. könyvtár nevében pedig HARNACK főigazgató beszélt. Utóbbi a könyvtár multjára vetett érdekes visszapillantást. Alapításakor a könyvtár a Választófejedelem bőkezű adományai mellett egy egészen sajátos pénzügyi forrásra volt utalva. A könyvtárt illette meg ugyanis bizonyos bírságok mellett az az illeték, melyet a háromszori egyházi kihirdetés alól felmentett jegyespárokra, a rokonsági viszonyban lévő házasulandókra s a rendesnél több keresztszülő engedélyezéséért rótt ki az állam. Ily címen a XVII. sz. végéig évenként átlag 324 tallér folyt be. Még ezelőtt 80 évvel is a könyvtár egész évi költségvetése 26.000 márka volt csupán s a könyvvállomány darabszáma alig ütötte meg a negyedmilliót. Ma az évi költségvetés közel 1,300.000 márka s a könyvtár állománya, beleértve a kéziratokat, térképeket és zeneműveket is, közel 2 millió darabra rúg. A mult évben a helyszínén 560.000 kötetet, házon kívül pedig 56.000 kötetet használtak. Az évi gyarapodás mintegy 50.000 kötet s a könyvtár 11.000 folyóiratot járat.

Az ünnepélyen megjelenteket a királyi könyvtár igazgatósága igénytelennek látszó, de mély hazafias érzésről tanuskodó alkalmi kiadvánnyal lepte meg: a gyűjtemény kéziratára három darabjának művészi hasonmásával. E darabok Heinrich HOFFMANN von Fallersleben *Das Lied der Deutschen* c. költeményének, továbbá a *Wacht am Rhein* szövegének és dallamának kéziratai. — A díszes ünnepséget a Hotel Kaiserhofban rendezett 250 terítéki fényes reggeli rekesztette be.

Nagylucsei Orbán egy kéziratós-könyve a bécsi udvari könyvtárban. Ismeretes néhai SCHÖNHERR Gyula nagyjelentőségű fölfedezése 1906-ból, amidőn egy a M. N. Múzeum által megvásárolt miniatűr zsolnárkönyvről, a címlapján előforduló cimere alapján megállapította, hogy egykor NAGYLUCSEI Orbán tulajdona volt. A minap a M. N. Múzeum fényképgyűjteményét használva, kezembe akadt egy a millenáris kiállítás alkalmával készült felvétel, mely a bécsi cs. és kir. udvari könyvtárból a kiállításra kikölcsönzött egyik kodex 2a lapját ábrázolja. A kodex a millenáris kiállítás történeti csoportjában 1768. sz. a. volt kiállítva és a hivatalos jegyzékben (137. l.) a következőkép van leírva: «1768. MARSILIUS FICINUS: PLATÓNOK A SZERETETRŐL ÍRT KÖNYVÉHEZ VALÓ KOMMENTÁR. Janus Pannoniusnak van ajánlva. Hártakézirat. XV. század. A Corvinából való. Cs. és kir. udvari könyvtár.» A M. N. Múzeum azon tisztviselője, aki e fényképet számos más felvétellel együtt lajstromozta, a hivatalos katalogus ez adatai nyomán írta rá a fotografiára: «MARSILII FICINI Commentaria de amore. Bécsi cs. és kir. udv. kv. Corvin cod. fol. 2a. (Kiáll. Kat. 1768. sz.)» Pedig a kézirat nem a Korvina maradványa, hanem a NAGYLUCSEI Orbán könyvtáré, akinek SCHÖNHERR Gyula említett fölfedezése óta közismert cimere a lap alján is szerepel. Megjegyzem, hogy erre maga SCHÖNHERR Gyula is rájött, amint ezt a fénykép jobb peremére írt sajátkezű jegyzete: «NAGYLUCSEI Orbán cimérével» tanúsítja, de természetesen a Magyar Könyvszemle 1906. évi folyamán kiadott tanulmánya után, különben nem írta volna a zsolnáros könyvről,

hogy «eddig egyetlen darabja ORBÁN püspök könyvtárának, mely megmaradt számunkra.»¹ Sajnos, a kérlelhetetlen végzet, mely ép oly váratlanul, mint hirtelen fosztotta meg e jeles tudósunkat munkaképességétől, nem tette lehetővé számára azt, hogy újabb leletéről megfelelő formában tájékoztassa a tudományos világot. A kegyeletnek és az igazságnak véltünk eleget tenni, most midőn a véletlen kezünkre játszott a becses megállapítást, hogy azt a Magyar Könyvszemle olvasóival megismertessük s rámutassunk e lelet kulturtörténeti fontosságára. Míg ugyanis csak NAGYLUCSEI Orbán zsoltáros könyvéről volt tudomásunk, e körülményből egymagából még nem sokat következtethettünk az egri püspök könyvkedvelésére, mert hiszen föltehető, hogy a renaissance korában minden főpapnak megvoltak a maga több-kevesebb díszszel kiállított ajtatóssági könyvei, most azonban, hogy a humanista műveltség egyik tipikus termékén jelenik meg Orbán püspök cimere, teljes joggal iktathatjuk őt bibliofil és humanista főpapjaink díszes sorába.

G. P.

Még egy adat a Melius Péter irodalmi működéséhez. SZILÁGYI Benjámín Istvánnak (1616—1652.) sárospataki tanárkorából fennmaradt «Acta synodi nationalis hungaricae...» c. munkája, mely a magyar puritanusok ügyében tartott tokaji és szatmárnémetii zsinatok történetét közvetlen résztvétel alapján írja le, nem jelent meg nyomtatásban, sőt kéziratban is csak csonka másolatban maradt fenn. Ilyen alakjában azonban két példánya is megvan a sárospataki collegium kéziratárában. Az egyik példány negyedré, a másik ívrét alakú. Ez utóbbi többet foglal magában a műből, mint amaz. Az ívrét alakúnak a másikkól hiányzó részében a 113. lapon az egyik zsinati aktában egy irodalomtörténeti, illetőleg könyvészeti szempontból érdekes és fontos részlet fordul elő, melynek annál inkább hitelt lehet adni, mivel bizottsági munkát tartalmazza, s így ha a szövegező tollából téves adatok jutottak volna is belé, a hozzájárulók között föltehetőleg akadt volna valaki, aki kiigazítja. Vagy ha más nem, akkor maga SZILÁGYI nem mulaszthatta volna el valami módon vagy kijavítani vagy megcáfolni a helytelen állítást. Mindamellettt egy másolási hibát valószínűnek tartok a részletben és erre szintén ki fogok terjeszkedni.

De előbb az illető részletet közlöm szó szerint: «Extant... commentaria Stephani SZEGEDINI in praecipuos V. et N. T. libros, itemque Petri MELII in libros Samuelis, Regum, Jobi, Esaiae, Ambrosii DERECSKEI in prophetiam Danielis typis evulgata.» E szövegben a jelzett másolási hibául egy kihagyást sejttek, mely abban állana, hogy eredetileg a DERECSKEI neve után a római levélre való utalás, ezután pedig KECSKEMÉTI A. Jánosnak a neve következhetett, s ezeket tévedésből átugrotta a másoló. KECSKEMÉTI ugyanis magyarázta volt a Dániel könyvét, míg DERECSKEINEK kétségen kívül fontosabb műve volt a római levél exegézise, még ha csakugyan foglalkozott volna is a Dániel könyvével, s így amannak mellőzése csupán a kihagyás feltételezésével magyarázható ki. Ezidőszert nem tartom tehát megállapíthatónak, hogy DERECSKEI Ambrus a Dániel könyvéről commentariust írt volna. Lehet azonban, hogy később előkerülő adatokból határozott meggyőződést szerezhetünk magunknak ebben a kérdésben is.

¹ Magyar Könyvszemle 1906. 199. l.

Bizonyosnak tekintem ellenben a többi fölemlített bibliamagyarázatok közül az egyedül ismeretlennek, az Ézsaiás könyvéről szólónak a megjelenését. SZOMBATHI János a PETHE Ferenc-féle 1794-iki utrechti bibliához írott «rövid tudósítás»-ában ugyancsak a SZILÁGYI Bénéjmin István ezen kéziratosa műve alapján szintén hitelesnek fogadta el ezeket az adatokat, noha előtte nem csupán az Ézsaiás könyvének magyarázatos fordítása volt ismeretlen, hanem a Jób könyvéé is. Azóta ez utóbbinak több példánya került elő s ezzel megerősítést nyert a SZILÁGYI művének e részben való adata. Bizvást föltehető, hogy az Ézsaiásra vonatkozó is épen olyan hiteles történeti alapon nyugszik. Annál is inkább, mivel a közlött idézetben elősorolt többi munka nemkülönbön létező. Létező MELIUSnak a Sámuel és Királyok könyveit magyarázatokkal kíséző műve, úgyszintén létezők SZEGEDI Istvánnak az ó- és újszövetség fontosabb könyveihez írt magyarázatai a «Tabulae analyticae» c. könyvében. Így tehát igazán semmi okunk kételkedni abban, hogy MELIUS az Ézsaiás könyvét is lefordította magyar nyelvre s ellátta magyarázatokkal. Talán majd valamikor ebből is rábukkanunk legalább egy példányra, mint legutóbb a «Halál könyvé»-ből, melynek egykori létezését én már 1886-ban, a Magyar Könyvszemlében pedig 1888-ban (186—188. l.) teljes bizonyossággal megállapítottam volt.

Ezzel összefüggésben meg kell emlékezni róla, hogy az Ézsaiás könyvének ezt a MELIUS által való kiadását mesének nyilvánítá KANYARÓ Ferenc. Ám minő bizonyítással!? A Magyar Könyvszemle 1906. évi 292. lapján a MELIUS «Magyar prédikációk» c. munkájának címlapján levő ézsaiási idézetről is megemlékezvén, folytatólagosan azt jegyzi meg, hogy «mások még azt is következtetik ebből, amit SZOMBATHI János professzor a PETHE Ferenc-től kiadott biblia előtt így jegyez meg: Úgy látszik, hogy magyarra fordította MELIUS Péter... az Ézsaiás prófétiáját is.» Ha ez «alapos»-nak mondott (Akadémiai Értesítő 1914. 156. l.), de tényleg nagy mértékben zavaros tanulmány szerzője fáradságot vett volna magának arra, hogy saját szemével utánanézzon SZOMBATHI emez állításának, meggyőződhetett volna róla, hogy SZOMBATHI nem efajta, csak elborult elmétől kitelhető következtetéssel, hanem kifejezetten a SZILÁGYI Bénéjmin István kéziratosa művére való hivatkozással tette idézett állítását. Sőt aztán azt is ki merem nyilvánítani, hogy a KANYARÓ-képzelt «mások», akik szerinte szintén ilyen különös módon gondolkoztak volna, egyáltalában nem is éltek sohasem. Komoly alapon való következtetésünket s ebből folyó állításunkat az ő módján nem lehet megdönteni.

ZOVÁNYI JENŐ.

Magyar hebraisták. A *Zeitschrift für Hebr. Bibliographie* 1904. (48/50, 80/84, 180/4) és 1905. (111/3) évfolyamaiban 82 magyar hebraista nevét és műveit állítottam össze. Azóta néhány érdekes adatra bukkantam, melyekről e helyen legyen szabad beszámolnom.

Magyar diákok a grönningeni egyetemen. ALTING Jakab grönningeni egyetemi tanár, *Fundamenta Punctuationis linguae sanctae* (Groningae, 1675. 3-dik kiadás) című művében két magyar diákot említ, kik héber és más keleti nyelvű előadásokat hallgattak nála. «*Duobus studiosis Hungaris* — így szól róluk — Amstelodamum euntibus, in mandatis dederam, ut mihi emerent aliquot exemplaria Catechismi Iudaici, quibus in Collegio Rabbiniico uterer. Illi adierunt

istic Iudaeum quendam, effeceruntque ut ad me libellos istos mitteret additis literis Belgicis, quibus proposcit pretium.» Mint a héber levelezésből látjuk, az amsterdami zsidó neve CORONEL ABRAHAM senior volt, aki többek közt egy לכה טוב¹ és שמושא דתהלים² című értékes könyvet küldött. ALTING a könyvek árát nagyon is drágának tartja. A levelezés kelete 5421 = 1661.

MARMORSTEIN ARTHUR.

Kérelem a Magyar Könyvszemle olvasóihoz. Dr. H. JARNIK brünni könyvtáros úr (Brünn, Radvitpl. 3—5.) ezen az úton kéri föl a hazai könyvtárosokat és könyvgyűjtőket, sziveskednének tudatni vele, hogy mely könyvtárban van meg a PETRIK-féle Magyarország bibliográfiája II. köt. III. I. leírt következő munka: HERZMANN B., Kleine Bilderwelt oder Orbis pictus in acht Sprachen... mit... 150 Abbildungen auf 12 kolor. Kupfertafeln.

Szalay László «Magyarország története» című művének kiegészítése. SZALAY László korszakos műve VI. kötetének ötödik fejezetéből csak néhány sor került a mű 480. lapján kiadásra. Kefelevonatképp azonban még négy lap maradt SZALAY László irodalmi hagyatékában, melyet a nagy történetíró fia, Pál, átadott THALY Kálmánnak, aki SZALAY László műveinek sajtó alá rendezése körül segédkezett. THALY ezt a négy oldalnyi kefelevonatot az ő saját példányához hozzákötötte s végrendeletileg a M. N. Múzeumnak hagyományozta. Báró SZALAY Imre, SZALAY László unokaöccse, a szerző születésének századik évfordulója alkalmából e töredéket THALY szeljegyzeteivel együtt s az eredeti betűivel és papirosán kinyomatta, még pedig, minthogy a töredék II. RÁKÓCZI Ferencnek 1707 május 24-én NEDECZKY Sándorhoz intézett «Utasítás»-ából vett idézet közepén szakadt meg a csonkán maradt mondat kiegészítésével. Báró SZALAY Imre M. N. Múzeumi igazgató úr e kiegészítést szivesen megküldi díjtalanul mindazoknak, akiknek SZALAY László szóbanforgó műve birtokukban van s akik a kiegészítés tárgyában hozzá fordulnak.

A fővárosi könyvtár Almássy-téri fiókjának megnyitásáról e folyóiratban kiadott hirre vonatkozólag a következő sorok közzétételére kértek fel bennünket: «Budapest, 1914 április 16. Tisztelt Szerkesztő Úr! A Magyar Könyvszemle idei első füzetében a Fővárosi Könyvtár Almássy-téri fiókjával foglalkozván, az újsághírek nyomán azt írja, hogy a «könyvtári kikölcsönzést korlátozni, illetve időről-időre teljesen beszüntetni kellett.» Legyen szives azon ténybeli helyreigazításnak helyt adni, hogy a kikölcsönzést sem korlátozni nem kellett, még bevésőbbé beszüntetni. Egyéb nem történt, mint hogy új kölcsönző jegyek kiadását szüntettük be időnként, amint azt különben a Budapesti Hirlapban a hír megjelenése után másnap rögtön meg is állapítottam. Tisztelettel Dr. Szabó Ervin s. k. könyvtárigazgató.» Szivesen helyt adunk e soroknak s az olvasóra bízuk annak a rejtélynek a kitalálását: micsoda *vis major* indíthatta arra a Fővárosi Könyvtár igazgatóságát, hogy a szabályzatban biztosít-

¹ Lehet, hogy ABRAHAM JAGEL hasonnevű művéről van szó, mely később latin fordításban is megjelent. London, 1679.

² Megjelent többször. Bűvészeti és varázslati célokra felhasználták a zsoltár egyes verseit, mint a görögöknél Homert. Folklore-szempontról nagyon érdekes.

tott jogaival élni akaró polgárság egy részét e jogok gyakorolhatásától akár csak ideig-óráig is megfossza. — Hírünk néhány sorát, amelyben a krónikás hűségével a fiók méreteire vonatkozólag a közönség körében elhangzott s a hír szerzője által sem valami választékosnak jelzett hasonlatot regisztrálta, a Fővárosi Könyvtárhoz közelálló *Könyvtári Szemle* is jónak látja közölni s mint az «európai modor» fogadatlan prókátora a szerkesztő fejét követeli. Hogy szerintük miben áll ez az európai modor, arra lantosék egyuttal igen épületes példával is szolgálnak «Könyvdrednaught» (*sic.*) c. cikkükben.